

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Zhodnocení potenciální Severoamerické měnové unie
dle teorie optimální měnové oblasti

Evaluation of Potential North American Monetary Union
According to the Theory of Optimum Currency Area

Student: Bc. Klára Hálková

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Klára Hálková**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství

Specializace: 00 Národní hospodářství

Téma: Zhodnocení potenciální Severoamerické měnové unie dle teorie optimální měnové oblasti
Evaluation of Potential North American Monetary Union According to the Theory of Optimum Currency Area

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teorie měnové integrace
3. Integrace v rámci severoamerického kontinentu
4. Zhodnocení vybraných kritérií optimální měnové oblasti
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika: Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0193-6.

GRAUWE, Paul de. *Economics of Monetary Union*. 9th ed. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0-19-960557-6.

KUČEROVÁ, Zuzana. *Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005. ISBN 80-86729-18-4.

LACINA, Lubor. *Měnová integrace: Náklady a přínosy členství v měnové unii*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5.

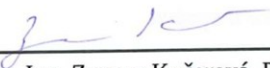
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh,
vypracovala samostatně.“

V Ostravě dne 25. 4. 2014

Bc. Klára Hálková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Zuzaně Kučerové, Ph.D. za vstřícný přístup a čas, který mi věnovala. Zejména pak za trpělivost, cenné připomínky a rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	4
2	TEORIE MĚNOVÉ INTEGRACE	6
2.1	TEORETICKÉ VYMEZENÍ STUPŇŮ INTEGRACE	6
2.2	TRADIČNÍ TEORIE OCA.....	7
2.2.1	<i>Příspěvek Roberta A. Mundella</i>	8
2.2.2	<i>Nový Mundellův model optimální měnové oblasti.....</i>	12
2.2.3	<i>Kritika tradiční teorie OCA.....</i>	13
2.3	VÝČET KRITÉRIÍ OCA DLE TRADIČNÍ TEORIE	16
2.4	RŮZNÉ PŘÍSTUPY K ANALÝZE NÁKLADŮ A VÝNOSŮ OCA	18
2.4.1	<i>Výnosy členství v měnové unii.....</i>	18
2.4.2	<i>Náklady členství v měnové unii</i>	20
2.4.3	<i>Výnosy a náklady měnové integrace z pohledu teorie OCA.....</i>	21
2.5	DOLARIZACE A JEJÍ ZÁKLADNÍ FORMY	23
2.6	SHRNUTÍ KAPITOLY	25
3	INTEGRACE V RÁMCI SEVEROAMERICKÉHO KONTINENTU.....	27
3.1	MĚNÍCÍ SE POSTAVENÍ DOMINANTNÍHO CENTRA SVĚTOVÉ EKONOMIKY.....	28
3.1.1	<i>Ekonomický vývoj USA v rámci NAFTA.....</i>	29
3.1.2	<i>Ekonomický vývoj Kanady v rámci NAFTA.....</i>	31
3.1.3	<i>Ekonomický vývoj Mexika v rámci NAFTA.....</i>	33
3.1.4	<i>Mexická měnová krize (1994 – 1995)</i>	35
3.2	POSTUPUJÍCÍ INTEGRACE V SEVEROAMERICKÉM REGIONU	37
3.2.1	<i>Integrace mezi USA a Kanadou</i>	37
3.2.2	<i>Integrace USA-Kanada-Mexiko</i>	38
3.3	LEGISLATIVNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ ZASTOUPENÍ NAFTA	41
3.3.1	<i>NAFTA – institucionální zabezpečení.....</i>	41
3.4	KONCEPT SEVEROAMERICKÉ UNIE	43
3.5	OBLAST MONETÁRNÍ POLITIKY	45
3.5.1	<i>Analýza NAMU z pohledu vybraných studií</i>	47
3.6	SHRNUTÍ KAPITOLY	50
4	ZHODNOCENÍ VYBRANÝCH KRITÉRIÍ OPTIMÁLNÍ MĚNOVÉ OBLASTI.....	52
4.1	ZAHRA NIČNÍ OBCHOD ZEMÍ NAFTA.....	52
4.1.1	<i>Otevřenost ekonomiky</i>	52
4.1.2	<i>Struktura a objem zahraničního obchodu jednotlivých zemí NAFTA</i>	54
4.1.3	<i>Exportní struktura podle produktu.....</i>	57
4.2	HDP A JEHO STRUKTURA	59
4.3	SLADĚNOST HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ	60
4.4	PODOBNOST MĚR INFLACE.....	63
4.5	VÝVOJ ZÁKLADNÍCH MĚNOVĚ-POLITICKÝCH SAZEB.....	65
4.6	VARIABILITA MĚNOVÉHO KURZU	66
4.7	NEZAMĚŠTNANOST A FLEXIBILITA TRHU PRÁCE	68
4.8	POLITICKÉ FAKTORY	71
4.9	SHRNUTÍ KAPITOLY	73
5	ZÁVĚR	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	
	SEZNAM ZKRATEK	
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	PŘÍLOHY	

1 Úvod

V dnešní době lze v rámci současného globalizovaného světa spatřit tendence k prohlubování již existujících integračních forem, či zakládání zcela nových integračních seskupení. Tyto formy se odvíjí od prvotní tendence vytvořit pásmo volného obchodu mezi těmito zeměmi k uvolnění podmínek vzájemného obchodu, nebo vedou až k vrcholné formě integračního seskupení v podobě hospodářsko-politické unie, kam ostatně směřuje *Evropská unie*.

Obdobnou formu vzájemné spolupráce v rámci integračních uskupení lze nalézt na území *Severoamerického kontinentu*, kde mají své území celkem tři země, a to jmenovitě Kanada, Spojené státy americké (dále USA), které jsou dominantní svou hospodářskou výkonností a Mexiko. Mezi těmito třemi zeměmi funguje spolupráce v rámci integračního uskupení ve formě *Severoamerické zóny volného obchodu* (tzv. NAFTA), v platnosti od roku 1994. Od tohoto integračního uskupení bylo při jeho vzniku očekáváno dosažení mnoha cílů, jež prvotně měly vést ke zvýšení vzájemné hospodářské spolupráce a k vytvoření podmínek pro jednotný trh. USA jsou zároveň zemí, jejíž měna je měnou rezervní (americký dolar, dále jako USD) a většina mezinárodního obchodu probíhá právě v této měně i v zemích k USA obchodně navázaných. Z tohoto důvodu sami vrcholní představitelé těchto tří zemí diskutovali na téma, zda by nebylo vhodné v rámci integračního uskupení vytvořit měnovou oblast se společnou měnou. Zde se vybízí otázka, zda je možné měnovou oblast mezi těmito zeměmi realizovat. Na tuto otázku by se mělo dostat odpovědi prostřednictvím analýzy vybraných kritérií *teorii optimální měnové oblasti* (tzv. OCA), za jejíhož tvůrce je považován kanadský ekonom Mundell (bližší k této problematice v kapitole druhé).

Cílem této práce, na základě analýzy vybraných kritérií teorie optimální měnové oblasti, je zhodnocení, zda jsou země integračního uskupení NAFTA vhodné k vytvoření *Severoamerické měnové unie* (tzv. North American Monetary Union – NAMU).

Vzhledem k dominantní roli USA a roli jejich měny jakožto měny rezervní je vhodné kromě samotné teorie OCA pracovat též s teorií dolarizace. V literatuře se často uvádí, že NAMU by byla protipólem k Evropské hospodářské a měnové unii (EMU) avšak s tím rozdílem, že EMU je spíše projekt politický, který se vyvíjí od druhé poloviny 20. století, kdežto NAMU by mohla vzniknout přirozeně z ekonomického hlediska. Zde je vhodné zmínit, že jakákoliv forma integrace je zejména politickým rozhodnutím.

Druhá kapitola této práce je zaměřena na teoretická východiska procesu měnové integrace. Podle teorie OCA budou blíže rozebrány náklady a přínosy, které přináší členství země v měnové unii a budou také přiblížena kritéria, jejichž splnění by měla země před vstupem do měnové unie dosáhnout. Smyslem této kapitoly je upozornit rovněž na teoretické aspekty jednostranného převzetí měny jiné země, v tomto případě tzv. *dolarizace*.

Třetí kapitola pojednává o vývoji integračního procesu v rámci severoamerického kontinentu. Je zde uvedeno, jak se postupně vyvíjela spolupráce mezi zeměmi vzhledem k jejich ekonomickému výkonu a vzájemné hospodářské spolupráci. Postupně je rozpracován vývoj směrem od integračního uskupení mezi USA a Kanadou v rámci Kanadsko americké zóny volného obchodu (CUSFTA) směrem k NAFTA. V rámci NAFTA se nejedná o prohloubení integračního uskupení CUSFTA o Mexiko, ale jedná se o zcela novou multilaterální dohodu mezi těmito třemi zeměmi.

Ve čtvrté kapitole (praktické části) je užito statistických dat a vybraných testů teorie optimální měnové oblasti, které se v průběhu let rozšiřovaly o přístupy jednotlivých přispěvatelů k této teorii (viz teoretická část). Je zde pracováno zejména s časovou řadou od roku 1990 až po rok 2013, a to z důvodu existence CUSFTA z roku 1987, která předcházela samotné NAFTA z roku 1994, což mělo výraznější vliv na makroekonomické proměnné USA a Kanady do roku 1994. Na základě zpracování této analytické části práce je naplněn cíl samotné práce, a to ve vyslovení se autora k domněnce, zda jsou či nejsou země integračního uskupení NAFTA schopny tvořit NAMU, v rámci které se hovoří o hypotetickém vzniku měnové jednotky *amero*, či o formě dolarizace. Závěry vychází z analýzy vybraných kritérií teorie OCA, které jsou čtenáři předloženy v přehledné tabulce s komentáři.

Poslední, pátou, kapitolou je *závěr*, jehož stěžejním úkolem je čtenáři podat vyčerpávající celek shrnující závěry jednotlivých kapitol včetně naplnění cíle práce.

V diplomové práci je v rámci jejího zpracování využito více základních metod typických pro zpracování vědecké práce. Mezi nejdůležitější „stavební kameny“ v rámci metodiky pro oblast ekonomie patří metoda abstrakce, dále je využito zejména metody analýzy. Z oblasti metod specifických je využita metoda komparace a metoda deskriptivní statistiky. Základních metod je užito zejména v teoretické části diplomové práce, naopak metod specifických je užito v části praktické.

2 Teorie měnové integrace

Tato kapitola je zaměřena na oblast teorie měnové integrace. Je nutné objasnit vývoj této teorie, její užití a kritéria, která se uplatňují pro hodnocení optimální měnové oblasti. Veškerá problematika je blíže rozpracována v následujících podkapitolách. Předně budou uvedeny formy integračních uskupení pro ujasnění, na jaké formě integrace se *Severoamerická zóna volného obchodu* vyskytuje a jakým směrem by se měla dále vyvíjet. Blíže budou objasněny náklady a přínosy, které s sebou členství země v měnové unii přináší. Podrobněji bude věnována pozornost kritériím, jež jsou jádrem teorie měnové oblasti, jedná se o kritéria, jež by měla země před vstupem do měnové unie splňovat. Vzhledem k dominantní roli dolaru jakožto celosvětové rezervní měně bude tato problematika diskutována skrze teorii dolarizace. V rámci dolarizace se jedná o jednostranné převzetí měny jiné země, a to ve dvou variantách, které budou objasněny blíže v dané podkapitole. Výčet hlavních důvodů pro rozhodnutí zavést dolarizaci včetně pozitiv a negativ z tohoto kroku vyplývajících uzavře tuto kapitolu.

2.1 Teoretické vymezení stupňů integrace

Jak uvádí Zlý (2009), jednou z klíčových avšak velmi složitých otázek, prostřednictvím kterých se dosahuje různé intenzity sbližování integrujících se ekonomik (a posléze i politik), je vymezení šíře a hloubky integračních procesů spolu s hodnocením souvisejících opatření. Je nutno brát v potaz, že modelový výčet integračních stupňů se v reálné praxi odlišuje, což je zapříčiněno uzavíráním různých vzájemných dohod zúčastněných zemí mezi sebou, které často svým obsahem překračují vymezený integrační stupeň.

Ve většině dosavadní literatury věnující se této problematice se nezřídka setkáme s dnes již poměrně zastaralým výčtem integračních stupňů z 60. let 20. století, jenž vymezuje Zlý (2009) jako tradiční: zóna volného obchodu, celní unie, společný trh, hospodářská a měnová unie, politická unie. Avšak s ohledem na integrační vývoj daný několika desítkami let je vhodnější pracovat s výčtem, který lépe odráží soudobý integrační vývoj. Tento, jak uvádí Zlý (2009, s. 82), mnohem realističtější a aktuálnější model, je vymezen následovně jako:

- Pásmo (též jako zóna či oblast) volného obchodu: cílem je odstranění především kvantitativních omezení, které brání volnému pohybu. Je ponechána autonomní celní politika, v důsledku čeho je nutnost prokazovat původ zboží, jehož pohyb je na integrovaném trhu plně liberalizován.
- Celní unie: Jedná se o nastolení společné celní politiky se společným celním tarifem vůči třetím zemím. Není nutné dokládat původ zboží a zboží jen jednou procleně přes hranici unie se v jejím rámci pohybuje jako „domácí“.
- Primární hospodářská unie: Dochází k postupnému odstraňování překážek k volnému pohybu nejen zboží, ale i výrobních faktorů a služeb. Počátek koordinace vybraných společných politik. Zde se internacionalizuje hospodářská politika zúčastněných zemí.
- Rozvinutá hospodářská unie: Tento stupeň je mezníkem, neboť zde již dochází k odstraňování překážek obchodu tzv. neviditelného charakteru.
- Formativní hospodářská a měnová unie: Jedná se o nejvyšší úroveň ekonomické integrace, předstupeň ke konstituování měnové unie.
- Úplná hospodářská a měnová unie: Zde dochází k rozšiřování vzájemně koordinovaných politik, zejména politik rozpočtových. Dověšení předpokladů k přechodu na politickou formu integrace.
- Hospodářská a politická unie: Jedná se vůbec o nejvyšší stupeň integrace, obsahující prvky jako *občanství Unie*. Možné formy jsou: politická unie, konfederace, federace.

NAFTA se aktuálně vymezuje jako forma integračního uskupení prvního řádu, kterým je pásmo volného obchodu.

2.2 Tradiční teorie OCA

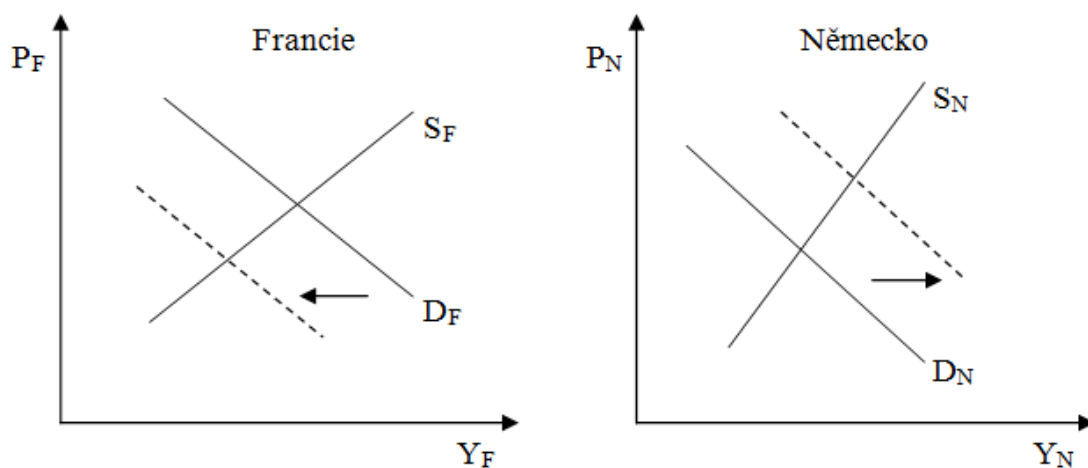
Teorie optimální měnové oblasti (Optimum Currency Area - OCA) je sama o sobě poměrně mladou ekonomickou teorií, neboť její počátky sahají do 60. let 20. století. Základ teoretického přístupu k hodnocení optimálních měnových oblastí položil R. Mundell (1961) ve svém článku *A Theory of Optimum Currency Areas*, za tento přínos získal v roce 1999 Nobelovu cenu za ekonomii. Dalšími, kteří se této problematice věnovali, byli zejména R. McKinnon (1963) v díle *Optimum currency areas* a P. B. Kenen (1969) ve svém díle *The optimum currency area: An eclectic view*. Těmito ekonomy však výčet přispěvatelů k této teorii nekončí. Přestože od 60. let prošla teorie několika revizemi, její jádro dle Laciny (2007) zůstává stejné.

Francesco P. Mongelli (2002) definuje optimální měnovou oblast jako optimální geografické území se společnou měnou, případně několika měnami, jejichž měnové kurzy jsou neodvolatelně zafixovány s možností jejich budoucího sjednocení. Vůči třetím zemím může společná měna, nebo navzájem fixované měny, volně plavat. Území OCA je dáno územím suverénních států používajících společnou měnu či fixující své měny navzájem. Optimálnost je definována splněním několika kritérií, zahrnujících mobilitu výrobních faktorů, otevřenost ekonomiky, diverzifikaci produkce, cenovou a mzdovou flexibilitu atd.

2.2.1 Příspěvek Roberta A. Mundella

Jak uvádí De Grauwe (2012), Mundell ve svém modelovém příkladu analýzy optimální měnové oblasti pracuje s existencí dvou zemí. Jedná se o Francii a Německo, které v tomto modelu tvoří měnovou unii, a to se společnou měnou a společnou centrální bankou. V této situaci dochází k nečekanému přesunu poptávky, který představuje asymetrický poptávkový šok, ke kterému došlo náhlou změnou spotřebitelských preferencí z francouzského zboží na zboží německé. Tato změna preferencí se projeví v posunu agregátních poptávek. Tato situace je znázorněna v Graf č. 2.1.

Graf č. 2.1: Poptávkový asymetrický šok v modelu AS-AD

Zdroj: De Grauwe (2012, s. 4), vlastní úprava

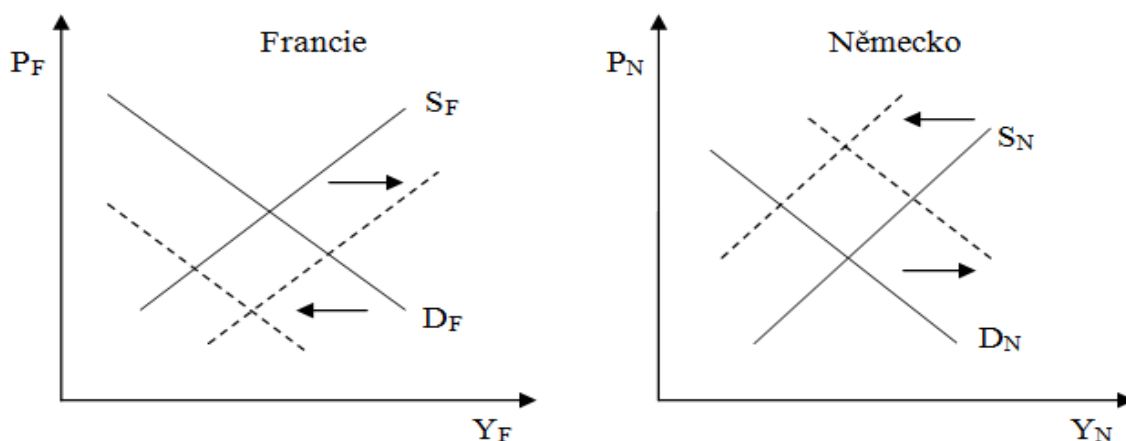
Graf č. 2.1 analyzuje situaci, při které nastane asymetrický poptávkový šok, který se projeví v obou ekonomikách současně. V případě, že by tato změna měla trvalý charakter, došlo by ve Francii k poklesu agregátní poptávky, což by následně zapříčinilo pokles produktu. Opačná situace by nastala v Německu, tj. došlo by k růstu agregátní

poptávky, což by ve svém důsledku produkt navýšilo. Tato situace se projeví poklesem nezaměstnanosti a vznikem přebytku obchodní bilance v Německu (Lacina, 2007).

Kučerová (2005) uvádí, že jestliže by teorie pracovala s předpokladem flexibilních měnových kurzů, došlo by automaticky k nastolení rovnováhy depreciačí měny. Tato deprecie by vedla k relativnímu zlevnění francouzské produkce a tím by došlo k opětovnému nárůstu agregátní poptávky ve Francii.

Jestliže země tvoří měnovou unii, nemohou na danou nerovnováhu reagovat nástroji monetární ani kurzové politiky. V takovém případě však existují automaticky působící vyrovnávací mechanismy, o které se opírá Mundell ve své první studii. Těmito faktory jsou mobilita pracovní síly a flexibilita mezd, které ze své podstaty umožňují opětovný návrat do původní rovnováhy v obou zemích (De Grauwe, 2012). Tato situace je znázorněna v Graf č. 2.2.

Graf č. 2.2: Působení automatických vyrovnávacích procesů v modelu AS-AD

Zdroj: De Grauwe (2012, s. 5), vlastní úprava

Jestliže je brána v potaz dostatečná mobilita pracovní síly, tak se nezaměstnaná pracovní síla automaticky přesune z Francie do Německa, kde vykryje aktuální potřebu pracovního trhu. Tímto přesunem pracovní síly se ve Francii sníží náklady související s nákladným fiskálním opatřením v podobě transferů občanům v důsledku nezaměstnanosti a v Německu by se naopak neprojevovaly inflační tlaky (Lacina, 2007).

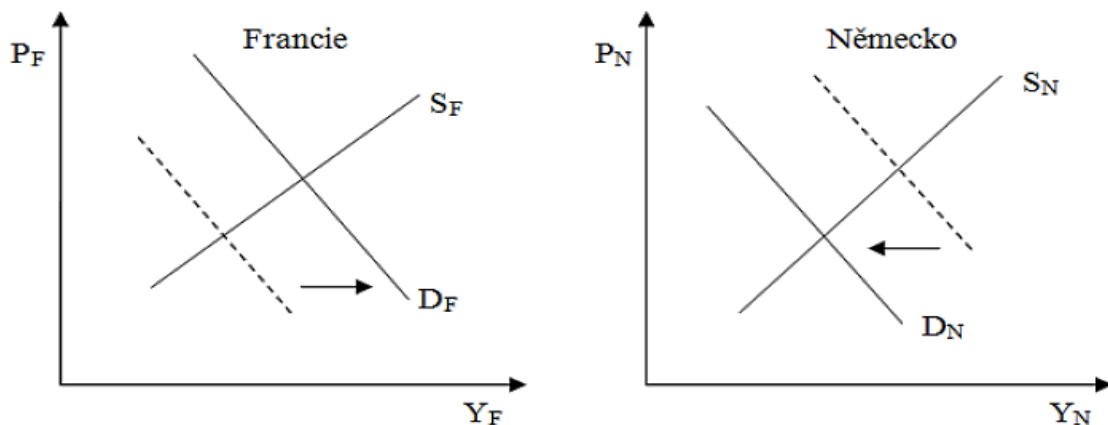
Vysoká flexibilita mezd zabezpečí, že ve Francii bude docházet k poklesu mzdových požadavků zapříčiněných rostoucí nezaměstnaností. Naopak tomu bude v Německu, kde díky rostoucí poptávce po pracovní síle budou růst mzdové požadavky pracovní síly. Tento celý proces povede k růstu nominálních mezd v Německu a k postupnému snižování cen stimulujících domácí poptávku ve Francii. Ve výsledku

se zvýší samotná konkurenceschopnost francouzské produkce vůči německé produkci a tím dojde k růstu exportu, čímž se situace v obou zemích dostane na svou původní rovnovážnou úroveň.

Pokud by však země netvořily vzájemně měnovou unii, mohly by využít klasických nástrojů monetární a kurzové politiky, a to dle svého režimu měnových kurzů. De Grauwe (2012) uvádí dosažení rovnováhy uvedením příkladu s využitím změny úrokových sazeb, které je možno užít v režimu plovoucího kurzu. Pokud dále uvažujeme ekonomiky zemí Francie a Německa, v případě plovoucího kurzu by Francie snížila domácí úrokové sazby, které by následně povzbudily investice a spotřebu, což by vedlo ke zvýšení agregátní poptávky v zemi. Naopak by tomu bylo u Německa, které by své domácí úrokové sazby zvýšilo, což by způsobilo reakci v podobě růstu poptávky po německé měně a tím by došlo k jejímu relativnímu zdražení oproti francouzské měně.

Pokles úrokových sazeb ve Francii na jedné straně a relativní zhodnocení německé měny na straně druhé by se projevil růstem agregátní poptávky ve Francii. O zcela opačnou situaci by se jednalo z pohledu Německa. Pokud by obě země využívaly režimu fixního kurzu, jednalo by se o procesy revalvace či devalvace své měny, viz Graf č. 2.3.

Graf č. 2.3: Efekt devalvace francouzské měny a revalvace německé měny

Zdroj: De Grauwe (2012, s. 6), vlastní úprava

Lacina (2007) uvádí, že zdrojem asymetrických šoků, které mohou být v daných ekonomikách vyvolány, je více původců, než které byly dosud zmíněny. Mezi další původce těchto šoků lze zařadit např.:

- rozdíly v preferencích národních autorit,
- institucionální rozdíly na trzích práce,
- rozdíly v právních a finančních systémech,
- rozdílná tempa ekonomického růstu.

Prvním ze zdrojů asymetrického šoku mohou být v tradiční teorii OCA rozdíly ve vnímání preferencí jednotlivých zemí v oblasti dosahování cenové stability a úrovně nezaměstnanosti. Jedná se o klasickou analýzu substituce mezi inflací a nezaměstnaností vyjadřovanou prostřednictvím Phillipsovy křivky. Lacina (2007) poukazuje na předpoklad stabilní Phillipsovy křivky, což znamená, že vztah mezi inflací a nezaměstnaností je v tomto případě chápán v intencích *neokeynsovské ekonomie* z 60. let 20. století. V této situaci nelze nijak kompenzovat inflační diferenciál mezi zeměmi prostřednictvím kurzových pohybů měny, proto záleží čistě na vzájemné dohodě mezi účastnickými zeměmi v rámci měnové unie. Země, která si klade za cíl cenovou stabilitu, bude muset svolit k vyšší míře inflace a podobně tomu bude u druhé země, která bude muset slevit ze své požadované úrovně nezaměstnanosti. Tato analýza však vychází ze zjednodušeného modelu Phillipsovy křivky, který byl na konci 60. let vyvrácen pro dlouhé období a bylo prokázáno, že dlouhodobý substituční vztah mezi těmito veličinami neexistuje. S tímto faktem Mundell později pracoval v rámci novějšího modelu chápání OCA.

Za další potenciální zdroj asymetrického šoku v rámci tradiční teorie OCA byl brán rozdíl v přístupu k vyjednávání v rámci mezd, kde lze hovořit o přístupu v centralizované či decentralizované podobě. Rozdíly ve způsobu vyjednávání v rámci zemí měnové unie mohou způsobit výrazné divergence ve vývoji mezd a cen, a to i v případě, že by ekonomiky byly zasaženy stejným typem šoku (často se uvádí růst ropy za relevantní příklad šoku). V rámci této problematiky se ekonomové často odvolávají na studii Bruna a Sachse (1985) in Lacina (2007), kteří uvádějí, že v zemích s vysokou centralizací odborů bude vyjednávání o růstu nominálních mezd vedeno na racionální úrovni, neboť zástupci odborů budou brát v úvahu inflační efekt růstu nominálních mezd. Uvědomují si, že přehnané mzdové nároky budou působit na růst inflace, která ovlivní hodnotu reálné mzdy. Naopak je tomu v případě vyjednávání o mzdách v režimu decentralizovaného vyjednávání. Tento decentralizovaný systém probíhá na úrovni jednotlivých firem, z nichž se každá snaží vytěžit co nejvíce s pocitem, že jejich vyjednávané mzdové podmínky nemohou nijak výrazně ovlivnit agregátní cenovou hladinu a jde jim pouze o svůj vlastní prospěch. Z čehož vyplývá, že následkem reakce na nabídkový šok vzrostou mzdy více v zemi s decentralizovaným systémem vyjednávání.

Dále jsou to rozdíly v právních a finančních systémech, jež mohou být zdrojem asymetrického šoku. Lacina (2007) uvádí příklad fungování hypotečního trhu. Mezi zeměmi existují rozdíly v zajištění hypotečních úvěrů či formách stanovení úrokové sazby, což ve své příčině může znamenat rozdílný dopad stejného šoku na trhy jednotlivých zemí.

Jak uvádí Lacina (2007, s. 26), „mezi významné rozdíly patří především samotná existence autonomních členských států a s tím spojených jen částečně harmonizovaných právních systémů“. Rozdíly se objevují zejména v podobě odlišných úrokových sazeb při zajišťování potřebných finančních zdrojů. Významnou roli sehrávají také podmínky pro fungování hypotečních trhů (viz počátek aktuální globální krize). Tyto aspekty souvisí s rozvinutostí kapitálových trhů. V zemích s poměrně méně rozvinutými kapitálovými trhy si firmy obstarávají finanční prostředky prostřednictvím bank (tzv. kontinentální systém), nikoli na kapitálových trzích, které jsou rozvinuté a likvidní (tzv. anglosaský systém). V případě šoku, například v podobě růstu úrokové sazby, jsou následky takové změny vyšší v zemi s rozvinutým kapitálovým trhem.

Náklady členství v měnové unii se mohou projevit rozdílným tempem ekonomického růstu jednotlivých členských zemí. De Grauwe (2012) však pracuje se zjednodušujícím předpokladem v oblasti platební bilance, jelikož předpokládá, že významná část platební bilance je tvořena transakcemi spojenými s mezinárodním obchodem se zbožím. Právě z tohoto zjednodušujícího předpokladu, vycházejícího z rozdílných temp růstu, vyplývá potenciální hrozba nerovnováhy obchodní bilance. Jestliže účastnické země budou mít stejnou elasticitu poptávky po exportech, v tom případě země s vyšším tempem ekonomického růstu bude čelit deficitům obchodní bilance, neboť import poroste rychleji než export. Jestliže se země s rychlejším ekonomickým růstem bude chtít vyhnout chronickým deficitům, bude nucena snížit ceny svých exportů, čímž následně podpoří konkurenceschopnost svého zboží. V rámci měnové unie není možné znehodnotit svou měnu využitím kurzových pohybů, jediná možnost, jak ovlivnit směnné relace ve svůj prospěch, je prostřednictvím deflační politiky. Avšak samotná deflační politika povede ke zpomalení ekonomického růstu. Shrnutím této situace je, že země s rychlejším ekonomickým růstem, podle tradiční teorie OCA, ponese dodatečné náklady spojené se vstupem do měnové unie, a to právě v podobě nižšího tempa ekonomického růstu.

2.2.2 Nový Mundellův model optimální měnové oblasti

Sám Mundell své původní myšlenky v této problematice přehodnotil, a to začátkem 70. let 20. století, kdy upustil od keynesiánského předpokladu statických očekávání a začal pracovat s problematikou kurzového rizika. Nutno podotknout, že tato práce není v mnoha publikacích často zmiňována a mnoho ekonomů vychází pouze z Mundellova prvotního přístupu k této teorii, kde sám Mundell tvrdil, že asymetrické šoky oslabují argumenty

ve prospěch fixních kurzů. V práci *Uncommon Arguments for Common Currencies*, kde Mundell (1973) tento svůj původní postoj mění, dokazuje, že konstituování společné měny může mít pozitivní dopad na jednotlivé ekonomiky participujících zemí měnové unie. Tento pozitivní dopad je ovlivněn prostřednictvím diverzifikace portfolia a také díky společným devizovým rezervám, kterými tyto země dokáží zmírnit dopady případných asymetrických šoků. Následně ve své druhé práci s názvem *A Plan for European Currency*, věnované evropskému dění, Mundell (1973) sdílí své postoje k vytvoření společné měny v Evropě s doporučením jednotlivé měny mezi sebou vzájemně zafixovat.

Jak již bylo zmíněno výše, je nutno pamatovat na to, že sám Mundell v průběhu času vytvořil dva modely. Prvně v 60. letech, takzvaný tradiční model, kde Mundell preferoval existenci pohyblivých měnových kurzů, jakožto způsob vyrovnaní se s asymetrickými poptávkovými šoky. Tento model byl založen na keynesiánských předpokladech (statická očekávání). Druhý model již pracuje s existencí pevných kurzů, které jsou vůči sobě navzájem fixovány (lze připodobnit k systému ERM II v Evropské unii před vstupem do eurozóny).

Vzhledem k tomu, že tradiční teorie OCA vycházela z řady zjednodušujících předpokladů, které později sám Mundell přeformuloval, stala se terčem kritiky mnoha ekonomů, kteří tuto teorii dále rozvíjeli (Kučerová, 2005).

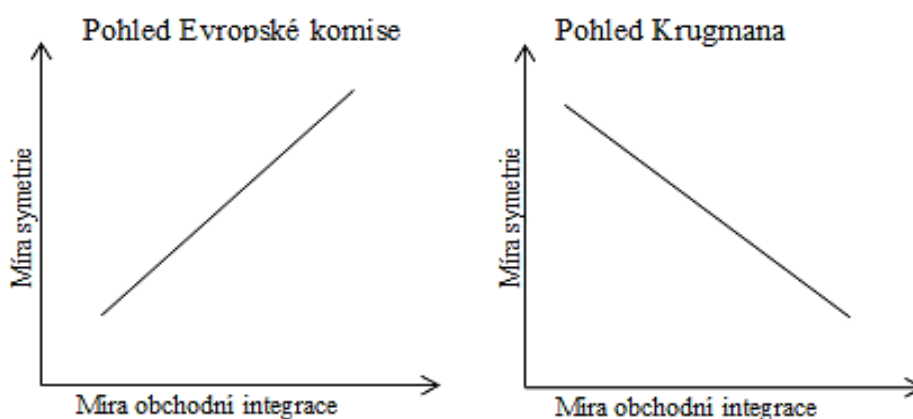
2.2.3 Kritika tradiční teorie OCA

Lacina (2007) shrnuje kritiku této tradiční teorie z 60. let 20. století do tří okruhů, z nichž první se zabývá otázkou, jak významné jsou rozdíly mezi jednotlivými národními ekonomikami, které jsou propojeny měnovou unií. Zde vychází kritika této teorie ze skutečnosti, že prostupující prvky integrace ekonomického i politického charakteru vykazují spíše *endogenní charakter*. Druhý okruh kritiky se zaměřuje na analýzu efektivnosti monetární a kurzové politiky, kupř. zda je znehodnocení měny vhodným nástrojem k obnovení konkurenceschopnosti národní ekonomiky. Závěrem vymezuje třetí okruh, který se zabývá otázkou, zda jsou tvůrci hospodářské politiky schopni efektivně využívat dostupných nástrojů monetární a kurzové politiky.

Pokud se jedná o první okruh kritiky této teorie, Mundell (1961) předpokládal asymetrický šok vyvolaný poptávkou, tj. změnou spotřebitelských preferencí. Zde však Lacina (2007) vyslovuje otázku, s jakou pravděpodobností by takovýto případ šoku mohl nastat? Protichůdné názory k této otázce v literatuře zaujímají Evropská komise versus uznávaný americký ekonom Paul Krugman.

Podle názoru Evropské komise (1990), který byl prezentován v rámci studie *One Market, One Money*, měnová unie vytváří prostředí zabraňující častému výskytu asymetrických šoků. Argumentem je v tomto případě vzájemný obchod průmyslových ekonomik. Tento vzájemný obchod je převážně vnitroodvětvového charakteru a je založený na výnosech z rozsahu a nedokonalé konkurenci. Tímto je dosaženo vzájemné směny produktů obdobného charakteru v rámci všech členských zemí (kupř. Francie i Německo navzájem obchodují s produkty automobilového průmyslu). Pokud tedy platí předpoklad vzájemného obchodu, v kontrastu s Mundellovou původní tezí dospějeme k závěru, že eventuální šoky jsou symetrické, a tedy jejich dopad ekonomického charakteru bude na členské země měnové unie obdobný. Tento pohled zobrazuje Graf č. 2.4, a to v jeho levé části. Tento pohled je charakteru rostoucí přímky, neboť s rostoucí obchodní výměnou klesá pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků, neboť dochází ke korelaci hospodářských cyklů zemí v rámci měnové unie.

Graf č. 2.4: Optimistický a pesimistický pohled na vzájemný vztah mezi mírou ekonomické integrace a výskytem asymetrického šoku

Zdroj: De Grauwe (2012, s. 25 a 26), vlastní úprava

Proti předchozímu názoru se vyhradil Krugman (1991), který měnovou unii vidí spíše jako faktor zvyšující pravděpodobnost asymetrických šoků. Krugman ve své práci obhájí původní teorii OCA s Mundellovým modelem asymetrického posunu poptávek. Domnívá se, že právě odbourávání obchodních překážek bude mít za důsledek regionální koncentraci produkce (výnosy z rozsahu vzhledem ke specializaci), čímž se zvýší pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků (tzv. aglomerační efekt). Tento pohled zobrazuje Graf č. 2.4, a to v jeho pravé části. Tento pohled je charakteru klesající přímky, neboť s rostoucí obchodní výměnou roste pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků,

neboť prohlubující se rostoucí výměna vede ke specializaci, která s sebou přináší vyšší pravděpodobnost asymetrických šoků.

Empirické výzkumy, například od autorů Frankel a Rose (1998), podporují spíše hypotézu Evropské komise. Tito autoři ve své studii prokázali, že členství v měnové unii prokazatelně zvyšuje objem vzájemné obchodní výměny a současně se zvyšuje koeficient korelace hospodářských cyklů členských zemí. Krugmanův pohled spočívá v předpokladu specializace výroby a nikterak nebere v úvahu formování výrobně koncentrovaných regionů na nadnárodní úrovni. Dalším argumentem je rostoucí podíl služeb, který tvoří největší část HDP jednotlivých zemí a služby jsou neobchodovatelným zbožím, čímž se možnost výskytu asymetrického šoku dále snižuje.

Mezi další zdroje asymetrických šoků byly v rámci tradiční teorie OCA řazeny institucionální rozdíly na trzích práce. Avšak v této souvislosti Lacina (2007, s. 31) pokládá otázku, zda vytvoření měnové unie by mohlo přispět k odstranění těchto potencionálních zdrojů asymetrických šoků. „*Diskuze se dotýká především vztahu mezi dosažením určité úrovně reálných mezd, zaměstnanosti a reakcí národních autorit (vlády, centrální banky) na chování odborů.*“ V případě, kdy odborové svazy ovlivňují svými mzdovými požadavky poptávku po práci, mohou jednotlivé národní autority využít nástrojů makroekonomických politik a na vzniklou situaci reagovat. Jestliže by národní autority v jednotlivých zemích jednaly vůči odborům odlišně, pak by tyto různorodé reakce zapříčinily vznik asymetrických šoků. Toto riziko v různorodém chování eliminuje společná monetární politika, která je v monetární unii prováděná společnou centrální bankou. V případě společné monetární politiky sice členské země přichází o možnost využití monetární expanze, avšak mají stále k dispozici poměrně velké výdajové programy na politiku zaměstnanosti, která je výhradně národní doménou.

Rozdíly v právních a finančních systémech již byly též označeny za potenciální zdroj asymetrických šoků, neboť i přes prohlubující integraci finančních trhů stále existují mezi členskými zeměmi výrazné rozdíly. Zde je za komplikaci považována právě měnová unie. Lacina (2007) k této oblasti uvádí, že v případě právních systémů nelze hovořit o zdroji všech rozdílů, jelikož jejich podoba nebude i po zapojení se do měnové unie výrazně změnena. Avšak určitou roli ve zdroji šoků hraje samotná monetární politika, která se liší v preferencích členských zemí, a to kupř. v přístupu k cenové stabilitě. Společná monetární politika by měla postupně odstranit problémy s rozdílnou mírou inflace a výší úrokových sazeb u dluhopisů, což se posléze projeví sladěním skladby dluhopisů dle jejich doby splatnosti. Rozdíly v právních systémech se však budou eliminovat pomaleji,

a to v závislosti na úplné integraci finančních trhů v rámci prohlubování ekonomické a zejména politické integrace.

Co se týče posledního zmíněného bodu, kterým je tempo ekonomického růstu, podle Laciny (2007) empirické výzkumy naprosto vyvracejí závěry tradiční teorie OCA, která postulovala, že rychle rostoucí ekonomiky mají problém s rychle rostoucími dovozy. Vysvětlení, proč lze tento závěr tradiční teorie OCA vyvrátit, je v oblasti výrazného nárůstu mezinárodních toků kapitálu, ke kterému dochází v nepoměrné výši oproti situaci v 60. letech 20. století. V současnosti jsou rychle ekonomicky rostoucí země schopny své případné deficity obchodní bilance (případně deficit celého běžného účtu platební bilance) financovat přílivem zahraničního kapitálu. Důležitou roli hraje zejména atraktivnost těchto zemí pro investiční potenciál a s tím spojený příliv kapitálu. U této problematiky lze tedy vyslovit závěr, že případné nerovnováhy ve struktuře platební bilance nezpůsobují dodatečné náklady.

2.3 Výčet kritérií OCA dle tradiční teorie

Již v samotném úvodu této práce bylo zmíněno, že za „otce“ této teorie je považován R. Mundell, a k jeho teorii dále přispěli zejména dva ekonomové, kterými byli McKinnon (1963) a P.B. Kenen (1969). Této problematice se dále věnovalo široké spektrum mnoha dalších ekonomů, kteří svými studiemi přispěli k rozšíření charakteristik ekonomik zemí. Za hlavní výstup tohoto tradičního přístupu k teorii OCA je považován níže uvedený výčet kritérií, která by tyto země měly splňovat, pokud chtějí být součástí optimální měnové oblasti. Čím více těchto kritérií země naplňují, tím více budou výnosy převyšovat náklady z této integrace vyplývající.

Výčet kritérií, která by země měly v rámci optimální měnové oblasti splňovat, uvádí např. Lacina (2007, s. 62-65):

- a) Faktorová mobilita: Kritérium faktorové mobility je považováno za velmi důležité po vstupu země do měnové unie, neboť faktorová mobilita kompenzuje ztrátu autonomie v oblasti monetární a kurzové politiky.
- b) Flexibilita mezd a cen: Ztrátu v podobě pružného měnového kurzu lze nahradit flexibilitou mezd a cen, pokud se jedná o nástroj adaptace v případě asymetrického šoku, kterým je země zasažena. Touto flexibilitou jsou tlumeny dopady asymetrických šoků na nezaměstnanost a inflaci. Tato flexibilita je nutná zejména z hlediska

krátkodobého přizpůsobení, v případě dlouhodobého šoku dochází ke změně reálných mezd a cen.

c) Otevřenost a velikost ekonomiky (*McKinnonovo kritérium*)

V tomto kritériu se McKinnon vyslovuje k preferenci režimu fixního kurzu, neboť souhrnné cenové indexy mají spíše tendenci u otevřených ekonomik více kolísat oproti ekonomikám uzavřeným. Vzhledem k faktu, že malá otevřená ekonomika je tzv. cenovým příjemcem a vzhledem ke své velikosti ekonomiky není schopna ovlivnit relativní ceny svého zboží, členství v měnové unii a přijetí fixního kurzu pro ni může být výhodné. Toto členství může být pro zemi výhodné i v případě, že země nedisponuje dostatečnou faktorovou mobilitou.

d) Komoditní diverzifikace produkce a spotřeby (*Kennenovo kritérium*)

Pokud je ekonomika charakteristická vysokým stupněm diverzifikace produkce a spotřeby, exportu a případně také strukturou pracovního trhu, jedná se o velké pozitivum v případě dopadu asymetrického šoku na určitý sektor ekonomiky v případě, kdy země nemůže již využít nástroje měnového kurzu.

e) Strukturální podobnost tvorby hrubého domácího produktu

Zde se vychází z logiky, čím více je struktura tvorby HDP podobná v rámci jednotlivých členů měnové unie, tím menší je pravděpodobnost výskytu asymetrického šoku. V případě odlišné struktury tvorby HDP by případné stejné nahodilé ekonomické události měly na členské země zcela odlišný dopad. Zde je nutno uvést, že procesu sbližování je dosahováno zejména prostřednictvím postupného odstraňování jednotlivých bariér obchodu a s tím narůstajícího objemu vzájemné obchodní výměny.

f) Podobnost měr inflace: Jestliže země vykazují dlouhodobě shodné míry inflace, vykazují tak relativně stabilní úroveň směnných relací. Tato podobnost inflačních měr má za důsledek rovnovážný vývoj běžných účtů platebních bilancí v situaci, kdy již země nemohou využít nástrojů kurzové politiky.

g) Integrace finančních trhů

Toto kritérium nebývá zpravidla považováno za plnohodnotný substitut kurzové politiky v případě, že na ekonomiku dopadne asymetrický šok. Integrace finančních trhů je spíše chápána jako podpora tohoto dlouhodobého vyrovnávacího procesu. Avšak za předpokladu vysoké integrace jednotlivých finančních trhů, lze i přes malé změny úrokových sazeb dosáhnout poměrně významných kapitálových toků mezi těmito zeměmi.

h) Fiskální integrace (*Kennenovo kritérium*)

Vysoký stupeň fiskální integrace může hrát významnou roli při vyrovnávání se s následky asymetrického šoku. Tato role vyplývá z možnosti redistribuce rozpočtových transferů v rámci všech zainteresovaných zemí. Lacina (2007, s. 64) v otázce fiskální integrace pracuje s existencí tzv. nadnárodního systému fiskálních transferů (princip, na kterém kooperují jednotlivé státy v rámci federace USA) a dodává, že „*dosažení takovéto úrovně fiskální harmonizace však vyžaduje značně pokročilý stupeň politické integrace podmíněné vůlí a ochotou členských zemí sdílet vyplývající rizika*“.

i) Politické faktory:

Posledním z výčtu uvedených charakteristik je kritérium politických faktorů, které v otázce integračních faktorů sehrávají velmi důležitou roli. Velmi stručně řečeno, *politické faktory jsou vždy nadřazeny faktorům ekonomickým*. Jestliže existuje politická vůle se integrovat, pak již nestojí vytvoření měnové unie nic v cestě, neboť bez politické vůle k vytvoření měnové unie nikdy nemůže dojít, i navzdory faktu, že by jednotlivé země naplňovaly veškerá stanovená kritéria pro fungování optimální měnové oblasti.

2.4 Různé přístupy k analýze nákladů a výnosů OCA

Jakákoliv země, která uvažuje o prohloubení integrace zejména směrem k měnové unii, si musí být vědoma nejen přínosů z tohoto kroku, ale především nákladů, které jí měnová integrace přinese. Z tohoto důvodu by analýza výnosů a nákladů z přijetí společné měny měla být důležitou součástí každé strategie týkající se vstupu do měnové unie. Analýza nákladů vychází zejména z úrovně makroekonomické, naopak přínosy, které se zavedením společné měny souvisí, se projevují spíše v rovině mikroekonomické.

Teorie OCA skýtá možnost širokého spektra kritérií k hodnocení takovéto analýzy. Postupně budou v následujících podkapitolách logicky za sebou uvedeny výnosy a náklady pramenící z vytvoření měnové unie a závěrem bude uveden přístup v podobě grafické analýzy modelu GG-LL.

2.4.1 Výnosy členství v měnové unii

V rámci výnosů lze identifikovat zejména dva významné faktory, které mají vliv na velikost potenciálních přínosů. Lacina (2007) za tyto faktory považuje odstranění transakčních nákladů, které jsou spojené s existencí národních měn. Druhým přínosem pak

označuje snížení nejistoty spojené s neočekávanými fluktuacemi měnových kurzů, tzv. kurzové riziko. Dále je za výnosy možné považovat růst vzájemné obchodní výměny, zvýšený příliv přímých zahraničních investic a zprostředkovaně s tím vyšší dynamiku ekonomického růstu. Je složité plně klasifikovat veškeré výnosy, které s sebou členství v měnové unii přináší a také jejich přínos plně změřit a kvantifikovat. Kupříkladu Mongelli (2002) rozlišuje tři skupiny přínosů pro země v rámci měnové unie, a to:

- přínosy ze zvýšené efektivity v mikroekonomické sféře,
- přínosy ze zvýšené makroekonomické stability,
- přínosy z pozitivních externích efektů, čímž může být kupř. posílení role této společné měny do podoby mezinárodní platební jednotky.

Mongelli (2002) také upozorňuje na trvanlivost těchto přínosů a rozděluje je na jednorázové a trvalé. Za nejvýznamnější přínosy jsou většinou v literatuře uváděny (Lacina, 2007; Kučerová, 2005):

- Eliminace transakčních nákladů: souvisí s konverzí měn; čím větší je území, na kterém společná měna obíhá, tím vyšší je úspora transakčních nákladů. Jedná se o nejsnadněji vyčíslitelný přínos společné měny. Zde se efekt eliminace projeví také v závislosti na objemu a frekvenci použité národní měny jako mezinárodní platební jednotky, otevřenosti ekonomiky a také variabilitě měnového kurzu. Lacina (2007) uvádí, že u malých otevřených ekonomik odhady hovoří o úspoře až 0,9 % HDP, u velkých ekonomik se jedná až o 0,2 % HDP ročně.
- Transparentnost cen: zavedení jednotné měny přinese také větší cenovou transparentnost oproti různým národním měnám a eliminaci potřeby přepočítávat na hodnotu v domácí měně. Zde však nelze jednoznačně hovořit o snížení cenových disparit mezi členskými zeměmi měnové unie. Důvodem jsou zejména transakční náklady a další specifika národních trhů (Lacina, 2007).
- Redukce spekulativních kapitálových toků: Jestliže země sdílí společnou měnu, je tím vytvářen větší a zejména stabilnější trh. Kučerová (2005) uvádí, že takovýto trh eliminuje spekulativní kapitálové toky, které mohou negativně působit na konkurenceschopnost ekonomiky.
- Eliminace kurzového rizika: Prostřednictvím společné měny dále dochází k omezení volatility měnového kurzu a s tím souvisejícího kurzového rizika, což má pozitivní vliv na stabilizaci cenové hladiny jednotlivých členských zemí měnové unie. Zejména firmám pak odpadá nutnost zajistit se vůči nepředvídaným změnám měnového kurzu.

V důsledku této eliminace by měl být podpořen vzájemný obchod a tím podpořen ekonomický růst.

- Prohlubování ekonomické integrace: K tomuto jevu dochází prostřednictvím rozvoje vzájemného obchodu a zejména vyššího přílivu přímých zahraničních investic v rámci členských zemí, jenž je vyvolán zejména zavedením společné měny (Kučerová, 2005).
- Pokles úrokových sazeb: Po vstupu do měnové unie se členské země stávají důvěryhodnější v očích investorů a to se odráží zejména v poklesu rizikové prémie a tím následně dochází k poklesu úrokových sazeb.

Kučerová (2005) uvádí tyto důvody, proč se tomu tak děje:

- Riziko změny hodnoty veškerých aktiv, které jsou denominované v jednotné měně, je podstatně nižší, než by tomu bylo v případě většího množství měn.
- Členství v měnové unii je trhy vnímáno jako záruka politické stability, hospodářsko-politické zodpovědnosti a právního prostředí.
- V poslední řadě se zde otevírá prostor pro nové investice realizované investorem na jednotném trhu měnové unie.

2.4.2 Náklady členství v měnové unii

Vzhledem k otevřenosti ekonomiky již byly analyzovány dva pohledy na náklady členství v měnové unii, a to pohled Evropské komise versus Krugmanův pohled, viz Graf č. 2.4, kde zaznělo, že z pohledu Evropské komise vede vyšší otevřenost národních ekonomik k vyšší sladění hospodářských cyklů a tedy k nižší pravděpodobnosti vzniku asymetrických šoků. Opačně se vyjádřil Krugman, který ve vyšší propojenosti ekonomik vidí tendence k růstu specializace, v čemž spatřuje vyšší pravděpodobnost existence asymetrického šoku.

Kučerová (2005) uvádí výčet nákladů měnové integrace. Některé již explicitně v textu zazněly, nyní tedy souhrnně:

- Ztráta hospodářsko-politického nástroje v podobě měnového kurzu

Tento náklad je projevem nemožnosti spoléhat se v případě ekonomické nerovnováhy na měnový kurz k přizpůsobení ekonomiky. V takové situaci se ekonomika musí zaměřit na využití nástrojů nikoliv přesunující výdaje, ale naopak měnící výdaje, která pracuje s domácí absorpcí.

- Ztráta autonomie monetární politiky
Vzhledem k měnové unii, kde se předpokládá existence jediné centrální banky, je za náklad považována ztráta určité autonomie v monetární oblasti, s čímž souvisí nemožnost ovlivňovat ekonomiku úpravami měnově-politických nástrojů. Avšak někdy lze hovořit i o výhodě, pokud se tato ztráta týká zemí se špatnou měnovou politikou.
- Možná ztráta fiskální autonomie
Náklad související s rozpočtovou problematikou, v tomto případě ztráta fiskální autonomie, může dále omezit hospodářskou politiku daných zemí skrze integraci v této oblasti.
- Možné zvýšení nerovností mezi bohatšími a chudšími regiony
Členství v měnové unii může dále prohloubit již tak existující disparity mezi členskými zeměmi, avšak tento náklad je diskutabilní, neboť nelze hovořit o jeho vzniku v souvislosti se vznikem měnové unie. Zde jsou za hlavní příčinu těchto disparit označovány především zvýšené kapitálové toky mezi těmito regiony.
- Ztráta výnosů z ražebného
Zde se často hovoří také o výnosu z tiskání peněz, kde však ztráta nemusí být až tak výrazná. Jestliže mezi ústřední centrální bankou a jednotlivými centrálními bankami členských zemí měnové unie vznikne dohoda týkající se mechanismu přerozdělování těchto výnosů, tak nelze hovořit o výrazné ztrátě.
- Náklady mikroekonomického charakteru
Jedná se o náklady spojené se založením společné centrální banky, emisí nového oběživa, atd.

2.4.3 Výnosy a náklady měnové integrace z pohledu teorie OCA

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly v rámci vymezení jednotlivých integračních stupňů, hospodářská a měnová unie (formativní, úplná) je jedním z nejvyšších stupňů ekonomické integrace. Toto integrační uskupení je charakterizováno vytvořením společné měny, společné centrální banky a společnou měnovou politikou. Je však potřebné si uvědomit, že tento postup v hierarchii integračních uskupení je vykoupěn určitou ztrátou národní suverenity, která je obětována ve prospěch vzájemné integrace.

Před každým důležitým rozhodnutím je třeba zvážit pro a proti, podobně by měly učinit i jednotlivé země při svém rozhodování ohledně forem integračních uskupení. Z tohoto důvodu je důležité zmínit analýzu samotných výnosů a náklady, které s sebou

členství v měnové unii přináší. Jednou z možných analýz je grafický model GG-LL prezentovaný Krugmanem v rámci jeho teorie specializace.

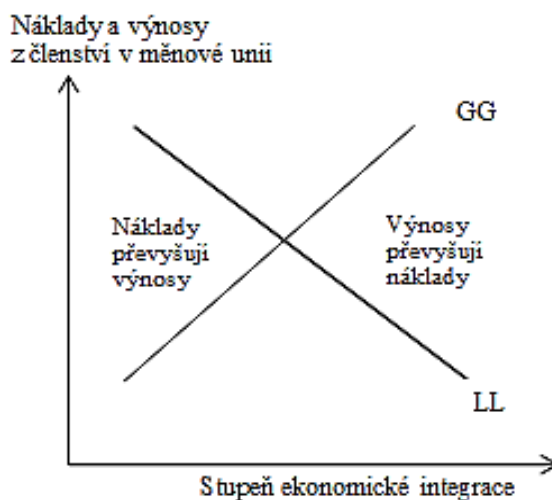
Model GG-LL

Smyslem tohoto modelu je znázornit s pomocí grafické analýzy náklady a výnosy, které z účasti v měnové integraci vyplývají. Křivku GG lze charakterizovat jako křivku, která reprezentuje výnosy z měnové integrace a má rostoucí charakter. Jak uvádí Krugman (2012), zde jsou fixní kurzy pro země měnově integrované výhodné, a to z důvodu podpory a růstu vzájemného obchodu včetně souvisejících transakcí a investic.

Vzhledem k tomu, že měnová integrace s sebou nepřináší pouze výnosy, jak již bylo několikrát zmíněno, pracuje model s křivkou LL, která znázorňuje náklady z měnové integrace plynoucí. Křivka LL má v modelu klesající charakter. Krugman (2012) za náklady vyplývající z měnové integrace považuje především ztrátu autonomní monetární politiky spolu s omezením užívat nástroje měnového kurzu s cílem ovlivnit výstup ekonomiky a zaměstnanost.

Kučerová (2005) ve své studii postulují, že náklady a výnosy měnové integrace jsou odvislé od samotné úrovně vzájemné integrace. Graf č. 2.5 znázorňuje model GG-LL, který názorně vykresluje náklady a výnosy z měnové integrace vyplývající.

Graf č. 2.5: Model GG-LL

Zdroj: Krugman (2012, s. 601), vlastní úprava

Země by se měla k měnové unii připojit v případě, kdy výnosy z členství budou převyšovat náklady, viz pravá strana od průsečíku křivek GG-LL. V případě, že by se země nacházela vlevo od průsečíku tohoto modelu, je této zemi doporučeno ponechat si svou vlastní měnu.

2.5 Dolarizace a její základní formy

Vzhledem k zaměření této práce zabývající se vytvořením měnové unie, nelze opomenout oblast dolarizace. Přestože termín dolarizace byl původně spjat výhradně s americkým dolarem (USD), dnes se tak často označuje proces přijetí jakékoliv cizí měny, kterou přijme vláda jako své zákonné platidlo, čili například i euro či australský dolar. Dolarizace zahraničních ekonomik je jev, kdy americký dolar oficiálně či neoficiálně nahrazuje původní měnu země, která se uchýlí ke kroku převzetí cizí měny za svou vlastní. Děje se tak především v rozvojových zemích světa, které se většinou k dolaru obrací na základě obav z možného znehodnocení své domácí měny. Děje se tomu z důvodu postavení dolaru na světových trzích jako dlouhodobě relativně stabilní měny se silným postavením ve světě, čímž si získává důvěru ve funkci uchovatele hodnoty. Dolar má také postavení tzv. měnového hegemonu, což znamená, že má rozhodující vliv na charakter a fungování celosvětového měnového systému, a to pouze přirozeným vývojem událostí, bez nutnosti použít jakékoliv silové či jiné prostředky k udržení tohoto vlivu.

Většina dolarizovaných ekonomik přijala dolar jako své zákonné platidlo buď v roce 1944 s koncem 2. světové války, a to v souvislosti s měnovým uspořádáním za existence tzv. brettonwoodského měnového systému, nebo až v posledních desetiletích. Výjimkou je Panama, kde v obchodním styku používá exkluzivně americký dolar (kromě mincí) již od roku 1903. Kenneth (2001) uvádí, že nejčastější snahy dolarizace probíhají v Latinské Americe z důvodu velkého hospodářského propojení s USA.

Nejčastějšími důvody, které vedly zahraniční země k rozhodnutí o dolarizaci svých ekonomik, jsou eliminace kurzového rizika, nižší transakční náklady při měnové konverzi a vyšší stupeň světové ekonomické integrace. To těmto zemím obvykle zajišťuje stabilnější národní trh, což vede ke zvýšení důvěry v domácí ekonomiku a často i k navýšení objemu příchozích investic ze zahraničí.

Přijetí dolaru jako svého legálního platidla sice může ekonomice pomoci k vyšší finanční stabilitě a nižší míře inflace, nicméně země se tak vzdává svého práva na autonomní měnovou politiku, což může být zejména v době ekonomických problémů velkou překážkou. Americký dolar na druhou stranu reprezentuje sílu a stabilitu ekonomiky USA.

Schuler (2000) uvádí následující členění forem dolarizace:

- *Neoficiální*: Též nazývána jako *de facto dolarizace*. Jedná se o případ, kdy občané dané země drží většinu svého bohatství v cizí měně, ať už se jedná o držbu legální či

nelegální. Pojem legální znamená, že měna je zákonně přijímána při platebních transakcích, ačkoliv je její hodnota denominována v jiné měně. Neoficiální dolarizace se často objevuje v dobách, kdy domácí měna neplní všechny tři funkce peněz na 100 %, tj. uchovatele hodnoty, prostředku směny a zúčtovací jednotky. Aktiva denominovaná v cizí měně jsou obecně považována za jednu z mnoha možností, jak pojistit své bohatství proti makroekonomickým rizikům.

- *Semioficiální*: V tomto typu dolarizace je cizí měna legálním platidlem a stává se hlavním prostředkem směny, může dokonce dominovat bankovním depozitům, nicméně hraje sekundární úlohu ve vyplácení mezd, odvodu daní a každodenních výdajích. Semidolarizované země chrání jejich centrální banka a měnově politické instituce mají stále tu moc implementovat svoji měnovou politiku.
- *Oficiální*: Též nazývaná jako plná nebo *de jure dolarizace*. Jedná se o jeden z „nejtvrdších“ fixních kurzů. Jde o kompletní měnový systém s cizí měnou, kterou země dováží. Zahraniční měna se tak stává plně legálním platidlem a postupně se snižuje objem domácí měny. Pokud se vyskytuje, tak hraje vedlejší roli. V oficiálně dolarizovaných zemích není žádná domácí měna, kurzové riziko tak přestává existovat ve vztahu k dovážené měně, ale přetrvává k ostatním měnám.

Výsledkem je, že většina sazeb v ekonomice (např. úrokových sazeb) tíhne do stejné podoby, jako je tomu v zemi, od které přijala měnu. Důvodem je národní symbolika domácí měny a ekonomické faktory, jako náklady na samotnou dolarizaci, především ztráta měnové a kurzové nezávislosti, ztráta příjmů z ražebného a působení centrální banky jako věřitele poslední instance. K oficiální dolarizaci dochází většinou v případech velké hospodářské krize často způsobené dlouhodobě nestabilní a vysokou inflací, kdy centrální banka ztrácí svou kredibilitu. Dle stupně integrace se dělí na *unilaterální dolarizaci, monetární smlouvu a monetární unii*.

Mezi hlavní ekonomické výhody pro zemi, která se rozhodne přijmout jako svoji hlavní měnu americký dolar, patří prevence proti měnové krizi či krizi platební bilance, jelikož bez specifické domácí měny není prakticky možné, aby došlo k výrazné a rychlé depreciaci, protože stabilita dolaru je ovlivněna globální měnovou politikou USA. Současně je zajištěna celková stabilita domácí cenové hladiny, jelikož v dolarizované ekonomice se nemohou projevovat inflační tlaky spojené s nevyrovnaností peněžní nabídky a poptávky. Přímým užitek eliminace měnových krizí jsou nižší náklady na zahraniční úvěry ze snížení úvěrového rozpětí země (myšleno z důvodu měnového rizika)

a příliv zahraničních investic. Také je znatelný pokles transakčních nákladů při konverzi měny pro potřeby mezinárodního obchodu.

Zásadní nevýhodou dolarizace je ztráta měnové suverenity a vysoká závislost na měnové politice USA. Praktická nemožnost provádět vlastní monetární politiku či emitovat peníze se může negativně projevit nedostatkem likvidity domácího bankovního systému. Současná neexistence věřitele poslední instance v domácí ekonomice může mít velmi nepříjemné následky zejména v období hospodářské krize.

V neposlední řadě se mezi nevýhody řadí i ztráta příjmů z ražebného, které by plynuly centrální bance při emisi hotovostních peněz, což ale v případě dolarizované ekonomiky není možné, jelikož právo emitovat hotovostní dolary má pouze centrální bankovní systém USA, nehledě na skutečnost, že centrální banka dolarizované země hraje ve své ekonomice jen velmi okrajovou roli.

Jílek (2004, s. 643): „*Největší užitek dolarizace spočívá právě v tom, že se předpokládá, že se jedná o nevratnou změnu směrem k nižší inflaci, fiskální odpovědnosti a transparentnosti.*“

2.6 Shrnutí kapitoly

Pojem optimální měnová oblast zavedl kanadský ekonom *Robert Mundell* v roce 1961. Dalšími, kdo tuto teorii rozšířili, byli především R. McKinnon (1963) a P. B. Kennen (1969), nicméně mnozí další autoři tuto teoretickou oblast svými pracemi velmi ovlivnili. Teorie OCA vychází zejména ze tří hlavních kritérií, která by země, které chtějí vstoupit do měnové unie, měly plnit. Patří mezi ně mobilita výrobních faktorů, otevřenost ekonomiky a stupeň diverzifikace produkce. Z jednotlivých příspěvků je možné uvažovat charakteristiky, které by měli aspiranti vstupu do měnové unie splňovat. Kritérii jsou především faktorová mobilita, flexibilita mezd a cen, stupeň otevřenosti ekonomiky, komoditní diverzifikace produkce a spotřeby, strukturální podobnost tvorby HDP, podobnost měr inflace, integrace finančních trhů, fiskální integrace a politické faktory.

Členství v měnové unii s sebou přináší jak náklady, tak výnosy. Přínosy jednotné měny vstupující státy vidí v odstranění rizika devizového kurzu a konverzních poplatků (úspora transakčních nákladů), udržení parity cen, prohloubení mezinárodních finančních trhů nebo nastolení makroekonomické stability.

Hlavními náklady jsou ztráta hospodářsko-politického nástroje v podobě měnového kurzu, ztráta autonomie monetární politiky, možná ztráta fiskální autonomie, možné

zvýšení nerovností mezi bohatšími a chudšími regiony, ztráta výnosů z ražebného a další náklady mikroekonomického charakteru. Avšak některé výhody mohou být pro jiné členy nevýhodami a naopak. Například ztráta suverenity měnové politiky se spíše považuje za zápornou stránku věci, ale mnoho států to chápe opačně, jelikož při omezení svobodného rozhodování a vzdání se plné kontroly nad měnou získávají opatření centrální banky na kredibilitě a stabilitě.

V této kapitole byla zmíněna také varianta dolarizace, která je jednou z forem měnové integrace v podobě převzetí měny té země, která se jeví jako silnější a stabilní. Nejedná se tedy pouze o převzetí amerického dolaru, ale jakékoliv měny (kupř. euroizace). Hlavním důvodem zavedení režimu dolarizace je zejména dlouhodobě přetrvávající vysoká a volatilní inflace. Dalšími motivy k dolarizaci mohou být výrazné výkyvy směnných kurzů vedoucích až k měnovým krizím, vysoká míra korupce, nestabilní politická situace či ztráta kredibility monetární autority země.

3 Integrace v rámci severoamerického kontinentu

Severoamerický kontinent v sobě zahrnuje celkem tři země, a to USA, které jsou ekonomicky dominantní zemí v této oblasti, Kanada a Mexiko, které jsou na ekonomické spolupráci s USA velmi závislé. Celkově tyto země tvoří oblast o rozloze 41 783 985 km², s počtem zhruba 460,9 mil. obyvatel (World Economic Forum, 2012).

Základ pro současnou podobu hospodářské spolupráce v rámci tohoto kontinentu byl postupně formován tím, jak některé sousední země, zejména Kanada, upevňovaly průběžně své postavení jakožto největších obchodních partnerů USA. Za významný krok je považována Dohoda o volném obchodu mezi Kanadou a USA (Canada-U.S. Free Trade Agreement, CUSFTA) podepsaná v roce 1987. V roce 1994 pak bylo přistoupeno k dohodě mezi již stávajícími členy CUSFTA s Mexikem a byla podepsána nová dohoda, a to NAFTA, jakožto Severoamerická zóna volného obchodu (North American Free Trade Area, NAFTA), která se svým rozsahem řadí mezi ojedinělé dohody s velkým potenciálem. Blíže se tematice postupující integrace v rámci severoamerického kontinentu bude dále v textu věnována stejnojmenná podkapitola (viz podkapitola 3.2.).

USA, které byly ustanoveny jako státní útvar v Severní Americe roku 1776, se rozprostírají v jižní polovině severoamerického kontinentu s rozlohou 9 147 593 km² a počtem 311,6 mil. obyvatel. USA jsou federativní republikou, čítající 50 států (a Aljaška), s hlavním městem Washington.

Severním sousedem USA je Kanada s datem vzniku 1867, kdy získala nezávislost na Velké Británii, a to mírovou cestou Zákonem o Britské Severní Americe (British North America Act). Svou rozlohou Kanada zaujímá plochu 9 984 670 km² s počtem 34,5 mil. obyvatel. Kanada je federativní konstituční monarchií s hlavním městem Ottawa. Tato země je specifická pro svou hustotu obyvatel 3,41 ob./km², která patří k nejnižším hodnotám na světě. Státní hranice s USA je přirozená (Jáč, 2009).

Poslední zemí z integračního uskupení NAFTA je Mexiko (oficiálním názvem Spojené státy mexické), které je jižním sousedem USA s umělou státní hranicí, jež je dlouhá 3169 km a byla vytvořena v roce 1848 po válce mezi těmito státy, která pro Mexiko skončila ztrátou 51 % z jeho dosavadní rozlohy (jedná se o americké státy: Texas, Arizona a Kalifornie), jak uvádí Nídr (2012). Zde je však paradoxem, že první úsek výstavby

hraniční zdi¹, v délce 930 km, která má bránit nelegální migraci, byl vybudován za prezidenta Clintona, který měl pozitivní přístup ke spolupráci NAFTA a vizi ve směřování k severoamerické měnové unii. Mexiko leží na ploše 1 972 447 km² s počtem 114,8 mil. obyvatel a jedná se o federativní republiku s 31 státy s hlavním městem Mexico City.

3.1 Mění se postavení dominantního centra světové ekonomiky

V současnosti světová ekonomika nabývá polycentrického charakteru, který vyústil ve zformování takzvané triády (Cihelková a kol., 2009, s. 185):

- USA, se zázemím v severoamerickém regionu,
- západní Evropa, s jádrem/zázemím v integraci ES/EU,
- Japonsko, se zázemím ve východní Asii.

**Tab. č. 3.1: 10 nejkonkurenceschopnějších ekonomik světa
(The Global Competitiveness Index)**

Země/ekonomika	GCI 2013-2014		GCI 2012-2013	
	Pořadí	Hodnota	Pořadí	Změna
Švýcarsko	1	5,67	1	0
Singapur	2	5,61	2	0
Finsko	3	5,54	3	0
Německo	4	5,51	6	2
USA	5	5,48	7	2
Švédsko	6	5,48	4	-2
HongKong (SAR)	7	5,47	9	2
Nizozemí	8	5,42	5	-3
Japonsko	9	5,40	10	1
Velká Británie	10	5,37	8	-2

Zdroj: World Economic Forum (2013)

Pozn.: Plná verze tohoto žebříčku, sestávající se celkově ze 148 zemí, je dostupná v online podobě na s. 15, a to konkrétně zde: <http://1url.cz/mlBk>

Jak je patrné z Tab. č. 3.1, kde se v žebříčku 10 nejkonkurenceschopnějších zemí umisťují právě výše zmíněné země tzv. triády.

¹ V rámci operace Gatekeeper v okolí San Diega a operace Hold the Line v okolí El Pasa byly vztyčeny několikavrstvé bariéry a navýšil se počet agentů *Pohraniční stráže*. Právě v těchto místech docházelo nejčastěji k nelegálním přechodům hranice (Cornelius, 2001).

3.1.1 Ekonomický vývoj USA v rámci NAFTA

USA od druhé světové války těžily ze své výsadní pozice, kterou si na počátku 20. století vybudovaly a dále ji posilovaly. Země historicky disponovala dlouhodobě příznivými geograficko-ekonomickými podmínkami, za které považujeme např. dostatek materiálních zdrojů, příliv kvalifikované a dynamické pracovní síly a zejména rychle se utvářející dominantní ekonomiku s vysokou domácí poptávkou. USA jsou zemí poměrně soběstačnou, těžící ze svého kontinentálního postavení, které jim umožnilo úspěšně využít specifika jejich vývoje. Zejména USA dokázaly využít situace v době válečných konfliktů, kdy výrazně podpořily růst své ekonomiky, a to na úkor tehdejších oslabených konkurenčních center.

Tyto veškeré skutečnosti umožnily USA po roce 1945 stát se nejen politickou, ale především ekonomickou supervelmocí s produkcí o objemu téměř $\frac{2}{3}$ světové průmyslové produkce, $\frac{1}{3}$ světového HDP, a zemí podílející se nejvyšší měrou na světovém exportu (Cihelková, 2009). Tomuto vývoji USA napomohl fakt, že země nebyla dotčena destruktivním vlivem války, ba naopak válečné konflikty znamenaly rozšíření poptávky, díky čemuž došlo k ještě výraznějšímu upevnění postavení amerického průmyslu a následně sektoru služeb (který je dnes pro USA dominantním sektorem). Vzhledem k tomuto dění USA čelily problému nedostatečné vnitřní poptávky v situaci plně rozvinuté nabídkové strany ekonomiky, která nebyla nijak zasažena válečným děním. Roli USA dále posílily dohody z Bretton Woods², díky kterým americký dolar upevnil svou pozici světové rezervní měny.

Ekonomická dynamika USA byla ohrožena v období 70. let s nástupem strukturálních krizí, výskytem ropných šoků a souvisejících problémů v ekonomice na straně nabídky. V tomto období se v USA začala projevovat vyšší inflace a dynamika ekonomického růstu kolísala. Konsolidace ekonomiky USA nastala s neokonzervativní hospodářskou politikou, která kladla důraz na působení tržního mechanismu, omezení státních intervencí a razantní snížení daní, které vedlo ke stimulaci přílivu zahraničního kapitálu. Tyto změny přispěly ke zvýšení otevřenosti americké ekonomiky, co se do rozsahu obchodních a kapitálových toků týče. V této době se také začaly více prohlubovat

² Jedná se o pravidla fungování mezinárodních měnových vztahů, označovaná jako bretton-woodský systém, formálně určeny stanovami MMF. Byla stanovena směnitelnost zlata a USD v poměru 35 USD k 1 trojské unci (31,1035 g ryzího zlata). Tímto propojením vznikl tzv. zlatý dolarový standard. Na USA v roce 1948 připadalo 71 % světové zásoby zlata, soustředěného v měnových rezervách centrálních bank. Jednalo se o systém fixních měnových kurzů (Helísek, 2004).

tendence vzájemné spolupráce mezi zeměmi severoamerického kontinentu a došlo ke vzniku volných pásem obchodu.

Z počátku se samotný zahraniční obchod jevil pro USA jako relativně druhořadý, avšak narůstal význam v otázce vlastních ekonomických zájmů, které směřovaly k prohlubování vztahů s dalšími zeměmi regionu. USA byly u zrodu organizace GATT/WTO³ a dá se říci, že zde uplatňovaly (a stále uplatňují) svůj dominantní vliv v prosazování veškerých regulí zejména ve svůj vlastní hospodářský prospěch. Dohody v rámci WTO jsou většinou multilaterální podoby a mají takzvaný dominový efekt. Tento multilateralismus byl z pohledu USA neefektivní, neboť nezajišťoval dostatečnou rychlost v liberalizaci a dal vzniknout dohodám mimo působení WTO⁴. Tyto regionální obchodní dohody USA umožňují lépe prosazovat své zájmy, a to zejména v upevňování svého postavení dominantního ekonomického centra.

Jak uvádí Cihelková (2009), tato neokonzervativní hospodářská politika dosáhla v 80. letech úspěchů v dynamizaci růstu, likvidaci inflace a podstatných změn ve strukturální oblasti. V této době se však začalo výrazněji prohlubovat vnější a vnitřní zadlužení USA, které v současnosti dosahuje objemu přes 17 bilionů USD (jehož největším věřitelem je Čína) a v loňském roce otázka navýšení dluhového stropu zapříčinila krátkodobou platební neschopnost USA (Dinan, 2013).

Období 90. let patřilo k nejstabilnějším a nejúspěšnějším obdobím nejen v historii USA, ale i ve srovnání s ostatními centry z již zmíněné triády. Dařilo se jak v tempu růstu reálného HDP, v nezaměstnanosti bylo dosahováno úrovně pod 5 % a inflace dosahovala velmi nízkých hodnot v pásmu 2 %. Taktéž za prezidenta Billa Clintona byl kladen důraz na postupné vyrovnaní rozpočtu federálního deficitu⁵, spolu s řešením ožehavých domácích problémů. Vývoj ekonomiky se řadil v tomto období k nejúspěšnějším mezi vyspělými zeměmi, a to zejména po roce 1993, viz data Příloha č. 1.

³ GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu vstoupila v platnost roku 1948 v rámci bretton-woodských vyjednávání s cílem stabilizovat ekonomické a obchodní vztahy v globální ekonomice. 1. 1. 1995 vznikla WTO (Světová obchodní organizace), která legislativně stojí na smlouvě GATT (World Trade Organization, 2014).

⁴ Skeptičtí vůči rychlosti globální liberalizace jsou např. M. Friedman či R. Dornbush, podle kterých je lepší odstraňovat obchodní bariéry prostřednictvím regionálních obchodních dohod (Orme, 1996).

⁵ B. Clinton zdědil největší rozpočtový deficit v americké historii, který v roce 1992 činil 290 mld. dolarů. Pod tlakem republikánské opozice byla Clintonova administrativa nucena vést restriktivnější politiku, k vyrovnaní rozpočtu napomohlo zejména zvýšení daní v roce 1993 spolu s razantním snížením vojenských a administrativních výdajů a zejména rychlý růst americké ekonomiky. Tento trend byl však po roce 2001 zvrácen (Remarks by the President, 1999).

Z počátku slabší začátek dekády, kde byl problém ve slabém oživení po recesi v letech 1990-1991, byl průměrný růst HDP 3,6 % mezi léty 1992-1999, který byl ve srovnání s Japonskem (dalším centrem triády) nepoměrně vyšší. V tomto období se úroveň růstu spotřebitelských cen udržovala s klesajícím trendem pod úrovní 3 % s obdobně pozitivním vývojem nezaměstnanosti, která v roce 1998 poklesla pod úroveň 5 % a patřila tak k mezi nejnižší v rámci zemí OECD. Značný problém však činil (a stále činí) deficit obchodní bilance, za jehož příčinu se považuje setrvalý ekonomický růst generující rozsáhlou vnitřní poptávku; co se týče USA, hovoříme o vysoce konzumní společnosti (Cihelková, 2002).

Za působení prezidenta George H. W. Bushe (v letech 1989 až 1993) bylo přistoupeno k dohodě o pásmu volného obchodu mezi zeměmi severoamerického kontinentu, známou jako NAFTA. Tato forma spolupráce v roce 2014 funguje již 20 let. Na počátku této dohody byla mezi tehdejšími představiteli jednotlivých zemí vyslovena myšlenka o budoucnosti NAFTA jakožto předchůdce celoamerického pásma volného obchodu, potažmo měnové unie v rámci NAFTA. Úsilí k prohlubování integrace směrem k měnovým otázkám, vzhledem k situaci v roce 2001 za působení prezidenta Bushe mladšího, upadlo do pozadí a následná globální ekonomická krize s počátkem veškerého dění v USA v roce 2008 nenastolila podmínky pro další kroky v prohlubování této spolupráce. Avšak vzhledem k ekonomické situaci USA, na základě které se z mnoha stran ozývají domněnky na téma, zda dolar pomalu nezačíná ztrácet sílu a lesk v roli rezervní světové měny (související s nejvyšším zadlužením ve světě), na toto téma se např. vyslovili ekonomové jako George Soros, Joseph Stiglitz, Maurice Obstfeld, Kenneth Rogoff (Global Research, 2010). Na toto téma existují nejenom *konspirační teorie* o měnové jednotce *amero*⁶, která by dolar eventuálně nahradila, ale také o možném vyvolání záměrné inflace, která by USA umazala značnou část zadlužení (teorie související s procesem kvantitativního uvolňování) (Washington's blog, 2009).

3.1.2 Ekonomický vývoj Kanady v rámci NAFTA

Po druhé světové válce se Kanada vyvinula v rozvinutou průmyslovou ekonomiku, která se v posledním žebříčku konkurenceschopnosti umístila na 14. pozici (viz poznámka u Tab. č. 3.1). Podobně jako USA, se Kanada vyznačuje vysokou životní úrovní a silnou

⁶ Amero jako návrh prvně předložil kanadský ekonom Herbert Grubel v roce 1999, kdy vzniklo euro v bezhotovostní podobě (Grubel, 1999).

kupní silou obyvatelstva. Původně byl v ekonomické struktuře vysoký podíl těžby, který se od 60. let 20. století výrazně snížil ve prospěch služeb (typická ekonomika SIA⁷). Kanadská ekonomika se vyznačuje poměrně vysokou mezinárodní dělbou práce, která souvisí s relativně úzkým vnitřním trhem vzhledem k poměrně nízkému počtu obyvatel. Cihelková (2002, s. 107) považuje právě tento fakt za důvod, proč „*Kanada podporuje liberalizaci zahraničního obchodu v regionálním i světovém měřítku. Ekonomika je mimořádně závislá na USA, kam směřuje 80 % exportu.*“ Na dynamice kanadské ekonomiky se výrazně podílí zahraniční investice plynoucí z USA, ale také investorů z jiných zemí, kteří vidí příležitost proniknout přes trh kanadský do integrujícího se severoamerického regionu (Cihelková, s. 107). V 80. letech v souvislosti s ropnými šoky Kanada též prošla ekonomickými změnami v oblasti daňové reformy, privatizací spojenou s podporou restrukturalizace k navýšení výkonu podnikatelské sféry. Zejména se však jednalo o kroky posilující otevřenost hospodářství ve směru k USA. Tyto reformy byly základem pro další rozvoj v 90. letech, kde však vlivem vnitřních a vnějších podmínek docházelo ke značným výkyvům ekonomického růstu, kupř. v roce 1990 růst HDP činil 0,2 %, v roce 1994 byl růst o 4,8 % a v roce 1996 opět nižší růst o 1,6 % (viz Příloha č. 1).

V daném období ekonomika procházela recesí a pomalým oživením v závislosti na situaci v USA. Vnější ekonomické vztahy kanadské ekonomiky jsou determinovány růstem otevřenosti zejména vůči USA.

Taktéž Kanada se potýká s problémem hrubého vládního zadlužení, v rámci členů OECD patřila v první polovině 90. let k nejproblémovějším zemím, ve druhé polovině docházelo k výrazné konsolidaci (zejména fiskální) a celkovému zlepšení výkonu kanadské ekonomiky (Cihelková, 2002).

Během poslední dekády se kanadská ekonomika potýkala s poměrně velkou ztrátou pracovních míst v průmyslu, a to zejména během poklesu poptávky v důsledku finanční krize, což se odrazilo po dekádě přebytků běžného účtu v jeho deficitu. Nezaměstnanost se za sledované období od roku 1990 pohybuje stále nad hodnotou minimálně 6 %, v porovnání s Mexikem se jedná většinou o dvounásobné hodnoty, avšak co se týče inflace, daří se Kanadě pohybovat poblíž stanoveného inflačního cíle 2 % (viz Příloha č. 1).

⁷ SIA – service, industry, agriculture; struktura ekonomiky s nejvyšším podílem služeb na tvorbě HDP

Kanada čelí konkurenci z Číny, co se průmyslové výroby týče, a to zejména v automobilovém průmyslu, kde se řadí mezi první pětici producentů s největším počtem automobilů ročně. Země disponuje obrovskými nalezišti ropy ve formě ropných písků (oil sands) a zemního plynu, v tomto sektoru zaměstnává zhruba 100 tis. lidí a ve světovém měřítku se jedná o 3. největšího producenta zemního plynu a 5. největšího producenta ropy. V otázce ropného průmyslu se Kanada nyní potýká s poklesem poptávky ze strany jejího největšího odběratele USA, vzhledem k novým nalezištím v USA v Severní Dakotě. Dalším nešvarem je rostoucí zadlužení kanadských domácností, které pro ekonomiku představují riziko zejména vzhledem k rostoucím cenám nemovitostí, avšak vzhledem k situaci na hypotečním trhu v USA, která patřila k jednomu z faktorů finanční krize, přistoupilo se v roce 2012 v Kanadě ke zpřísnění podmínek pro poskytování hypoték (Sorensen, 2013).

3.1.3 Ekonomický vývoj Mexika v rámci NAFTA

Oficiálním názvem Spojené státy mexické (dále Mexiko) se dle ekonomického vývoje řadí mezi rozvojové země, z nichž jsou jednou z nejvyspělejších zemí v Latinské Americe, kde je Mexiko členem Latinskoamerického integračního sdružení (ALADI). V posledním uveřejněném žebříčku konkurenceschopnosti (viz poznámka u Tab. č. 3.1) se Mexiko umístilo na 55. pozici. Mexiko začalo budovat svůj základ pro hospodářský, politický a kulturní rozvoj po mexické revoluci (ze které pochází mexická ústava) na počátku 20. století, která této ekonomice vtiskla budoucí směr. Mexická ekonomika je silně ovlivněna těžbou ropy, díky čemuž na ni ropné šoky, provázené prudkým pádem cen ropy, měly neblahé důsledky v podobě vysokého deficitu státního rozpočtu, zabrždění růstu HDP a vyšší míry inflace (kterou se podařilo stabilizovat až k roku 2001) spolu s vysokou zahraniční zadlužeností, která dosáhla oficiálního vyhlášení insolvence Mexika v roce 1982 (Cihelková, 2002). První pokusy o reformování ekonomiky z počátku 80. let spočívaly v dohodách s věřiteli v oblasti splátek zahraničního dluhu, mexická měna peso, která byla do té doby nadhodnocená, byla v důsledku reformu přizpůsobována novým okolnostem, čímž znatelně poklesly reálné mzdy. Tyto reformy byly zdoluhavého charakteru a ne vždy s patřičným efektem. K prohloubení reformu došlo zejména s nástupem prezidenta *Carlose Salinase de Gortanos*, za jehož působení pokračovaly změny v rozpočtové politice, bylo přistoupeno k privatizaci státních podniků, liberalizaci

finančních trhů a cenové liberalizaci. V tomto období byl zahraniční obchod mnohem více liberalizován a byl upraven postup k získávání přímých zahraničních investic. Příliv zahraničních investic s sebou však přinesl fenomén zvaný *maquiladoras*. V pohraniční oblasti mezi Mexikem a USA vzniklo velké množství podniků, které jsou typické tím, že využívají rozdílu ve mzdách amerických a mexických pracovníků, čímž je sice statisícům Mexičanů poskytnuta práce, ale za cenu pracovně náročných úkonů typu „montážních linek“. Jedná se o produkty s nižší přidanou hodnotou, které jsou následně jako díly ke komplementaci a zpracování výrobku převezeny do USA, kde jsou zkompletovány a jako hotové výrobky s vyšší přidanou hodnotou prodány. Je však nutno podotknout, že v rámci zemí NAFTA je v Mexiku nejnižší míra nezaměstnanosti po celou dobu sledovaného období od roku 1990, a to s průměrnou hodnotou 3,8 % (viz Příloha č. 1).

Se vznikem NAFTY se počítalo s postupným zánikem podniků typu *maquiladoras*, avšak tento počet se ještě více navýšil a mají významný podíl na mexickém exportu. Výrazným pokrokem je fakt, že oproti původnímu typu *maquiladoras* se stále více zapojuje kvalifikovaná síla.

Na počátku 90. let, po několika restrukturalizacích dluhu výsledkem reforem z 80. let, byly sníženy náklady na dluhovou službu a po dohodě s věřiteli došlo k redukci samotného dluhu. Těmito kroky dosáhlo Mexiko v očích věřitelů větší důvěry s vyšší ochotou poskytnutí úvěrů. Tyto úvěry však ekonomice více ublížily, neboť byly spolu s deficitem obchodní a platební bilance⁸ zárodkem *Mexické měnové krize*. Více o této krizi níže v samostatné podkapitole 3.1.4.

Ekonomický vývoj Mexika počátkem 21. století silně ovlivnil vstup Číny do WTO v roce 2001. Tento krok znamenal pro mexickou ekonomiku silnou konkurenci v podobě technologicky lépe vybavené země s mnohonásobně levnější pracovní silou. Tento fakt znamenal mnohem menší příliv zahraničních investic souvisejících s odklonem transnacionálních korporací právě do Číny, kde byla také mnohem rozvinutější dopravní infrastruktura (která je palčivým problémem v Mexiku) a díky technologiím na velmi vysoké úrovni bylo možné zde vyrábět prakticky cokoliv. Po letech růstu, založeném na exportu v 90. letech, Mexiko začalo po roce 2000 trpět zavíráním továren kolem jeho severní hranice s USA a jejich postupným přesunem do Číny (Zarsky, Gallagher, 2004).

⁸ Importy v 1. polovině 90. let rostly stále stejným tempem, zatímco exporty stagnovaly nebo rostly velmi mírným tempem (Cihelková, 2002).

Hospodářský vývoj mexické ekonomiky odráží závislost na mezinárodním obchodu a citlivost na dění na mezinárodních trzích viz např. rok 1995, kdy v období Mexické měnové krize činil propad reálného HDP meziročně až 6 %. Další výrazné propady reálného HDP v návaznosti na situaci v USA zaregistrovala mexická ekonomika v roce 2001, kdy v USA byla tzv. dotcom bubble⁹, a zejména v roce 2009 v případě současné globální finanční krize, kdy mexické reálné HDP v roce 2009 bylo - 4,7 % (viz Příloha č. 1).

V současnosti v Mexiku probíhá sociální reforma a daňová reforma s cílem posílit kapacity mexické ekonomiky, aby bylo umožněno lépe reagovat na potřeby obyvatelstva spolu s posílením makroekonomické stability země (Mexico's Ministry Of The Economy, 2014).

3.1.4 Mexická měnová krize (1994 – 1995)

Mexická měnová krize¹⁰ vzbudila pozornost ekonomů mimo jiné tím, že ekonomika byla vnímána jako „fundamentálně zdravá“ spolu s relativně úspěšným vývojem. Vzhledem k realizovanému programu fiskální restrikce od roku 1988 (podle receptu MMF), bylo dosaženo výrazného ozdravení veřejných financí. Tento úspěch byl označován jako mexický zázrak (Dvořák, 2008). V Mexiku probíhala privatizace, deregulace a finanční zahraničně obchodní liberalizace. Allen (2009) uvádí, že výše zmíněná finanční liberalizace vedla posléze k enormnímu navýšení kredibility mexické ekonomiky v podobě silného přílivu přímých zahraničních investic. Od roku 1990 do roku 1993 zaznamenala tato ekonomika příliv zahraničních investic v hodnotě 91 mld. USD.

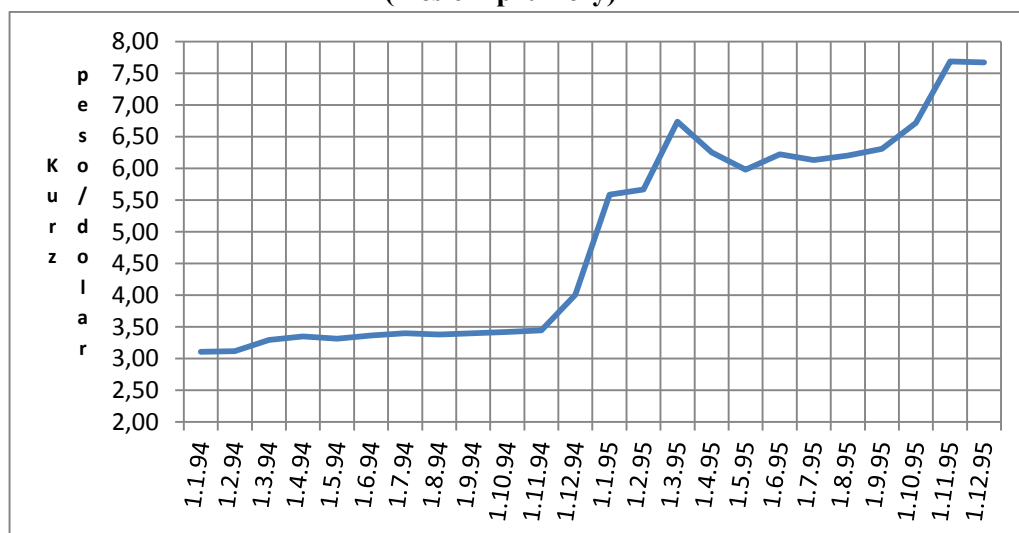
Helísek (2004) za hlavní problém, který stál na počátku této krize, považuje vysoký deficit běžného účtu platební bilance, který byl způsoben výše zmíněným přílivem kapitálu, jakožto doprovodného jevu rychlého růstu mexického HDP. Zejména se jednalo o portfoliové investice a jiný spekulativní kapitál. Tento deficit se pohyboval na úrovni okolo 7 % HDP. Za další podpurný problém v této situaci považuje nedostatečně realizovanou restriktivní měnovou politiku.

⁹ Dotcom bubble, neboli internetová bublina, je označení pro období hromadného rozkvětu internetových firem, které neměly promyšlený obchodní model a brzy zkrachovaly, avšak dokázaly přilákat velký objem investic. Toto období probíhalo přibližně v letech 1996 až 2001, s vrcholem investic v roce 2000. Roku 2001 takzvaná internetová bublina praskla, nadhodnocené akcie ztratily svou hodnotu, což se projevilo hospodářským propadem USA (Colombo, 2012).

¹⁰ Označovaná také jako tequilla krize, pesetová krize (dle měnové jednotky Mexika), nebo také jako první latinskoamerická krize (Fárek, J., 2001).

Od poloviny roku 1994 došlo k prudkému oslabení přílivu kapitálu, který byl spojen s poklesem devizových rezerv a následnou emisí krátkodobých vládních dluhopisů tzv. *tesobonos*, k jejich doplnění. Koncem roku 1994 dosáhla hodnota emitovaných *tesobonos* 29 mld. USD, což představovalo téměř trojnásobek měnových rezerv (Helísek, 2004; Dvořák, 2008). Vzhledem k neustálému tlaku na zhodnocování pesa, vůči kterému mexická centrální banka intervenovala, byl zaveden režim plovoucího kurzu ke dni 22. 12. 1994 (do té doby se jednalo o režim *crawling peg*) s kurzem 5,58 pesa za dolar k 1. 1. 1995. Reakcí na tuto změnu měnového režimu byl další tlak na znehodnocení kurzu pesa, které pokračovalo v průběhu roku 1995 a ustalo v prosinci téhož roku se znehodnocením pesa v kurzu 7,67 pesa za dolar k 31. 12. 1995 (Banco de México, 2013b). Nečekané oslabení pesa způsobilo značné ztráty zahraničním investorům a vyvolalo externí dluhovou krizi v Mexiku. Průběh vývoje kurzu pesa k dolaru v tomto období udává Graf č. 3.1.

Graf č. 3.1: Vývoj měnového kurzu pesa k dolaru v období 1. 1. 1994 - 1. 1. 1995 (měsíční průměry)

Zdroj: Banco de México (2013b); vlastní úprava

Jonáš (2000) uvádí, že Mexiko v důsledku této situace bylo nuceno požádat o mezinárodní pomoc, neboť vláda se obávala opakování dluhové krize z 80. let 20. století. Vzhledem k důvěryhodnosti v mexickou ekonomiku z předchozích let bylo přistoupeno k rychlé a výrazné finanční pomoci Mexiku od USA pod taktovkou ministerstva financí v celkové výši 50 mld. USD. Tato finanční pomoc byla financována MMF (18 mld. USD), USA (20 mld. USA – stabilizační fond ministerstva financí) a BIS (10 mld. USD).

Není vyloučeno, že s nástupem krize by mohlo, za neexistence NAFTA, dojít k opětovnému vytváření bariér za účelem ochrany domácího trhu. Záruky NAFTA navíc

napomohly k tomu, že byly Mexiku v době krize urychleně a v dostatečné výši poskytnuty výše zmíněné finanční prostředky.

3.2 Postupující integrace v severoamerickém regionu

Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, za hlavní prvek počátku hlubší hospodářské spolupráce mezi zeměmi tohoto kontinentu je považována dohoda o volném obchodu mezi USA a Kanadou (tzv. CUSFTA). V roce 1994 bylo přistoupeno k uzavření dohody NAFTA, která však nijak nenahrazuje CUSFTA, jedná o se zcela novou dohodu.

Integrace na tomto kontinentu je vedena rozličnými motivy v porovnání s Evropou, co se formy i rozsahu v počtu zemí týče. V případě severoamerického kontinentu se uvádí, že se jedná o spontánní propojování nejvyspělejších zemí, kterými jsou USA a Kanada, spolu se snahou o politickou a ekonomickou konsolidaci rozvíjejících se zemí, tzn. Mexiko. Cihelková (2009, s. 195) tvrdí, že ve výše zmíněném rámci NAFTA funguje *„jako dosud reálně nejrozvinutější forma integrace americké oblasti, která v relativně krátké době úspěšně realizovala vytýčené cíle a představuje pásmo volného obchodu s dílčími prvky přechodu ke společnému trhu s pevnými pravidly (liberalizace pohybu investic, služeb, poskytování vládních zakázek, ochrana duševního vlastnictví atd.)“*. Vztahy mezi těmito zeměmi jsou však komplikovány faktem, že se jedná o hegemonní postavení jádrové země, z čehož pramení méně hluboká forma integrace na stupni integračních forem (oproti Evropě). Pozici hegemonu si USA drží od první světové války, kdy se finanční centrum z Evropy přesunulo do USA a tím se USA staly největším věřitelem průmyslově vyspělých zemí Evropy. Po druhé světové válce se USA staly centrem světové ekonomiky (Jáč, 2009).

3.2.1 Integrace mezi USA a Kanadou

Oproti USA je Kanada zemí s poměrně otevřenou ekonomikou v důsledku nižšího počtu obyvatel, s potřebou zapojení se do mezinárodní dělby práce, díky čemuž byla jedním ze zakládajících členů v rámci jednání GATT/WTO. Vzhledem k tomu, že kanadská ekonomika je výrazně závislá na USA, způsobuje exportní závislost značnou citlivost na konjunkturální výkyvy USA. Kanadská vláda se obávala protekcionistických akcí ze strany USA, včetně restriktivních zákonů v obchodních zákonech. To i přes fakt, že vůči Kanadě byla opatření tohoto rázu ze strany USA aplikována podstatně méně než vůči ostatním obchodním partnerům. Přesto se kanadský import v letech 1980-1986 stal terčem

padesáti odvetných a antidumpingových akcí americkým Ministerstvem obchodu a Komisí pro mezinárodní obchod (International Trade Commission – ITC) v těch odvětvích, kde se USA cítily být poškozeny (Cihelková, 2002). Aby se tento problém výrazně eliminoval, bylo v 80. letech přistoupeno k uzavření dohody o volném obchodu, která měla vést k zabezpečení otevřenosti amerického trhu vůči kanadskému zboží.

Vzhledem k výše uvedeným obavám v oblasti protekcionistických opatření byla v rámci CUSFTA také prosazena odvolací procedura umožňující oboustranné přezkoumání podobných rozhodnutí (Foreign Affairs and International Trade Canada, 2011). Zainteresované země prostřednictvím dohody CUSFTA odstranily řadu tarifních překážek a zavázaly se, že postupně odstraní i další. CUSFTA se dá považovat za typický příklad nového regionalismu. Obsahuje ustanovení, týkající se od vládních zakázek a technických překážek obchodu přes soutěžní politiku po volný pohyb služeb, investic a práva duševního vlastnictví. Jednalo se spíše o formální zastřešení předchozích dohod mezi oběma státy a stala se významným předchůdcem NAFTA.

3.2.2 Integrace USA-Kanada-Mexiko

První návrhy na vznik dohody, která by spojovala všechny tři severoamerické země, zazněly již v roce 1979 z úst Ronalda Reagana při jeho kandidatuře na post amerického prezidenta. Ten si od takové dohody sliboval především volnější pohyb zboží a osob mezi těmito třemi zeměmi. Očekávaný příliv amerického kapitálu, který plynul do Kanady po uzavření CUSFTA, mohl ohrozit Kanadu v doposud dosažených pozitivěch investic a obchodu, které z této dohody byly zřetelné. Kanada se obávala, že by v případě uzavření pouze bilaterální dohody mezi USA a Mexikem byla mimo hlavní proud integračního dění, čímž by přišla o svůj exkluzivní charakter integrace s USA. Kanada proto usilovala o trilateralizaci dohody mezi těmito zeměmi (North American Forum on Integration, 2011).

Do konce 80. let mělo Mexiko silně ochranářské tendence svého trhu vůči americkému zboží. Ze strany Mexika, za působení prezidenta C. Salinase, se jednalo prostřednictvím integrace o podporu mexické reformy, která spočívala v již zmíněném procesu privatizace, finanční a cenové liberalizaci a zejména uvolnění pohybu zboží a kapitálu. Těmito kroky se mexická ekonomika měla plně rozvinout v plnohodnotnou tržní ekonomiku (Cihelková, 2002). Pro Mexiko mělo podepsání NAFTY odlišný význam, jakožto pro zemi rozvojovou, a motivy pro vstup byly ze všech tří zemí nejvýraznější. NAFTA měla sehrát roli klíčového prvku v jednostranném otevírání domácí ekonomiky

ve směru k rozvoji konkurenčního soukromého podnikání. Rovněž NAFTA měla mít vliv na přítok zahraničního kapitálu, potřebného k modernizaci mexické ekonomiky. Z pohledu mexické vlády byla NAFTA shledána jako důležitý nástroj k dosažení vytýčených cílů. S ohledem na Mexiko, lze tuto dohodu chápat jako významný precedens pro budoucí investiční spolupráci a integraci rozvojových zemí s vyspělými. Z výše uvedeného vyplývá, že se jedná o dohodu, která boří některé hranice klasického regionalismu a není vůbec jednoduché ji přiřadit jen tak k některému stupni integrace (viz podkapitola 2.1).

USA si od NAFTY slibovaly zlepšení ekonomického rozvoje mexického hospodářství, který by mohl přispět k celkové politické konsolidaci Mexika, čímž by se odvrátilo nebezpečí nestabilního vývoje v hraniční části s eliminací tlaků na ilegální migraci. Pro Kanadu neměla tato dohoda významnou prioritu vůči Mexiku, které pro ni nebylo významným obchodním partnerem, proto by se přístup Kanady dal kvalifikovat jako motiv defenzivního charakteru, neboť se obávala o ztrátu vlivu na vytváření pravidel v různých oblastech severoamerického obchodu.

NAFTA oproti CUSFTA šla hlouběji ve vzájemných obchodních vztazích, v oblastech, které CUSFTA nepokrývala, a to konkrétně ve finančních službách, vládních zakázkách a vyrovnávacích clech (Cihelková, 2002). Výjimky v oblasti liberalizace jsou poskytnuty každé z účastnických zemí pro určité odvětví; u Kanady se jedná o oblast zemědělství, Mexiko má výjimku pro petrochemický průmysl (který je velmi citlivým odvětvím pro tuto ekonomiku) a USA mají vyjednání výjimku pro leteckou dopravu a radiokomunikace. NAFTA ve svém obsahu pracuje také s povinnostmi států v problematice ochrany duševního vlastnictví (citlivá oblast pro USA), služeb, obchodu, investic a ochrany životního prostředí (problematická oblast v Mexiku).

Z mnoha studií, (např. Dodge, D., 2003; Corsi, J. R., 2006), vyplývá nesporný fakt, že NAFTA měla značný vliv na růst vzájemného obchodu mezi partnery, ale už menší efekt na ceny a životní úroveň ve členských zemích. Severoamerický obchod rostl nejvíce u těch komodit, kde se cla snížila nejvíce i navzdory tomu, že Kanada i Spojené státy jsou často považovány za producenty komodit vyšší cenové kategorie. Z tohoto vyplývá, že elasticita nabídky i poptávky je v Severní Americe docela vysoká a mexičtí i kanadští exportéři jsou velmi citliví na jakékoliv změny v přístupu k jejich produkci. V souladu s touto studií a vzhledem k faktu, že v roce 2008 již byly odstraněny v podstatě všechny překážky severoamerického obchodu, se do budoucna očekává pomalejší růst, protože prostor k dalšímu uvolňování vzájemných překážek byl téměř vyčerpán.

Vzhledem k tomu, že USA a Mexiko jsou významnými ekonomickými partnery a strategickými spojenci v oblasti obchodu, bylo v tomto ohledu v květnu roku 2013 přistoupeno k dalšímu kroku ve vzájemné spolupráci. Za účasti prezidentů Obamy a Peña Nieto bylo oznámeno založení *Ekonomického hospodářského dialogu na vysoké úrovni* k prosazování strategických hospodářských a obchodních priorit směřujících k podpoře vzájemného hospodářského růstu, vytváření pracovních míst a globální konkurenceschopnosti (Mexico's Ministry of The Economy, 2014).

V roce 1993 trilaterální obchod v rámci Severní Ameriky (měřeno jako import z obou partnerských zemí u jednotlivé země zvlášť) činil 288 mld. USD. V roce 2012 již trilaterální obchod nabýval hodnoty 1 bil. USD ročně. Kombinovaný HDP pro Kanadu, USA a Mexiko vykázal objem 19,2 bil. USD v roce 2012 oproti 7,7 bil. USD v roce 1993. Kanadský export zboží do USA rostl mezi lety 1993 až 2012 ročním tempem 4,4 %, kanadský bilaterální obchod se zbožím s Mexikem se v roce 2012 blížil objemu 31 mld. USD. Celkový obchod se zbožím mezi Kanadou a USA se mezi lety 1993 až 2012 více než zdvojnásobil a obchod se zbožím mezi Kanadou a Mexikem za stejné období narostl téměř sedmkrát (Mexico's Ministry of The Economy, 2014). Této problematice se bude podrobněji věnovat čtvrtá kapitola této práce v rámci kritéria komoditní diverzifikace.

Příliv přímých zahraničních investic byl obrovskou motivací pro vstup do NAFTA především pro Mexiko, které chtělo svůj rozvoj založit hlavně na nich. Po vzniku NAFTA v roce 1994 byl viditelný strmý nárůst investic, který se zastavil až v roce 2000, v souvislosti s dotcom bubble v USA. V tomto období došlo až ke zdvojnásobení jejich přílivu v rámci zemí NAFTA. Ustanovením NAFTA bylo dosaženo zajištění větší jistoty a stability pro investiční rozhodování, což přispělo nejen u Kanady k zatraktivnění pro zahraniční investory, čímž bylo zároveň partnerským zemím umožněno více investovat mezi sebou. Ke konci roku 2012 byl tok přímých investic z USA do Kanady v objemu 326,5 mld. CAD, zatímco Kanada v rámci partnerských zemí investovala v objemu 289 mld. CAD. Kanada spolu s USA tvoří pevný investiční vztah v oblasti bilaterálních investic, a to v objemu téměř 616 mld. USD v roce 2012. Také objem přímých zahraničních investic, mezi Kanadou a Mexikem, se výrazně navýšil od vzniku NAFTA, a to z pouhých 530 mil. CAD v roce 1993 k 5,6 mld. CAD v roce 2012, čímž se Kanada stala čtvrtým největším investorem v Mexiku (Government of Canada, 2013). Zdrojová data obsahuje Příloha č. 2.

3.3 Legislativní a institucionální zastoupení NAFTA

Veškeré náležitosti související se vznikem, fungováním, strukturou a stanovenými cíli této spolupráce jsou obsaženy v textu NAFTA¹¹. Tento text je postupně rozčleněn do osmi částí, které se dále dělí na dvaadvacet kapitol obsahujících jednotlivé články podle upravovaných oblastí. Spousta upřesňujících informací, jako např. národní úpravy nebo různé výjimky ze stanovených pravidel, jsou obsaženy v dodatcích.

Vedle dohody NAFTA vešly v platnost dodatkové dohody týkající se oblastí, které NAFTA neupravovala ve své působnosti, a to dohoda upravující trh práce tzv. The North American Agreement on Labor Cooperation (NAALC) a dohoda upravující oblast přírodního prostředí tzv. The North American Agreement on Environmental Cooperation (NAAEC).

3.3.1 NAFTA – institucionální zabezpečení

- *Komise NAFTA (The Free Trade Commission)*

Komise je ustanovena jako nejvyšší orgán z jednotlivých představitelů vlád členských zemí, ustanovuje pravidla a postupy jednání. Veškerá rozhodnutí komise se přijímají na základě konsensu, není-li dohodnuto jinak. Komise zasedá minimálně jednou ročně v pravidelném zasedání s rotujícím předsednictvím a je povinna:

- dohlížet na provádění této dohody;
- dohlížet na její další rozpracování;
- řešit spory, které mohou vzniknout ohledně výkladu nebo použití této dohody;
- dohlížet na práci všech výborů a pracovních skupin zřízených podle této dohody (které jsou uvedeny v příloze této dohody pod číslem 2001;2a);
- posoudit jakoukoli jinou záležitost, která může mít vliv na fungování této dohody.

Komisi je umožněno:

- vytvořit a přenést odpovědnost na ad hoc nebo stálé výbory, pracovních skupiny a odborné skupiny;
- požádat o radu z řad nevládních osob nebo skupin;

¹¹ Plný text NAFTA je dostupný online zde:
<https://www.nafta-sec-alena.org/Default.aspx?tabid=97&ctl=FullView&mid=1588&language=en-US>

- přijmout jakákoliv jiná opatření v rámci výkonu svých funkcí, na kterých se jednotlivé strany mohou dohodnout.
- *Sekretariát NAFTA*
 - Sekretariát ustanovuje Komise článkem 2002 této dohody, jedná se o pomocný orgán, existující v každé členské zemi jako permanentní úřad.
 - Organizuje činnost arbitrážních porot, sestavuje poroty a zejména řeší obchodní spory mezi národními průmyslovými odvětvími a/nebo vlád, a to včas a nestranným způsobem.

Vzhledem k tomu, že obdobný Sekretariát byl již zřízen v USA a Kanadě za doby platnosti CUSFTA, v těchto zemích se jednalo pouze o přejmenování úřadu a pouze Mexiko založilo ve své zemi nový Sekretariát. Tyto Sekretariáty sídlí v hlavních městech jednotlivých členských zemí, které jsou zodpovědné za provozní náklady tohoto úřadu.

V rámci NAFTA byla v působnosti Mexika a USA založena Severoamerická rozvojová banka (North American Development bank – NADB). NADB je financována rovnocenně od obou vlád s cílem financovat infrastrukturální projekty týkající se zlepšení environmentálních podmínek, podpoře udržitelného růstu a zlepšení kvality života obyvatel po obou stranách mexicko-americké hranice. Jedná se o sesterskou instituci Border Environment Cooperation Commission (BECC) a financuje ty projekty, které splňují dané podmínky a týkají se oblasti do 100 km vzdálenosti od hranic v obou zemích. Obě instituce jsou nezávislé, ale vzájemně kooperují tak, že NADB financuje pouze projekty, které BECC certifikuje (North American Development Bank, 2012).

Cílem NAFTA bylo především odstranit překážky obchodu, usnadnit přeshraniční pohyb zboží a služeb, podporovat podmínky spravedlivé hospodářské soutěže, zvýšit investiční příležitosti, zajistit přiměřenou a účinnou ochranu práv duševního vlastnictví, vytvořit efektivní postupy pro realizaci dohody a řešení sporů, vytvořit rámec pro další třístrannou, regionální a multilaterální spolupráci. Těchto cílů mělo být dosaženo při dodržování zásad národního zacházení, nejvyššího výhod a procedurální transparentnosti (NAFTA, 2014).

3.4 Koncept Severoamerické unie

Za počátek vzniku konceptu Severoamerické unie se považuje březen roku 2005, kdy proběhla ve městě Waco (Texas, USA) schůzka amerického prezidenta George W. Bushe, jr., mexického prezidenta Vincente Foxe a kanadského ministerského předsedy Paula Martina, na které se začaly formovat myšlenky na vznik Severoamerické unie. Prvořadým smyslem této schůzky bylo projednání otázek vytvoření silné regionální ekonomické integrace. Ta byla ale spíše jen jakousi vizí, než v blízké budoucnosti reálným cílem (avšak na toto téma existuje mnoho nejen konspiračních teorií). Na schůzce došlo ke sjednání společného prohlášení, které je označováno jako Partnerství bezpečnosti a prosperity (The Security and Prosperity Partnership – SPP).

Vznik unie by znamenal zánik ústavy v jednotlivých členských zemích, které by měly být nahrazeny jednotlivou severoamerickou ústavou. Zejména USA by se tímto v podstatě vzdaly své suverenity, nezávislosti a národních hranic. Pokud by došlo k naplnění zmiňovaných cílů, znamenalo by to vytvoření nové společné severoamerické měny s pracovním názvem *amero*. USA by zajistily ochranu unie prostřednictvím své armády a spolu se zajištěním sociálního zabezpečení pro občany Mexika a Kanady, aby postupně došlo k dorovnání disparit mezi těmito členskými zeměmi. Tímto sjednocením by bylo přistoupeno k zániku občanství všech tří zúčastněných zemí a vzniklo by občanství severoamerické (American Policy Center 2006).

K výše zmíněnému konceptu se mnoho kritiků tohoto konceptu vyjádřilo s názorem, že mnohem realističtější je spíše myšlenka vytvoření „NAFTA superdálnice“, která by vedla z Mexika přes USA do Kanady (tzv. The Trans-Texas Corridor – TTC), kterou podporují zejména nadnárodní korporace (Villareal, Fergusson, 2013).

Vytvoření Unie by samozřejmě vyžadovalo vznik nové podoby institucionálního zabezpečení v podobě nových společných institucí, jako např. Severoamerické poradenské rady (North American Advisory Council – NAAC). Ta by na rozdíl od evropské (EU) byla nezávislá a měla by malý počet členů (5 z každé země, dohromady 15). Základním cílem rady by byla příprava severoamerické agendy, která by se zabývala pořádáním summitů a kontrolou realizace přijatých dohod. Dalším navrhovaným orgánem byl Trvalý soudní dvůr pro obchod a investice (Permanent Tribunal on Trade and Investment). Tento soud by byl nadřazen nejvyššímu soudu USA a měl by zabránit případnému zpomalování integračního procesu mezi členskými zeměmi. Taktéž by musel vzniknout Severoamerický parlament a další instituce (Corsi, 2006).

Koncept společné měny s názvem amero má souvislost s eurem (lze vypožorovat z podobnosti názvosloví). A jak již bylo zmíněno, za „jejího otce“ je považován kanadský ekonom G. H. Grubel, a dále americký profesor v oblasti mezinárodních vztahů Robert A. Pastor, který na toto téma publikoval v roce 2011 knihu *The North American Idea: A Vision of a Continental Future*. Zde navrhuje založit severoamerický investiční fond, který by pomohl postupně uzavírat příjmovou mezeru mezi USA a Mexikem. Tento fond by měl být v režii Světové banky s cílem financovat projekty určené k vyššímu ekonomickému zapojení jižní části Mexika, neboť tato část oproti severu, kde má sídlo mnoho zahraničních společností, ekonomicky více strádá. Dále by měl být tento fond umožnit zkvalitnění vzdělávání v Mexiku a tím napomoci dosažení rychlejší konvergence. Zastánci tohoto fondu argumentují tím, že lepší podmínky v Mexiku povedou k nižší migraci a povedou k řešení hraniční situace mezi těmito zeměmi.

Amero by nahradilo americký dolar (USD), kanadský dolar (CAD) a mexické peso (MXN). Názory na společnou měnu se různí ze stran zastánců a odpůrců, spíše však převládají obavy a negativní postoje. Zejména USA, jakožto ekonomika s postavením hegemonu, by tím mohly získat i ztratit. Jednak by se zmírnilo kurzové riziko a opadl by velký objem měnových transakcí (konverze měny), na druhou stranu by došlo k rapidnímu zdražení zejména mexického zboží. Dalším negativním aspektem by mohla být zejména americká hrdost ke své měně a emocionální vztah obyvatel k ní. Navíc obrovská rozdílnost v ekonomikách by mohla zapříčinit spoustu problémů, na které odpůrci konceptu Severoamerické unie často poukazují. Mexiko by mohlo ztratit měnovou flexibilitu a také jeho ekonomický růst by se mohl zpomalit (Corsi, 2006).

Vytvoření nové společné měny je alespoň prozatím velmi nepravděpodobné. Jiným řešením by mohla být dolarizace (viz podkapitola č. 2.5). K výhodám dolarizace by nesporně patřilo snížení rizika vzniku měnových a dluhových krizí a zabránění náhlému odlivu kapitálu způsobenému strachem z devalvace změny. Tato měnová integrace by přispěla ke snížení transakčních nákladů a k zajištění cenové stability v dolarech, v měně, ve které probíhá většina obchodu v globální ekonomice. Avšak pro spoustu zemí je velmi těžké zbavit se jednoho ze svých znaků státnosti, kterým je vlastní měna. Dolarizované země by se také musely vzdát svých monetárních politik, možnosti poskytování úvěrů centrální banky bankám komerčním. V případě dolarizace by veškeré otázky týkající se měnové politiky řídila centrální banka USA, tzv. Federal Reserve System - FED (Berg, Borensztein, 2000).

Zastánci tohoto konceptu připouští, že by bylo pro Kongres v USA velmi obtížné tyto návrhy schválit v blízké budoucnosti, ale zdůrazňují, že je důležité o těchto možnostech uvažovat vzhledem k narůstající vzájemné závislosti mezi členy NAFTA a vzhledem ke společným zájmům týkajících se budoucnosti tohoto regionu (Villareal, Fergusson, 2013).

3.5 Oblast monetární politiky

Monetární politika v každé zemi je v kompetenci pověřené centrální autority, stejně je tomu u všech členských zemí NAFTA, viz Tab. č. 3.2.

Tab. č. 3.2: Přehled základních informací centrálních bank zemí NAFTA

Země	Centrální banka	Měna	Kurzový režim
USA	Federal Reserve System (FED) skládající se z Board of governors se sídlem ve Washington D. C. a 12 distriktů	americký dolar (USD)	plovoucí
Kanada	The Bank of Canada se sídlem v Ottawě	kanadský dolar (CAD)	plovoucí
Mexiko	Banco De México se sídlem v Distrito Federal	mexické peso (MXN)	plovoucí

Zdroj: webové portály centrálních bank USA, Kanady, Mexika; vlastní úprava

Každá z těchto zemí má nejen svou historickou dějovou linku, ale i historický vývoj týkající se bankovního systému a vzniku své měny. Vlastní měna je jedním ze znaků suverenity státu, o čemž již byla zmínka v předchozím textu.

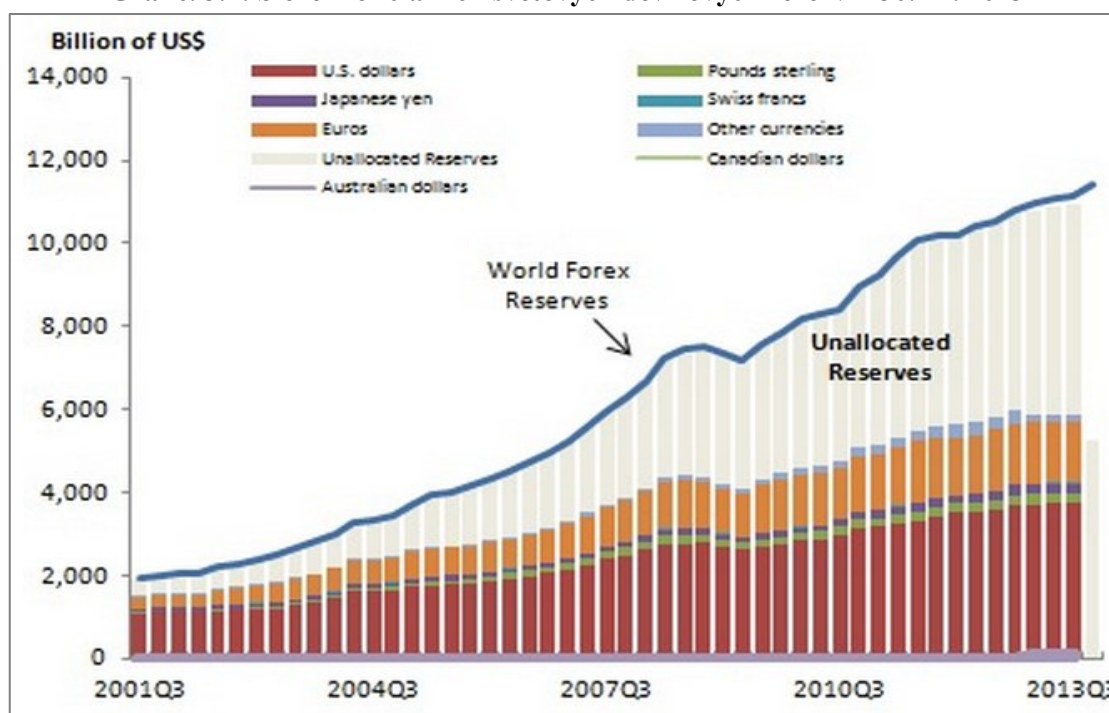
Jednotlivé země se liší i vzhledem k cílům monetární politiky v působení centrální bankovní autority. V případě Kanady se jedná o inflačně kontrolní systém s inflačním cílem 2 % (střední bod z cílového pásma 1 až 3 %) k dosažení cíle cenové stability. Tento systém má poskytovat jednoduchý nástroj k měření efektivnosti monetární politiky (Bank of Canada, 2013a). V případě USA jsou cíle měnové politiky stanoveny jako podpora trvale udržitelného maximálního produktu a zaměstnanosti spolu s podporou dosažení stabilních cen, čemuž má napomoci cílování inflace také v hodnotě 2 % (Board of Governors, 2013). Co se týče poslední ze zemí NAFTA, Mexika, cílem monetární politiky je udržení hodnoty měny v dlouhém období spolu se zlepšením životní úrovně obyvatel. Inflační cíl je nastaven centrální bankou na 3 %, který je v současnosti deklarován až do roku 2015 (Banco De México, 2013).

V této části bude rozebrán koncept Severoamerické unie z hlediska monetární politiky, s rozvedením dopadů měnově-integračních alternativ pro země NAFTA.

Idea společné měny v rámci zemí NAFTA skrze dolarizaci nebo měnovou unii získala na podpoře po Mexické krizi v roce 1995 a následně po Asijské krizi v roce 1998, kdy se projevil tzv. efekt přelévání (efekt spillover), kdy se krize přenášela na další trhy. Hovoříme-li o ztrátě suverenity v podobě ztráty vlastní měny, lze nahlížet na tento akt ze dvou pohledů. V případě dolarizace by USA rozšířily svých 12 distriktů FEDu¹² o centrální banku Kanady a Mexika, monetární politika by zcela závisela na rozhodnutí FEDu, čímž by USA ještě více posílily svou pozici hegemonu se světovou rezervní měnou a navýšilo by se množství USD v oběhu (VILLAREAL, M. A., FERGUSON, I. F., 2013).

Dle dat, která poskytuje COFER (2013) činil podíl USD k 30. 12. 2013 na světových alokovaných devizových rezervách 3 803 731 milionů USD (podíl 61,4% na celkových světových alokovaných rezervách¹³). Vývoj v čase udává Graf č. 3.2.

Graf č. 3.2: Složení oficiálních světových devizových rezerv k 30. 12. 2013

Zdroj: COFER (2013)

¹² FED byl založen v roce 1913 tzv. Federal Reserve Act a svou činnost započal v roce 1914.

¹³ Údaje, které COFER publikuje, jsou pro jednotlivé země přísně důvěrné. Z tohoto důvodu nebylo možno sestavit vlastní graf či tabulku za jednotlivé země vzhledem k nepřístupnosti dílčích dat. V současné době COFER pracuje s daty 145 publikujících zemí.

K variantě případné dolarizace se však Kanada nestaví moc přívětivě, neboť by to pro ni znamenalo ztrátu suverenity a v podstatě by byla zcela v područí USA v otázce monetární politiky bez možnosti ji jakkoliv ovlivňovat. Z tohoto důvodu se jako přijatelnější jeví varianta měnové unie. V případě jednotné měny se kanadský ekonom Bodkin (2006) vyjádřil o úspoře v rozpětí 7 až 9 mld. CAD ročně na směnných transakcích, zároveň uvádí dvě zásadní výhody z unie pro Kanadu vyplývající, a to, že měnová unie vede k expanzi obchodu, který vede k tlaku na specializaci, dělbě práce a nárůstu produktivity. A druhotně oproti fixnímu režimu v případě měnové unie nehrozí případné měnové spekulace. Avšak nevýhodou se jeví náklady na konverzi nové měny a v případě ztráty výnosů z ražebného Bodkin (2006) uvádí ztrátu až 4 mld. CAD ročně.

Avšak zde je vhodné uvést Krugmanův (2012) přístup ke specializaci. Krugman právě v přílišné specializaci spatřuje výrazný problém vzhledem k tomu, že země se tak více koncentrují pouze na určité odvětví výroby. Díky této přílišné koncentraci jsou pak mnohem více náchylné k asymetrickým šokům, které jsou pro země v rámci měnové unie škodlivé (viz Graf č. 2.4).

V případě NAMU by záštitu nad měnovou politikou převzala Federal Reserve Bank of North America (FABNA), obdoba Evropské centrální banky (ECB), kde by se každá ze zemí podílela na monetární politice. Jestliže by se o počtu míst (hlasů) uvažovalo dle původního systému FEDu, tak by USA náleželo 12 hlasů, což by se USA mohlo jevit jako přijatelný krok, neboť by stále měly majoritu. Návrh lze připodobnit k systému v eurozóně, kde jednotlivé členské země přišly též o svou původní měnu, která byla nahrazena měnou jednotnou (Courchene, 2001).

Vzhledem k určité paralele s EMU, ačkoliv Severní Amerika není Evropa, by určitá dominance USA v rámci NAMU mohla být přínosem pro Kanadu, tak pro Mexiko. V podmínkách monetární politiky by však měl být FED více otevřený vůči provádění proticyklické politiky v oblasti úrokových měr, a to výrazně více v porovnání s ECB, která cíluje pouze cenovou stabilitu (Blecker, Seccareccia, 2008).

3.5.1 Analýza NAMU z pohledu vybraných studií

V roce 2006 publikoval americký ekonom Sven W. Arndt studii s názvem *Regional currency arrangements in North America*, ve které se zabíral otázkou, jaký dopad by měla měnová unie pro země NAFTA a v jakém stadiu integrace se země vůči sobě nachází. V této studii autor nezastává postoj příznivce ani odpůrce konceptu NAMU, spíše sumarizuje argumenty související s měnovou unií, a hlouběji rozvádí argument v oblasti

hlubší integrace prostřednictvím vzájemného obchodu, v oblasti sdílení výroby, který činí, jak uvádí Arndt (2006), z NAMU výhodnější alternativu.

V reakci na tuto studii vydal Kamin (2006) komentáře, ve kterých se vyslovuje k jednotlivým argumentům. V oblasti sdílení výroby Arndt uvádí, že komponenty a zkompleťované produkty nejsou vysoce náchylné na změny směnných relací (např. export komponent z USA do Mexika, import zpět do USA). Avšak v situaci, kdy vzájemný obchod mezi zeměmi nemá co dočinění pouze se sdílením výroby, je stále stejně náchylný ke směnným relacím, a tak se tedy nejedná o relevantní argument pro výhodnost NAMU.

Arndt (2006) dále uvádí argument, že prostřednictvím sdílení výrobního procesu je pravděpodobnější, že případný šok v jedné zemi se projeví v zemi sousední. To by ve výsledku znamenalo sladění obchodních cyklů a případný šok by se stal symetrickým. Symetrie případných šoků je nutným předpokladem pro vytvoření optimální měnové oblasti.

Diskuse na téma NAMU se jeví v současnosti stále jako poměrně abstraktní. Arndt (2006) si položil otázku: „Jaké by byly reálné dopady pro Kanadu, Mexiko a USA přijetím jednotné měny?“

Kamin (2006, s. 282) pracoval s Federal Reserve's General equilibrium macro-modelem (tzv. FRB/Global), ve kterém na základě modelu simulovali, co by se mohlo přihodit, jestliže by Kanada s Mexikem neformálně dolarizovaly roce 2001. V modelu bylo pracováno s předpokladem, že jak kanadské, tak mexické směnné kurzy jsou neměnné vůči USD a obě ekonomiky čelí úrokovým sazbám v USA, které se řídí Taylorovým pravidlem (reflektující mezeru produktu a inflaci). Za výše zmíněných předpokladů by to pro kanadskou ekonomiku znamenalo oslabení CAD ve srovnání k reálnému posílení, které CAD v dané době provázelo, a hladina úrokových měr by poklesla k úrovni v USA. Obojí by vedlo k destabilizaci ekonomiky v podobě prudkého nárůstu HDP spolu s prudkým nárůstem cenové hladiny. Grafické znázornění viz Příloha č. 3.

Pro Mexiko by dolarizace znamenala výrazný pokles dlouhodobých úrokových měr, který by se však neprojevil v prudce rostoucím HDP a depreciaci pesu. Vzhledem k výstupům modelu byl růst HDP pro Mexiko vyšší v případě dolarizace pouze v prvních dvou letech a dále by se růst HDP výrazně propadal. Cenová hladina by podle modelu nebyla dotčena nijak výrazně ve zkoumaném období. Grafické znázornění viz Příloha č. 4:

Vzhledem k relativním velikostem jednotlivých ekonomik vůči velikosti ekonomiky USA, lze z modelu předpokládat, že výkonnost ekonomiky USA by byla

NAMU také jemně dotčena, avšak nijak výrazně (grafickou simulaci pro USA autoři modelu neuvádí). Autoři modelu vystoupili se závěrem, že NAMU by mohla mít destabilizující vliv, což je v opozici k vyjádření Arndta (2006, s. 17), který uvádí že: „...USA, Kanada a Mexiko jsou logicky směřovány k měnové unii ...“. S tímto názorem Kamin (2006) ve svých komentářích nesouhlasí a uvádí, že nelze plně vyčíslit náklady realizace NAMU a tudíž není možné domnívat se, že budou nabývat malého objemu. Také není jasné, zda přínosy NAMU by byly tak výrazné pro jednotlivé země. Kamin (2006) dále uvádí, že běžnými důvody k realizaci měnové unie jsou; redukce inflace, úrokových měr a stabilizace ekonomiky, což vzhledem k danému vývoji všech tří ekonomik neshledává za jejich priority. Avšak Dodge (2003, s. 6) se vyslovuje pozitivněji, dle jeho vize: „*Měnová unie je záležitost, která by měla být zvážena, jestliže jsme již vykročili směrem k vytvoření jednotného trhu pro zboží a služby, kapitálu a pracovních sil.*“

K závěru, že by země NAFTA byly schopny tvořit měnovou unii, došli ve své studii taktéž autoři Louis, Brown, Balli, (2011), kteří ve své studii pracovali s alternativním přístupem k testování vhodnosti zemí tvořit měnovou unii na základě podobnosti ekonomických šoků. Při testování vycházeli z přístupu, nikoliv zkoumání podobnosti samotných šoků, ale reakcí jednotlivých ekonomik na tyto šoky, a to zda jednotlivé země reagují na tyto šoky obdobně jako ekonomika, na kterou jsou ekonomicky silně navázány, kterou jsou v tomto případě USA. Neboť autoři zastávají názor, že i v případě symetrických šoků může být ekonomika silně destabilizovaná. Autoři zkoumali, jak se Kanada a Mexiko vypořádají s měnově politickými šoky, které mají svůj původ v USA, zda jejich reakce mají obdobný dopad či se liší v oblasti na výstup ekonomiky a inflaci. Náklady na transformaci směrem k měnové unii by byly mnohem nižší v případě, že by všechny účastnické země jednaly obdobně v případě šoku. Ve studii autoři pracovali s VAR modelem s proměnnými v podobě úrokové míry, HDP a inflace v časové řadě 1970 až 2007 (ve čtvrtletních údajích) a pro Kanadu a Mexiko navíc ceny ropy v reakci na šoky v USA. Bylo použito tří rozličných vzorků časových řad, a to vzorek v období 1970 Q1 – 2008 Q3, sub vzorek v období před cílováním inflace, tj. do roku 1996 a jako poslední bylo pracováno se vzorkem s obdobím cílování inflace, tj. od roku 1996.

Z korelací jednotlivých proměnných autoři usuzují, že Kanada by se potýkala s mnohem nižšími náklady vůči Mexiku v případě integrace k měnové unii. Dále pak prostřednictvím modelu postulují, že reakce na šoky vyvolané USA jsou v Mexiku i Kanadě obdobné, avšak inflace v těchto zemích reaguje odlišně. V závěru své studie autoři uvádí, že měnová unie je možná v rámci tohoto kontinentu, avšak vyslovují se pro

variantu mezi USA a Kanadou, nikoliv pro variantu s Mexikem jakožto členem této unie. Autoři argumentují tím, že Mexiko a Kanada vykazují rozdílnou investiční citlivost na změny úrokových měr v USA, což dále oslabuje Mexickou ekonomiku pro případné začlenění do měnové unie v rámci členských zemí NAFTA.

Vzhledem k současnému ekonomickému dění, které se prostřednictvím USA odrazilo v celosvětové finanční krizi po roce 2008, a mělo výrazný dopad na obchodní partnery USA, vyvstává opět otázka, zda jsou země NAFTA v blízké budoucnosti schopny tvořit měnovou unii. Odpověď na toto téma v sobě musí zahrnovat jak ekonomické, tak zejména politické proměnné. Byly zde uveřejněny výsledky studie amerického ekonoma Arndta (2006) a taktéž autorů Louis, Brown, Balli (2011). Závěrečná kapitola této práce bude věnována zhodnocení vybraných kritérií OCA na posledních dostupných datech jednotlivých ekonomik.

3.6 Shrnutí kapitoly

V této kapitole byl představen samotný severoamerický kontinent, a to postupně po jednotlivých zemích spolu se stručnou charakteristikou ekonomického vývoje těchto zemí. Co se týče Mexika samotného, byl zde věnován prostor Mexické krizi a ekonomickému dění v rámci tohoto období, během kterého již Mexiko v uskupení NAFTA participovalo, což dle některých ekonomů mělo pro Mexiko pozitivní vliv, pokud jde o pokračující reformní snahy v ekonomice. Byl přiblížen integrační vývoj v rámci tohoto kontinentu, a to v podobě prvotních integračních forem mezi USA a Kanadou, jakožto zóny volného obchodu známou jako CUSFTA, a dále nového integračního uskupení v podobě volné zóny obchodu mezi USA, Kanadou a Mexikem, známou jako NAFTA.

Byla zmíněna specifičnost integrace v rámci zemí NAFTA, neboť se uvádí, že se jedná o výrazný precedens pro budoucí integrace méně rozvinutých zemí. Zde se jedná o méně ekonomicky vyspělé Mexiko spolu s vyspělými zeměmi, kterými jsou USA a Kanada. Dále bylo popsáno institucionální a legislativní zázemí NAFTA spolu s představením konceptu Severoamerické měnové unie (NAMU). Také byly zmíněny návrhy v oblasti měnového uspořádání, a to např. v podobě měnové jednotky amero.

Co se konceptu NAMU týče, byly představeny vybrané studie ekonomů věnované této problematice, z jejichž závěrů jednotně vyplývá, že koncept Severoamerické unie není plně nerealizovatelný. Jedná se tedy o reálnou možnost, avšak zejména mezi USA

a Kanadou, které spolu úzce kooperují a co se týče vyspělosti ekonomik a kooperace v oblasti monetární politiky, jsou si tyto země mnohem bližší.

Závěrečná kapitola této práce bude věnována zpracování autorkou zvolených kritérií teorie OCA s cílem zhodnotit na aktuálních datech jak jednotlivé země vybraná kritéria pro vytvoření měnové unie naplňují.

4 Zhodnocení vybraných kritérií optimální měnové oblasti

Teorie optimální měnové oblasti se postupem času vyvíjela, jak již bylo uvedeno v druhé kapitole této práce. Spolu s teorií se postupně vyvíjela i jednotlivá kritéria hodnocení, zda země tvoří, či jsou schopny tvořit, optimální měnovou oblast. Výčet kritérií, se kterým je pracováno v této kapitole, je uveden v podkapitole 2.3, jak ho uvádí Lacina (2007).

V této části diplomové práce budou zpracována vybraná kritéria teorie optimální měnové oblasti k posouzení, zda jsou země, jmenovitě USA, Kanada a Mexiko, schopny spolu tvořit optimální měnovou unii. Koncept Severoamerické měnové unie byl popsán v podkapitole 3.4. Smysl daných kritérií je v tom, že čím lépe země mezi sebou daná kritéria naplňují, tím jsou dle teorie OCA lépe připraveny k přijetí společné měny, aniž by to znamenalo negativní dopad na ekonomiku kterékoliv země, viz problematika případného asymetrického šoku uvedená v kapitole druhé. Jestliže by všechny ekonomiky integračního uskupení NAFTA naplňovaly daná kritéria, byly by schopny přijmout jednotnou měnu, a to buďto USD (dolarizace Kanady a Mexika), anebo jakožto v případě Evropské unii přijmout zcela novou měnu, kterou by zde bylo *amero*.

V této kapitole bude věnována pozornost jednotlivým kritériím, a to zejména v interpretaci jejich naplňování z pohledu jednotlivých ekonomik, včetně závěrečného vyhodnocení, zda jsou ekonomiky uskupení NAFTA schopny tvořit NAMU, tzn. měnovou oblast s jednotnou měnou. Pohled vybraných ekonomů na tuto problematiku prostřednictvím jimi zpracovaných analýz, byl uveden v podkapitole 3.5.1.

4.1 Zahraniční obchod zemí NAFTA

4.1.1 Otevřenost ekonomiky

S tímto kritériem pracoval, jak již bylo uvedeno ve výčtu těchto kritérií ve druhé kapitole, americký ekonom McKinnon. Toto kritérium postuluje, že zejména menší ekonomiky jsou zpravidla otevřenější a více inklinují k případnému členství v měnové unii. Otevřená ekonomika je tzv. cenovým příjemcem a vzhledem ke své velikosti ekonomiky není schopna ovlivnit relativní ceny svého zboží. Úzká spolupráce mezi

zeměmi je předpokladem k bližší integraci, příkladem je nám zde sama Evropská unie, jejímiž členy je mnoho menších otevřených ekonomik.

Otevřenost ekonomiky se vypočte jako podíl součtu exportu a importu k HDP (v %). Otevřenost jednotlivých ekonomik sleduje *International Chamber of Commerce* prostřednictvím ukazatele *Open Markets Index*. Smyslem tohoto indexu je vytvořit stabilní a spolehlivý ukazatel otevřenosti ekonomiky vůči zahraničnímu obchodu. Jedná se o unikátní kombinaci ukazatelů, kterými jsou aktuální otevřenost ekonomiky spolu s ukazateli reflektující opatření vlády zaměřující se na bariéry vstupu na trh. Výsledky tohoto ukazatele slouží ke dvěma účelům. Prvotně jako žebříček jednotlivých ekonomik, co se otevřenosti k zahraničnímu obchodu týče. Druhotně pak jako ohodnocení výkonnosti dané ekonomiky prostřednictvím zhodnocení čtyř indikátorů otevřenosti, které vytváří nástroj tvůrcům hospodářské politiky sloužící k identifikaci problémů, které si zaslouží vyšší pozornost.

Těmito indikátory jsou, jak uvádí *International Chamber of Commerce* (2013):

- otevřenost k zahraničnímu obchodu, obchodní politika,
- otevřenost vůči PZI,
- dopravní infrastruktura.

Pomocí těchto ukazatelů je dosaženo určitého bodového ohodnocení v podobě indexu, který vyjadřuje otevřenost dané ekonomiky k zahraničnímu obchodu. Členění je následující:

Tab. č. 4.1: Klasifikace stupně otevřenosti ekonomiky vůči zahraničnímu obchodu

Kategorie	Popisná klasifikace otevřenosti dané ekonomiky	Skóre
1	velmi otevřená, excelentní	5-6
2	nadprůměrná otevřenost	4-4,99
3	průměrná otevřenost	3-3,99
4	podprůměrná otevřenost	2-2,99
5	velmi slabá otevřenost	1-1,99

Zdroj: *International Chamber of Commerce* (2013, s. 15), vlastní úprava

Dle tohoto indexu se Kanada umístila na 19. pozici s ohodnocením 4,2, což značí 2. kategorii. USA obsadily 38. pozici s ohodnocením 3,7, kde se jedná o 3. kategorii a Mexiko získalo 54. pozici s ohodnocením 3,0, které ho řadí na pomezí pod průměrné

otevřenosti své ekonomiky vůči zahraničnímu obchodu. Z jednotlivých komponent¹⁴ tohoto indexu byla u Mexika naměřena nejnižší hodnota právě u prvního z výše zmíněných indikátorů, a to otevřenost k zahraničnímu obchodu, s hodnotou 2,2.

Vzhledem k výše uvedeným kritériím je tento výsledek poměrně logický. Neboť Kanada je i přes svou rozlohu zemí silně proexportně závislou zejména na USA, kde většina bariér byla eliminována již v rámci působnosti CUSFTA (podrobněji viz podkapitola 3.2.1). Mexiko je zařazeno do kategorie podprůměrné otevřenosti, je také silně proexportně navázáno zejména na USA a je zde evidentní vliv působení obchodních bariér v rámci zahraničního obchodu. Od Kanady ho vzdaluje celkem 35 příček z celkového žebříčku 75 zemí¹⁵ (viz Příloha č. 5).

4.1.2 Struktura a objem zahraničního obchodu jednotlivých zemí NAFTA

Veškeré zboží je klasifikováno v rámci tříd SITC, což znamená *Standardní mezinárodní obchodní klasifikace*, do 9 tříd, 99 kategorií, které jsou dále členěny do podrobnějších tzv. clusterů o desetimístném kódu. Služby jsou statisticky zachycovány na základě tzv. „*Balance of Payments Manual*“, který vydává Mezinárodní měnový fond (již 6. vydání) a také na základě „*the Extended Balance of Payments Services Classification*“ (*EBOPS2010*), která je obdobná, jen detailnější s rozdělením do 12 skupin (viz členění Příloha č. 6) (ČSÚ, 2014).

Pokud je ekonomika charakteristická vysokým stupněm diverzifikace produkce a spotřeby, exportu a případně také flexibilní strukturou pracovního trhu, jedná se o velké pozitivum v případě dopadu asymetrického šoku na určitý sektor ekonomiky v případě, kdy země nemůže již využít nástroje měnového kurzu.

Podle statistik, které zveřejňuje WTO, obsadily jednotlivé ekonomiky v rámci světového obchodu se zbožím následující pozice, jak dokumentuje Tab. č. 4.2 USA zaujímají vedoucí světovou pozici (pokud uvažujeme s EU 27 pro rok 2012 jako celek), a to jak v obchodě se zbožím, tak se službami, které tvoří velkou část tvorby HDP. USA jsou vysoce konzumní ekonomikou, jak dokládá objem importu zboží, který převažuje nad

¹⁴ Podrobné složení jednotlivých vah tohoto indexu je uvedeno v dokumentu vydaném International Chamber of Commerce (2013) na straně 28.

¹⁵ Pro srovnání, Česká republika se dle hodnocení tohoto indexu umístila na 21. pozici s hodnotou indexu 4,2, což ji řadí do kategorie nadprůměrně otevřených ekonomik. Pouze Hong Kong a Singapur splňují kritéria daná agregovaným indexem pro zařazení do první kategorie (International Chamber of Commerce (2013, s. 17).

exportem. Import však převažuje nad exportem zboží i služeb u všech zemí NAFTA až na USA ve službách. USA jsou dominantní v oblasti finančnictví a pojišťovnictví a tyto služby jsou cenným exportním artiklem. O tomto faktu svědčí statistiky¹⁶, kde v obou zmíněných oblastech je největším importním trhem právě Kanada.

Tab. č. 4.2: Vedoucí exportní a importní ekonomiky na světovém obchodě ve zboží a službách, v roce 2012

<i>Zboží</i>							
Světový export				Světový import			
Pořadí	Země	Objem v mld. USD	% podíl na svět. exportu	Pořadí	Země	Objem v mld. USD	% podíl na svět. importu
3	USA	1546	10,5	1	USA	2336	15,6
8	Kanada	455	3,1	8	Kanada	475	3,2
11	Mexiko	371	2,5	9	Mexiko	380	2,5
<i>Služby</i>							
Světový export				Světový import			
Pořadí	Země	Objem v mld. USD	% podíl na svět. exportu	Pořadí	Země	Objem v mld. USD	% podíl na svět. importu
2	USA	621	18,6	2	USA	411	12,7
10	Kanada	78	2,3	8	Kanada	105	3,3
26	Mexiko	16	0,5	21	Mexiko	25	0,8

Zdroj: World Trade Organization (2013, s. 25 a s. 27), vlastní úprava

Pozn.: V tomto žebříčku jsou všechny země, které jsou součástí Evropské unie, brány jako jeden celek, tzn. EU-27, v roce 2012. Díky čemuž se liší pořadí zemí, nikoliv objemy na světovém importu a exportu ostatních zemí. Např. pořadí Kanady ve světovém exportu služeb v případě výčtu všech zemí EU-27 je 17. příčka, v případě EU-27 jako celku je pozice Kanady na 10. příčce.

Z hlediska procentuálních vah, a to jak ve zboží, tak ve službách, USA pouze potvrzují svou roli vedoucí ekonomiky tohoto severoamerického regionu, na kterou jsou její sousedé silně obchodně navázáni.

Celkově se země NAFTA na světovém exportu se zbožím v roce 2012, který činil 14764 mld. USD, podílely v objemu 2371 mld. USD (16 %), viz hodnoty, které uvádí Tab. č. 4.2. V oblasti světového importu, který činil objem 14965 mld. USD, se země NAFTA podílely objemem 3191 mld. USD (21 %). Z celkového exportu, zboží USA v objemu 1546 mld. USD, směřovalo do zemí NAFTA zboží v objemu 508 mld. USD (32 % z celkového exportu USA). Kanadský export do zemí NAFTA byl v objemu

¹⁶ Statistiky v oblasti služeb nebyly dostupné pro všechny země, či v plných časových řadách, proto jsou zmíněna jen některá fakta, ale není s nimi pracováno v tabulkách souhrnně.

343 mld. USD (75 % z celkového exportu), u Mexika byl objem 299 mld. USD (81% z celkového exportu) (World Trade Organization, 2013).

Z celkového importu zboží do USA v objemu 2336 mld. USD bylo ze zemí NAFTA zboží v objemu 608 mld. USD (26 % z celkového importu). Kanadský import ze zemí NAFTA byl v objemu 270 mld. USD (56 % z celkového importu), u Mexika byl objem importovaného zboží ze zemí NAFTA 201 mld. USD (53 % z celkového importu).

Z těchto hodnot je opět viditelná silná pozice USA, jakožto jádrové ekonomiky, která má velké obchodní vazby se zahraničím, a to oproti Kanadě a Mexiku, jejichž export/import z větší části cílí na trh zemí NAFTA (World Trade Organization, 2013).

Tab. č. 4.3: Největší obchodní partneři v obchodu se zbožím pro USA, Kanadu a Mexiko (export/import), v roce 2012

Kanada		export			import	
Pořadí	země	USD (mld.)	% podíl	země	USD (mld.)	% podíl
1	USA	337,830	74,5	USA	234,032	50,6
2	Čína	19,364	4,3	Čína	50,757	11
3	UK	18,777	4,1	Mexiko	25,523	5,5
4	Japonsko	10,361	2,3	Japonsko	15,042	3,3
5	Mexiko	5,393	1,2	Německo	14,310	3,1
USA		export			import	
Pořadí	země	USD (mld.)	% podíl	země	USD (mld.)	% podíl
1	Kanada	291,675	18,9	Čína	444,407	19
2	Mexiko	216,331	14	Kanada	327,482	14
3	Čína	110,590	7,2	Mexiko	280,017	12
4	Japonsko	70,043	4,5	Japonsko	150,401	6,4
5	UK	54,810	3,5	Německo	110,603	4,7
Mexiko		export			import	
Pořadí	země	USD (mld.)	% podíl	země	USD (mld.)	% podíl
1	USA	288,148	77,7	USA	185,679	50,1
2	Kanada	10,929	2,9	Čína	56,936	15,4
3	Španělsko	7,157	1,9	Japonsko	17,655	4,8
4	Čína	5,721	1,5	Německo	13,508	3,6
5	Kolumbie	5,593	1,5	Korea	13,341	3,6

Zdroj: International Trade Centre (2013), vlastní úprava

Tab. č. 4.3 dokumentuje podíly exportu a importu v roce 2012 se zbožím jednotlivých zemí NAFTA s jejich pěti největšími obchodními partnery. Tučně jsou zvýrazněny významné podíly obchodu mezi zeměmi NAFTA. Tabulka opět potvrzuje, že

Kanada je exportně silně navázána na USA, do které směřuje 74,5 % kanadského exportu, ale pouze 1,2 % činil export do Mexika. Oproti tomu import do Kanady z USA byl polovičního objemu celkového importu, a to 50,6 %, z Mexika byl objem pro rok 2012 celkem 5,5 %. Pro Kanadu je velmi důležitý čínský trh, a to z hlediska exportu i importu.

Při pohledu na hodnoty v tabulce pro USA se opět potvrzuje, že se jedná o dominantní ekonomiku, která není závislá exportně ani importně na trzích svých sousedů. O čemž svědčí podíl exportu do Kanady i Mexika pod 20 %, importu dokonce pod úrovní 15 %.

Hodnoty, které uvádí tabulka pro Mexiko, opět utvrzují silnou ekonomickou závislost na trhu USA, kam směřuje 77,7 % celkové exportu, druhým největším exportním trhem je pro Mexiko trh kanadský s objemem pouhých 2,9 %. Co se importu týče, tak USA opět zaujímají výsadní pozici, a to s podílem 50,1 % z celkového importu na mexický trh, kde druhou pozici zaujímá Čína s podílem „pouhých“ 15,4 %. Mezi první pětici se import z Kanady neumístil, avšak následuje za Koreou na 6. pozici s objemem 9,890 mld. USD (2,7 %).

Objem obchodu mezi USA a Mexikem stále narůstá, a to převážně kvůli dlouhodobému oslabování mexického pesa, které činí mexické výrobky v USA levnější, viz podkapitola věnující se vývoji měnových kurzů 4.6.

V případě měnové unie výše uvedené znamenalo podpoření vzájemného obchodu prostřednictvím nulových transakčních nákladů vzhledem k tomu, že pro Kanadu i Mexiko jsou USA největším obchodním partnerem. V případě Mexika by se však jednalo o určitou ztrátu aktuální konkurenční výhody v podobě oslabeného pesa, a tím výrazně levnějšího importovaného zboží do USA, po kterém je nyní vysoká poptávka, zejména o agrární produkty. Taktéž pracovní síla je díky oslabenému pesu velmi konkurenceschopnou, co se týče offshoringu amerických firem do Mexika nebo Číny, která tuto konkurenční výhodu v posledních letech ztrácí. V případě společné měnové politiky by úpravy v této oblasti pro Mexiko byly výraznějšího dopadu na ekonomiku v porovnání s Kanadou.

4.1.3 Exportní struktura podle produktu

To zda ekonomiku zasáhne asymetrický šok, v případě měnové unie, výrazně ovlivňuje struktura produkce dané ekonomiky. Toto kritérium je nazýváno *Kennenovo kritérium*, a to dle svého autora, který postuloval, že dopady případného šoku postihujícího konkrétní sektor ekonomiky mohou být redukovány, pokud je daná ekonomika

charakteristická vysokým stupněm diverzifikace produkce či samotného exportu. Blíže k tomuto kritériu viz podkapitola 2.3.

Důležitý je zejména parametr *intra-obchodu* (*vnitro odvětvový*), za který označujeme simultánní export a import v rámci stejného odvětví. Typicky se jedná o rozvinuté ekonomiky s podobnou strukturou obchodu a úrovní rozvoje, které jsou si navíc většinou také geograficky blízké. Intra-obchod se v rámci NAFTA vyskytuje zejména ve dvou bilaterálních relacích, a to USA – Kanada a USA – Mexiko. Avšak ve většině sektorů může nabývat jak vertikální, tak horizontální podoby. Z uvedené struktury komodit, viz Tab. č. 4.4, lze odvodit, že mezi USA a Kanadou se jedná spíše o horizontální podobu intra obchodu, zatímco v případě Mexika s USA se jedná zejména o vertikální podobu intra obchodu, ve které hraje významnou roli právě manuální podíl na výrobě a průmyslové zóny maquiladoras. V případě Mexika tvoří intra obchod, zejména v automobilovém průmyslu, významný podíl na mexickém HDP (Montout, S., Mucchielli, J.L., Zignago, S., 2001).

Tab. č. 4.4: Nejdůležitější exportní a importní komodity zahraničního obchodu (zboží), v roce 2012

Země	Exportní komodity	Importní komodity
Kanada	Motorová zařízení a součásti; strojní zařízení; letecké stroje; telekomunikační zařízení; chemikálie, plasty, hnojiva; dřevo a řezivo; surová ropa; plyn; elektřina; hliník .	Stroje a zařízení; motorové stroje a součástky; surová ropa; chemikálie; elektřina; konzumní zboží dlouhodobé spotřeby.
Mexiko	Zboží průmyslové výroby, ropa a ropné produkty, stříbro , ovoce a zelenina, káva, bavlna .	Strojní zařízení, ocel, hospodářské stroje, elektrické vybavení, automobilové součástky ke kompletaci, součástky leteckého průmyslu.
USA	Zemědělské produkty: sójové boby, ovoce, kukuřice; organické chemikálie; industriální výroba: tranzistory, letectvo, PC, motory, strojní součástky, telekomunikační zařízení; spotřební zboží: automobily, léčiva	Zemědělské produkty, průmyslové dodávky; surová ropa , industriální výroba: PC, telekomunikační zařízení, součásti motorových vozidel, kancelářské zařízení, zařízení na výrobu elektrické energie, spotřební zboží: automobily, oděvy, léčivo, nábytek, hračky

Zdroj: Central Intelligence Agency (2013a, b, c), vlastní úprava

Tab. č. 4.4 obsahuje výčet nejdůležitějších exportních a importních komodit, který poskytuje publikace *The World factbook*, každoročně vydávaná prostřednictvím Central Intelligence Agency. Tučně jsou zvýrazněny nejvíce typické produkty či kategorie pro danou ekonomiku. Z výčtu uvedeného u importovaných komodit u Mexika si lze povšimnout automobilových součástek ke kompletaci, což je úzce spjato s již

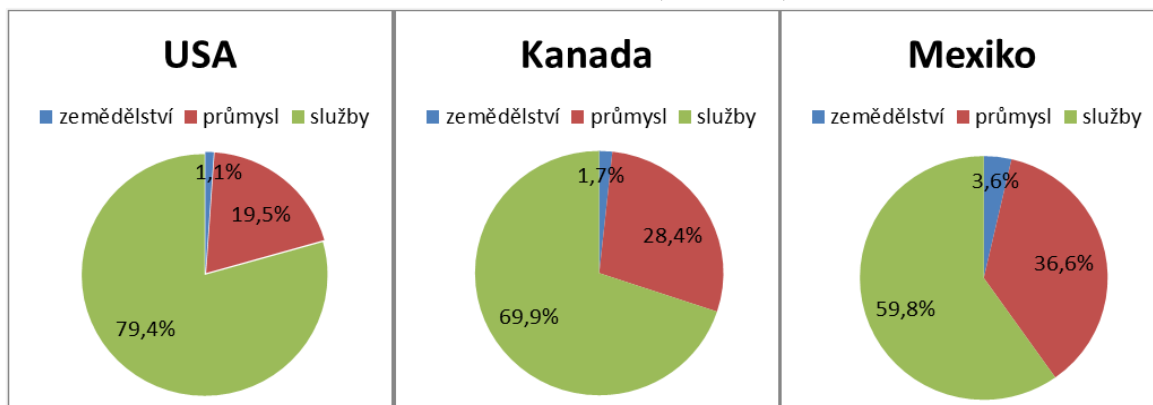
zmíněnými *maquiladoras*, což jsou továrny, které slouží zejména k tomuto účelu a po vzniku NAFTA se předpokládal jejich útlum, avšak naopak došlo k jejich rozšíření. Tyto továrny jsou soustředěny zejména u hranic s USA. Exportně je Mexiko spíše soustředěno na agrární produkty, kterými jsou káva, a zejména ovoce a zelenina, kterou ve velké míře dováží na americký trh. Kanada je orientována spíše na průmysl dřevovýroby, plynu a surové ropy. Avšak diverzifikací své výroby a průmyslem je bližší USA. Jedná se o vyspělou ekonomiku s vyspělými technologiemi.

Z tohoto výčtu lze uvažovat, že v případě šoku by k sobě měly blíže opět USA s Kanadou vzhledem k diverzifikaci své produkce, než např. USA s Mexikem. Avšak Mexiko v hojné míře slouží jako mezičlánek pro průmyslovou výrobu USA, viz komplementace součástek do produktu, který je pak prodán s vyšší přidanou hodnotou na americkém trhu. Proto by se šok v oblasti průmyslu v USA dotkl poměrně výrazně též zejména pohraniční oblasti Mexika. Jestliže by jednotlivé ekonomiky v případě společné měnové politiky v rámci měnové unie čelily takovému šoku, nižšímu negativnímu hospodářskému dopadu by čelily ekonomiky Kanady a USA, a to vzhledem k horizontální struktuře intra obchodu. Avšak nejedná se zde u Mexika o výrazně závažný problém, jestliže budou společně členit recesi, vzhledem k vertikální struktuře intra obchodu.

4.2 HDP a jeho struktura

Jednou ze základních a zároveň velmi důležitých charakteristik v oblasti hodnocení kritérií optimální měnové oblasti, kterou by měly země společně tvořící měnovou unii sdílet, je strukturální podoba tvorby HDP. V případě výrazně odlišné struktury tvorby produktu by země opět čelily vysokému riziku možného výskytu asymetrických šoků.

Graf č. 4.1: Struktura tvorby HDP podle jednotlivých sektorů v ekonomice USA, Kanady a Mexika v roce 2012 (v % HDP)

Zdroj: Central Intelligence Agency (2013a, b, c), vlastní úprava

Graf č. 4.1 uvádí strukturu jednotlivých ekonomik z pohledu tří hlavních sektorů národního hospodářství v roce 2012. U těchto hrubých agregátů nelze opomenout fakt, že skrývají podstatné rozdíly z pohledu jejich kompozice. Příkladem zde mohou být exportní statistiky, v rámci kterých mohou být hlavní exportní položky uvažovaných zemí zcela odlišné, viz další kritérium věnující se komoditní diverzifikaci produkce a spotřeby. USA např. v oblasti průmyslu disponují nejmenším procentuálním podílem ve struktuře HDP oproti Kanadě a Mexiku, avšak exportují převážně technologicky náročnější průmyslové výrobky a minerální oleje, které přinášejí vyšší přidanou hodnotu.

USA jsou nejvíce zaměřené na terciární sektor (79,4 %) a zemědělství zde dle struktury SIA zaujímá nejmenší podíl, a to 1,1 % (Central Intelligence Agency, 2013a). Oproti tomu Mexiko ve struktuře hospodářství má nejvyšší podíl průmyslu, a to 36,6 %, což má taktéž souvislost s rozvojem průmyslových podniků v rámci NAFTA na území Mexika, tzv. *maquiladoras*, avšak s nižší přidanou hodnotou. Také zemědělství v Mexiku zaujímá trojnásobnou hodnotu oproti USA, a to 3,6 %. Mexiko je, co se exportu týče, na USA navázáno nejsilněji, a to 78 % veškerého svého exportu v roce 2012 (Central Intelligence Agency, 2013b). Exportuje zejména výrobky průmyslové výroby (montáže), ropu a ropné produkty, stříbro, ovoce, zeleninu, kávu a bavlnu. Zbývajících zemí je Kanada, která zaujímá střední pozici mezi těmito zeměmi, a je také silně exportně navázána na USA, a to 74,5 % v roce 2012.

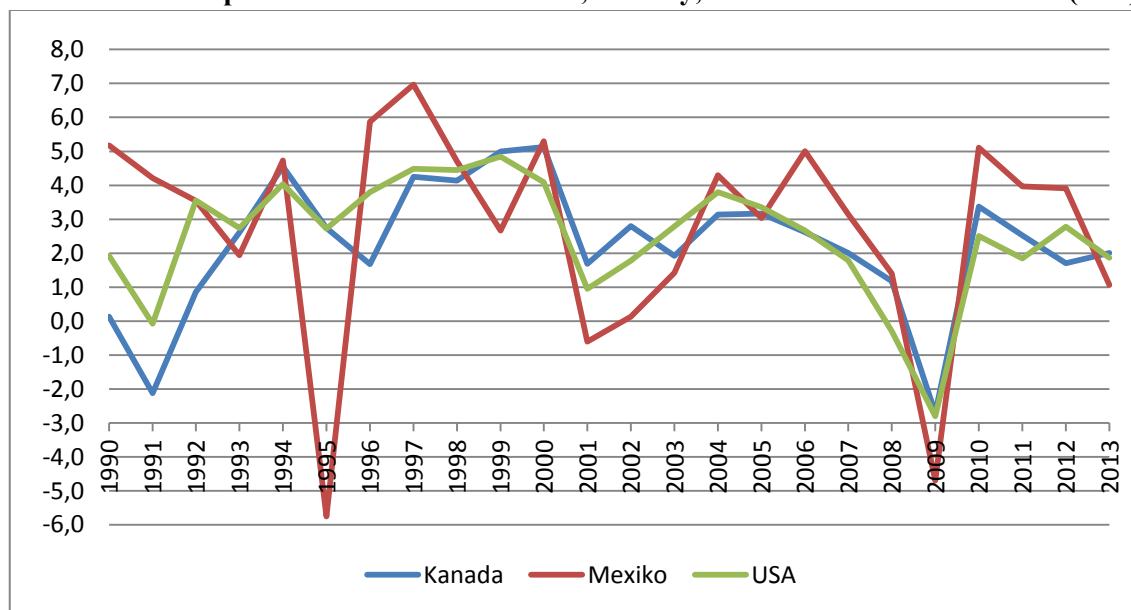
Kanada disponuje poměrně silným zastoupením sektoru průmyslu, a to 28,4 % ze struktury tvorby HDP a co se exportních artiklů týče, jedná se zejména stroje a zařízení, dopravní prostředky a jejich součástky, ropu, chemikálie. V oblasti ropného průmyslu Kanada v roce 2013 zaujala významnou pozici třetího největšího poskytovatele ropy po Saudské Arábii a Venezuele, a to díky objeveným zásobám ropy tzv. albertských ropných písků. V oblasti služeb je silným importérem z USA zejména v oblasti finančnictví (Central Intelligence Agency, 2013c).

4.3 Sladěnosc hospodářských cyklů

Vzhledem k tomu, že by se v rámci měnové unie vyvíjela měnová politika odlišně od průměrného hospodářského vývoje v unii, jinak řečeno by více zohledňovala rozsáhlejší ekonomiku, je důležité ověřit, nakolik se shodují průběhy hospodářských cyklů uvažovaných zemí. Jestliže by se od sebe průběhy hospodářských cyklů výrazně lišily, tak v případě měnové unie by země čelily nevhodným měnovým podmínkám, což by se odrazilo ve vyšších fluktuacích produktu a inflaci vlastních ekonomik.

Graf č. 4.2 dokumentuje vývoj meziročních temp růstu reálného HDP jednotlivých zemí NAFTA v časovém intervalu let 1990 až 2013. V grafu vidíme, že meziroční vývoj HDP Kanady poměrně kopíruje vývoj v USA. Na tomto místě je vhodné opět připomenout, že dohodě NAFTA předcházela již dohoda CUSFTA, která odstranila mnoho překážek obchodu mezi Kanadou a USA. Mexiko čelilo odlišnému hospodářskému vývoji, neboť v té době zde probíhal významný transformační proces, který vyústil v Mexickou měnovou krizi (viz samostatná podkapitola 3.1.4).

Graf č. 4.2: Tempa růstu reálného HDP USA, Kanady, Mexika v letech 1990 – 2013 (v %)

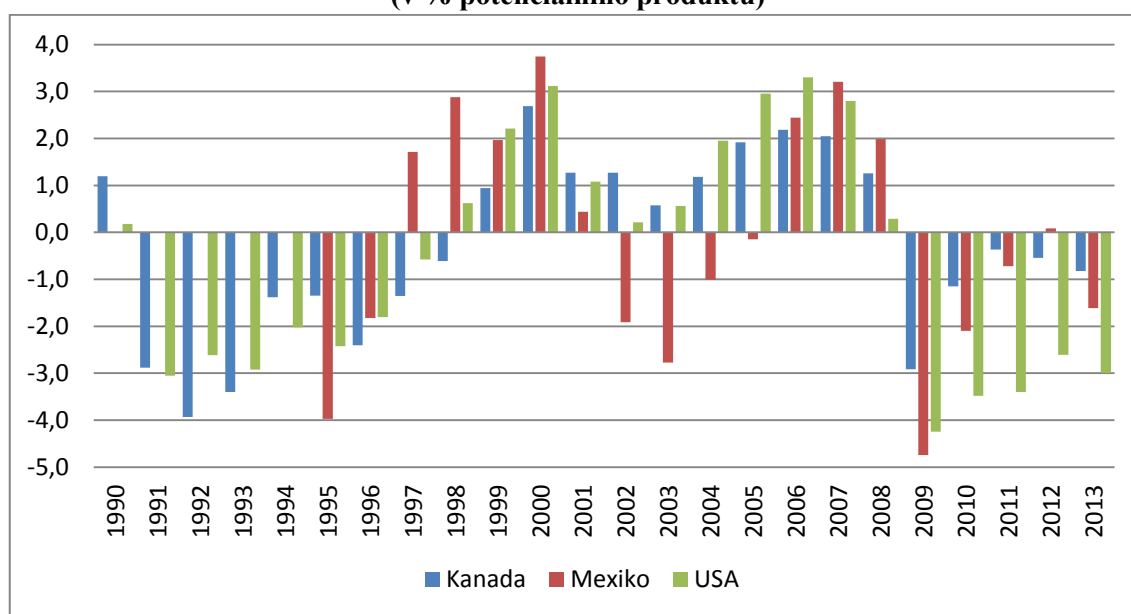
Zdroj: OECD.Stat (2014d)

Mexiko v roce 1995 zaznamenalo hluboký propad HDP právě vyvolaný touto měnovou krizí a v roce 1996 zejména díky zahraniční pomoci a přílivu PZI obnovilo hospodářský růst. O přiblížení se k vývoji HDP k USA a Kanadě lze u Mexika hovořit v období okolo roku 2001, kdy v USA vyvrcholila tzv. dotcom bubble, která zapříčinila pokles ekonomické výkonnosti. Zde lze spatřit kontinuitu v obchodní integraci, neboť situace v USA se odrazila v ekonomickém vývoji úzce navázaných obchodních partnerů. Od této chvíle jednotlivé ekonomiky ekonomický vývoj poměrně kopírují. Oživení z finanční krize lze spatřit v roce 2012 pouze u USA. Z grafu Graf č. 4.2 je evidentní, že mexická ekonomika se potýká s poměrně prudkými výkyvy vývoje HDP, o čemž svědčí hodnota směrodatné odchylky za sledované období 3,0 a ekonomika průměrně rostla tempem 2,8 % ročně. USA a Kanada jsou na tom opět k sobě blíže, co se ekonomického vývoje týče, o čemž hovoří směrodatná odchylka USA 1,7 a pro Kanadu 1,9 s průměrným tempem růstu ekonomiky USA 2,5 % ročně a kanadské 2,3 %.

Korelační koeficienty, získané vlastními výpočty v programu SPSS na hladině statistické významnosti 5 %, taktéž hovoří pro kombinaci zemí USA – Kanada, kde nabývá hodnoty (0,83), což značí poměrně silnou závislost, oproti kombinaci Kanada – Mexiko (0,36), nebo USA – Mexiko (0,56).

S ekonomickým vývojem nesouvisí však pouze meziroční změny tohoto tempa, ale také to, jak využívá daná ekonomika svých výrobních kapacit. Tento fakt hodnotí ukazatel v podobě mezery výstupu, což znamená rozdíl mezi potenciálem ekonomiky a skutečným využitím jejích daných výrobních kapacit.

**Graf č. 4.3: Mezery výstupu USA, Kanady a Mexika v letech 1990 – 2013
(v % potenciálního produktu)**

Zdroj: OECD.Stat (2014e)

Pozn.: Pro Mexiko jsou hodnoty v databázi OECD uváděny až od roku 1995.

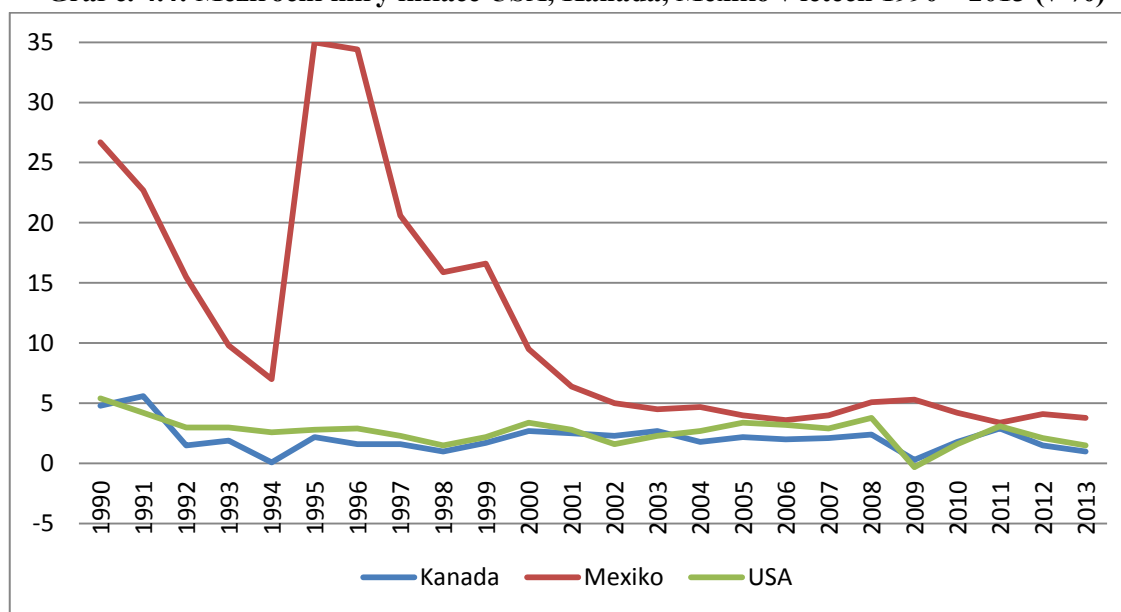
Graf č. 4.3 dokumentuje mezeru výstupu, což znamená již zmíněný rozdíl mezi potenciálem ekonomiky a skutečným stavem. Bohužel data pro Mexiko nebyla na OECD.Stat do roku 1995 známa. Všechny tři ekonomiky operovaly do roku 1996 pod svým potenciálem. V roce 1997, kdy probíhala Asijská finanční krize, pouze Mexiko operovalo nad svým potenciálem, a to až do roku 2001, kdy se na americkém trhu projevil efekty z dotcom bubble, které se přenesly také na sousední ekonomiky. V letech 2002 až 2004 Mexiko operovalo opět pod potenciálem, což lze odůvodnit dopadem efektů z USA na mexickou ekonomiku, která funguje z velkého procenta jako subdodavatel a montovna pro americký průmysl. Roky 2005 až 2008 byly pro všechny ekonomiky nad potenciálem, avšak v USA se již projevil znak přicházející finanční krize v podobě pouhé odchylky 0,3 % od potenciálu. Od roku 2009, s výjimkou Mexika v roce 2012 s hodnotou

0,1 nad potenciálem, se všechny participující ekonomiky pohybují pod svým potenciálem. Zde USA opět dokládají svou roli ekonomiky, na kterou jsou její sousedé ekonomicky silně navázáni. I v roce 2013 všechny ekonomiky operovaly pod svým potenciálem, což skýtá prostor pro případnou expanzivnější hospodářskou politiku, která by v případě společné měnové unie neměla výrazně negativní dopad ani na jednu ze členských ekonomik, neboť v průběhu času své kapacity využívají obdobně.

4.4 Podobnost měr inflace

Dalším z neméně podstatných kritérií optimální měnové oblasti je podobnost měr inflace. Jak již bylo zmíněno, teorie dolarizace naopak identifikovala jako hlavní motiv k jednostrannému převzetí cizí měny přetrvávající vysokou a volatilní inflaci v zemi adoptující novou měnu. Důležitost ukazatele míry inflace, v kontextu zhodnocení vhodnosti měnově-integračních úvah, udává zejména fakt, že pokud mají ekonomiky velký problém s inflací, špatnou dostupnost úvěrů, snaží se o navázání své měny na měnu důvěryhodnou, nebo se své měny rovnou vzdají.

Graf č. 4.4: Meziroční míry inflace USA, Kanada, Mexiko v letech 1990 – 2013 (v %)

OECD.Stat (2014f)

Graf č. 4.4 dokumentuje změny míry inflace oproti předchozímu roku pro USA, Kanadu a Mexiko ve sledovaném období mezi roky 1990 až 2013. V grafu jsou na první pohled nápadné velmi vysoké míry inflace pro Mexiko na počátku sledovaného období, a to v roce 1990. V roce 1990 dosahovala míra inflace v Mexiku úrovně 26,7 % a pomalu klesala vzhledem k transformačním opatřením, která se v té době v Mexiku vykonávala.

V roce 1995 však tuto ekonomiku postihla Mexická krize, a to se odrazilo v prudkém nárůstu míry inflace na hodnotu 35 % v tomto roce a od té doby míra inflace postupně klesá a koreluje k úrovni inflace svých NAFTA partnerů.

Za sledované období činí průměrná inflace pro Kanadu 2,1 %, USA 2,7 %, Mexiko 11,3 %. Pokud však pracujeme s obdobím po vzniku NAFTA, hodnoty se nepatrně pro Kanadu a USA sníží, a to na 1,8 % a 2,4 %, pro Mexiko na 9,9 %. Co se týče stability vývoje inflace podle ukazatele směrodatné odchylky, tak USA s Kanadou jsou na tom podobně s hodnotami 1,2 a 1,1. V případě Mexika se jedná o hodnotu směrodatné odchylky 9,7, což značí vysokou fluktuaci ve sledovaném období.

Korelační koeficienty, získané vlastními výpočty v programu SPSS na hladině statistické významnosti 5 %, za období od vzniku NAFTA, tj. od roku 1994, taktéž hovoří pro kombinaci zemí USA – Kanada, kde nabývá hodnoty (0,61), což značí poměrně silnou závislost, oproti kombinaci Kanada – Mexiko (-0,09) poměrně slabá závislost, obdobně pro kombinaci USA – Mexiko (0,08).

Z grafu lze však spatřit konvergenci měr inflace od roku 2001. Pokud bychom tedy pracovali s výpočtem korelace v období let 2001 – 2013, získali bychom hodnoty pro kombinaci zemí USA – Kanada (0,76), což značí opět silnou závislost, oproti kombinaci Kanada – Mexiko (0,04), avšak nebo USA – Mexiko (-0,01). Opět je zde evidentní hlubší integrace mezi Kanadou a USA, a to i v případě roku 2009, kdy tyto země postihl pokles inflace v souvislosti s finanční krizí a v Mexiku se inflace meziročně ještě navýšila z hodnoty 5,1 % na 5,3 %. Kanada s USA mají k sobě mnohem blíže co se i finančních trhů týče.

Jestliže v rámci tohoto kritéria země vykazují dlouhodobě shodné míry inflace, tak jako je tomu v případě USA-Kanada, vykazují tak relativně stabilní úroveň směnných relací. Tato podobnost inflačních měr má za důsledek rovnovážný vývoj běžných účtů platebních bilancí v situaci, kdy již země nemohou využít nástrojů kurzové politiky. Což znamená, že v případě měnové unie, by mezi USA a Kanadou neměl být z hlediska společné měnové politiky žádný výrazný problém. Co se týče Mexika, zde toto kritérium neplní.

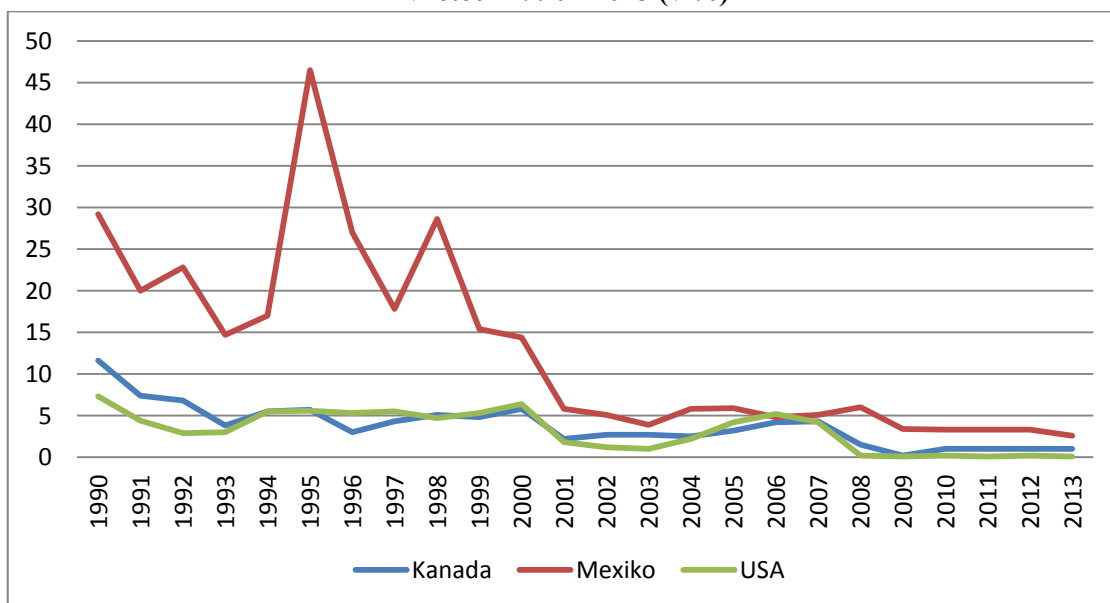
Je zde vhodné připomenout, že všechny tři ekonomiky v oblasti měnové politiky pracují s režimem cílování inflace, viz samostatná podkapitola 3.5, která je zaměřena na oblast monetární politiky.

4.5 Vývoj základních měnově-politických sazeb

Za další kritérium vhodné pozorování je vývoj klíčových měnově politických sazeb u jednotlivých zemí. Ty odrážejí přístup monetární autority k situaci v dané ekonomice, zda přistupuje k ekonomickému dění restriktivně či expanzivně. Také odráží důvěru v ekonomiku z pohledu věřitelů. Toto kritérium je velmi důležité z pohledu společné měnové politiky, neboť v rámci měnové unie je pouze jedna měnová politika platná pro všechny participující země. Jestliže by kupř. centrální banka USA reagovala na danou situaci expanzivně a centrální banka naopak restriktivně, je tato kolize klíčem k neúspěchu v budoucí společné koordinaci společného postupu.

Graf č. 4.5 dokumentuje vývoj v období let 1990 až 2013. Výchozí situace u Mexika z let 1990 je logická vzhledem k tehdejší ekonomické situaci. Postupně s probíhajícími transformačními opatřeními klesala také úroková sazba. Tento pokles však zastavila Mexická krize, která se odrazila na prudkém zvýšení úrokové sazby, a to až k hodnotě 46,5 % v roce 1995, oproti tehdejší hodnotě v Kanadě 5,7 % a USA 5,6 %. V této situaci však USA poskytly Mexiku finanční pomoc, která se odrazila na výrazném snížení úrokové sazby v následujícím roce (1996) na úroveň 27 %. Výkyv byl zaznamenán v roce 1998 v souvislosti s Asijskou krizí (28,6 %), která se však nijak závratně nedotkla jak Kanady, tak USA.

Graf č. 4.5: Srovnání vývoje klíčových měnově-politických sazeb USA, Kanady, Mexika, v letech 1990 - 2013 (v %)

OECD.Stat (2014ch)

Rok 2001 byl okamžikem výrazného snížení základní úrokové sazby pro všechny země NAFTA, a to vzhledem k ekonomické situaci v USA (dotcom bubble, teroristický útok), a od tohoto roku jsou sazby v jednotlivých zemích mezi sebou poměrně korelovány. Dalším výrazným rokem ve změně sazby byl rok 2008, kdy USA snížily úroveň sazby 4,2 % roku 2007 na úroveň 0,2 %, která je až do současnosti poměrně neměnná, a jedná se o uvolněnější měnovou politiku ze strany FEDu. Obdobně zareagovala kanadská centrální banka. Pouze Mexiko v roce 2008 úrokovou sazbu ještě o něco navýšilo, a to z 5,1 % na 6 %, pokles následoval o rok později na úroveň 3,4 %, od té doby je poměrně neměnný trend. Zdrojová data obsahuje Příloha č. 7, ve které je také uveden vývoj mezičtvrtletních změn v období let 2008 – 2013.

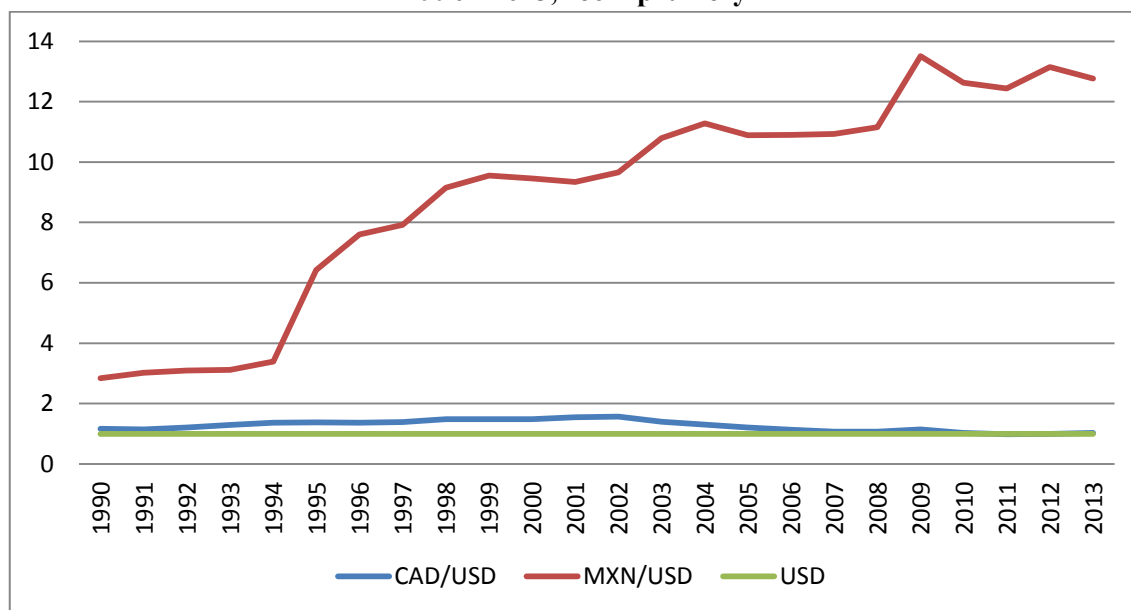
Vzhledem k uvedeným hodnotám a výše uvedenému kritériu je evidentní, že v oblasti společné měnové politiky by všechny tři ekonomiky nemohly fungovat v rámci jedné měnové politiky. O této domněnce svědčí reakce USA a Kanady v roce 2008, která vedla ke snížení sazeb, což představovalo krok směrem k expanzivní politice, Mexiko naopak reagovalo restriktivním přístupem. V rámci měnové unie musí země kooperovat v oblasti měnové politiky společně, tudíž by měly být v obdobné výchozí situaci, aby mohli koordinovat vývoj ekonomiky stejným směrem.

4.6 Variabilita měnového kurzu

Variabilita měnového kurzu patří mezi kritéria, která posuzují připravenost zemí na členství v měnové unii podle potřeb změn reálného měnového kurzu. Tato variabilita by měla být stěžejní charakteristikou odvozenou na základě historických dat. Kritérium je zde čtenáři možno přiblížit na příkladu systému ERM II, který funguje v rámci Evropské hospodářské a měnové unie a kritérium je sledováno po dobu dvou let před přistoupením k eurozóně.

Graf č. 4.6 dokumentuje vývoj nominálních kurzů Kanady a Mexika vůči USD. Směrodatná odchylka u CAD/USD za sledované období nabývá hodnoty 0,18, což značí poměrně stabilní vývoj bez výrazných fluktuací směnného kurzu, jak dokládá graf. Dokonce v letech 2011 a 2012 byl CAD silnější než USD.

Graf č. 4.6: Vývoj nominálních směnných kurzů CAD/USD, MXN/USD v období let 1990 - 2013, roční průměry

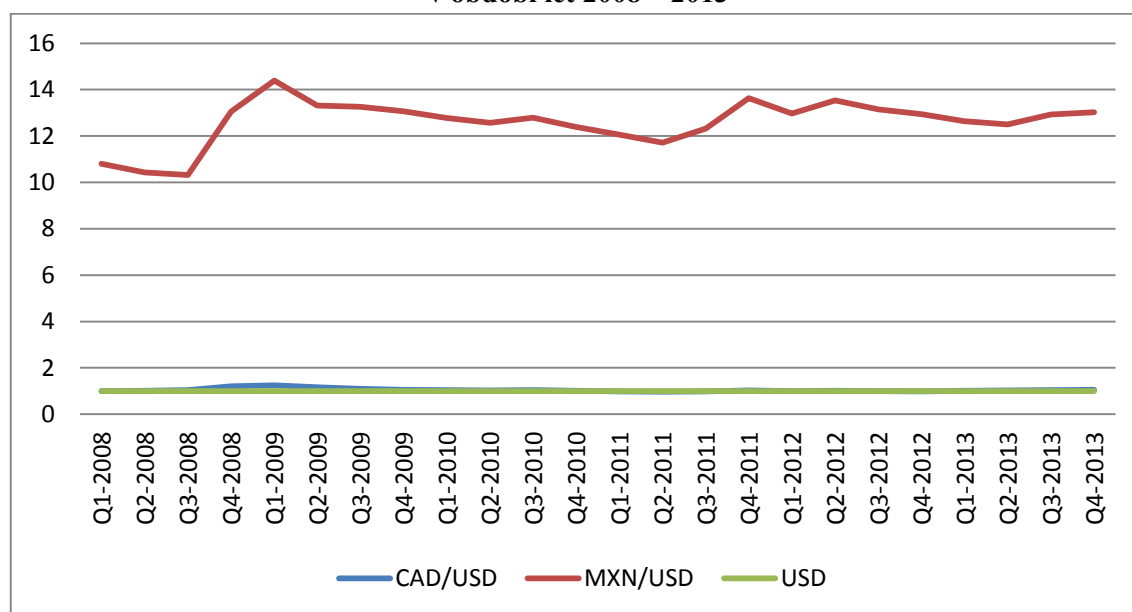

OECD.Stat, 2014i

Naopak MXN/USD již od pohledu vykazuje méně stabilní vývoj, který dokládá hodnota směrodatné odchylky 3,45. Přestože má Mexiko silnou exportní vazbu na USA přes poměrně slabý kurz, nemusí to být v současné ekonomické situaci negativum – spíše naopak má nyní Mexiko exportní konkurenční výhodu.

Za oslabením měny stojí strach investorů z ukončení amerického kvantitativního uvolňování, které snížilo výnosy mexických *Treasuries* a přimělo tak investory hledat výnosy jinde, zvláště v ekonomikách tzv. *emerging markets*. Krátkodobé výkyvy mexického směnného kurzu bychom proto měli interpretovat jako přirozenou reakci na potenciální zprísnění politiky příliš levných peněz, nebo známý paradox „*buy the rumor, sell the fact*“ (pozn. autora: což lze volně přeložit jako: „Kupuj fámy, prodávej fakta“.) (Pohorský, 2013). Blíže se těmto fluktuacím v průběhu období finanční krize věnuje Graf č. 4.7. Zdrojová data obsahuje Příloha č. 8.

Graf č. 4.7: Vývoj kvartálních nominálních směnných kurzů CAD/USD, MXN/USD v období let 2008 – 2013

OECD.Stat, 2014i

Pokud bychom však, za účelem kvalitnějšího srovnání, pracovali s paritou kupní síly (PPP¹⁷), která ve své základní verzi představuje poměr cen v národních měnách za stejné výrobky a služby v různých zemích, dosáhli bychom u Mexika snížení poměru MXN/USD, a to kupř. pro rok 2010, kdy byl kurz v hodnotě 13,5 MXN/USD, na kurz 7,65 MXN/USD. Kanady se výrazné rozdíly v hodnotách směnného kurzu mezi nominálním a PPP vyjádřením nedotýkají. Směrodatná odchylka by byla v případě výpočtu na bázi PPP stabilnější, a to v podobě poklesu z hodnoty 3,45 na hodnotu 2,25. V případě Kanady se jedná o pokles směrodatné odchylky z hodnoty 0,18 na 0,02. PPP je kvalitnější ukazatel z hlediska srovnání. Zdrojová data obsahuje Příloha č. 8.

4.7 Nezaměstnanost a flexibilita trhu práce

Jednotliví přispěvatelé k teorii optimální měnové oblasti kladli také silný důraz na pružnost trhu práce, a to zejména na flexibilitu mezd, která může být vnímána jako možný vyrovnávací kanál navracející ekonomiku do rovnováhy v případě výskytu asymetrického šoku. Flexibilita mezd a cen je chápána jako možná náhrada za ztrátu pružného měnového kurzu, pokud se jedná o nástroj adaptace v případě asymetrického šoku, kterým je země zasažena.

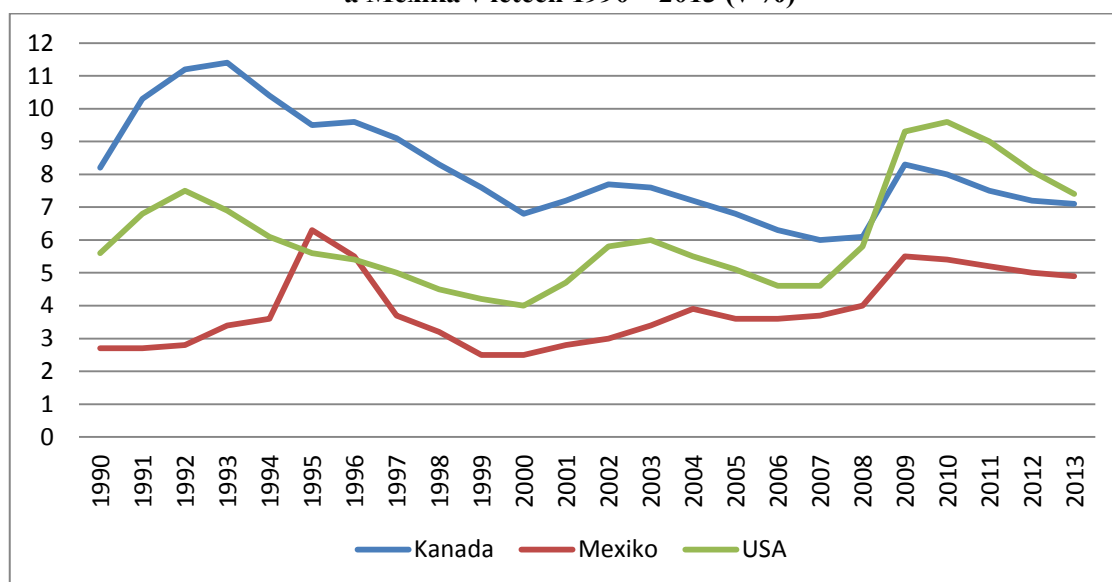
¹⁷ Například pokud stejný výrobek stojí ve Francii 10 euro a v České republice 200 českých korun, pak PPP pro tento výrobek mezi Francií a Českou republikou je 0,05 eura k české koruně (0,05 = 10/200).

Jak již bylo uvedeno v samotném výčtu kritérií v podkapitole 2.3 této práce, touto flexibilitou jsou tlumeny dopady asymetrických šoků na nezaměstnanost a inflaci. Tato flexibilita je nutná zejména z hlediska krátkodobého přizpůsobení, v případě dlouhodobého šoku dochází ke změně reálných mezd a cen.

Dalším neméně důležitým kritériem je sama faktorová mobilita, jejíž důležitost je spojena zejména s obdobím po vstupu země do měnové unie, kdy tato faktorová mobilita kompenzuje ztrátu autonomie v oblasti monetární a kurzové politiky.

Vývoj jednotlivých ekonomik na trzích práce z pohledu harmonizované míry nezaměstnanosti dokumentuje Graf č. 4.8. Je všeobecně známo, že pracovní trh USA je pokládán za velmi flexibilní a je zde i vysoká faktorová mobilita (blíže rozebráno v textu dále).

Graf č. 4.8: Vývoj harmonizované míry nezaměstnanosti USA, Kanady a Mexika v letech 1990 – 2013 (v %)

Zdroj: OECD.Stat. (2014c)

Lze si povšimnout podobného vývoje v trajektorii jednotlivých měr nezaměstnanosti, a to zejména u Kanady s USA. Kromě značného výkyvu u Mexika, z důvodu již několikrát zmíněné měnové krize v tomto období, lze spatřit po této krizi obdobnou trajektorii vývoje měr nezaměstnanosti. USA, jakožto dominantní ekonomiky v rámci zemí NAFTA, pocítily dopad současné finanční krize na oblast nezaměstnanosti nejvýrazněji v roce 2009, a to v podstatném navýšení míry nezaměstnanosti na hodnotu 9,3 %. Průměrná míra nezaměstnanosti v rámci sledovaného období je pro USA 6,1 %, pro Kanadu 8,1 % a pro Mexiko je hodnota nejnižší, tj. 3,9 %. Pracujeme-li s obdobím po vzniku dohody NAFTA, hodnoty se nezmění nijak výrazně, a to pro USA 6 %, Kanada

s mírným poklesem na hodnotu 7,7 %, u Mexika se jedná o mírný nárůst na hodnotu 4,1 %.

Opět k sobě mají blíže USA s Kanadou, které disponují vyššími mírami nezaměstnanosti. Jestliže by chtěli nositelé hospodářské politiky nezaměstnanost podpořit určitými podpůrnými opatřeními, např. uvolněním monetární politiky v poskytování úvěrů či podpoře přílivu PZI, v případě Mexika by se jednalo o slabší dopad těchto opatření na ekonomiku, neboť disponuje v průměru skoro polovičními hodnotami v oblasti nezaměstnanosti.

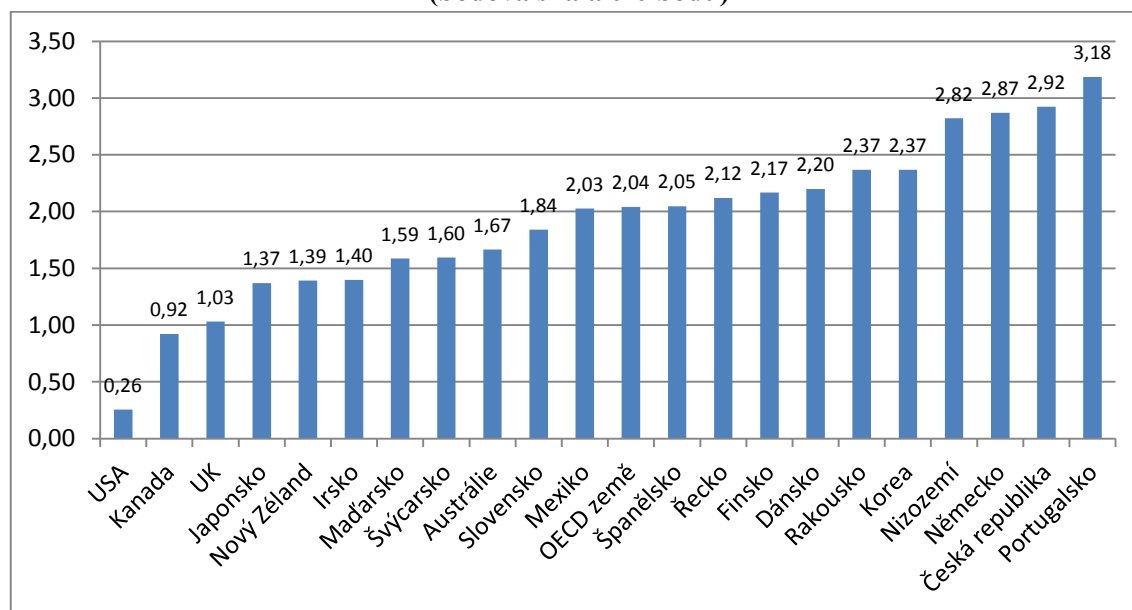
Samotná míra nezaměstnanosti však není dostačující ukazatel. Nezaměstnanost je ovlivňována legislativou dané země, nabídkou typu pracovních úvazků, ochranou zaměstnance a zaměstnavatele. Tento mix jednotlivých faktorů výrazně ovlivňuje dopad na celkovou míru nezaměstnanosti.

Pro ukázkou byl zvolen *Index ochrany zaměstnanosti*, který pracuje s faktem, že čím je ochrana trhu větší, tím je obtížnější uvolnit pracovní sílu v období útlumové fáze hospodářského cyklu a současně vede k omezování podnikatelů zvyšovat zaměstnanost v období růstové fáze hospodářského cyklu. Země, které mají nízký stupeň regulace trhu práce, jsou kromě USA např. UK, Švýcarsko, Dánsko a Holandsko.

Index vyhodnocuje procedury a náklady spojené s propouštěním jednotlivců nebo skupin zaměstnanců a procesy související s najímáním pracovníků na dobu určitou (*regular*) nebo postupy v případě uzavírání smluv na přechodnou (*temporary*), tzv. agenturní práci. Rozsah stupnice tohoto indexu je od 0 do 6 bodů s tím, že čím nižší hodnota, tím je proces propuštění zaměstnance jednodušší. Kupř. hodnota 0,26 v případě USA značí, že tento pracovní trh je velmi flexibilní a mobilita pracovníků je zde na vysoké úrovni bez nijak kladených překážek pohybu pracovní síly.

Graf č. 4.9 zobrazuje vybraný vzorek zemí pro ilustraci toho, jak která země dbá na ochranu svých zaměstnanců. Jak se logicky dalo předpokládat, USA jsou zemí s nejnižší hodnotou tohoto indexu, a to 0,26 bodu z celkového rozpětí 0 až 6. Naopak Portugalsko, které má velký problém s nezaměstnaností, dosáhlo hodnoty nejvyšší ze všech zemí, a to 3,18. USA, Kanada jsou si opět blízké i v tomto parametru. Kanada je hned druhá v tomto hodnocení, a to s hodnotou indexu 0,92 bodu. Oproti tomu Mexiko dosáhlo ohodnocení 2,03 bodu, což ho staví do pozice rigidnějšího pracovního trhu.

**Graf č. 4.9: Index ochrany zaměstnanosti vybraných zemí v roce 2013
(bodová škála 0-6 bodů)**

Zdroj: OECD.Stat. (2014g)

USA a Kanada jsou charakteristické obecně nízkou silnou ochranou zaměstnanosti, což z pohledu flexibility pracovních trhů je faktorem pozitivním, a jedná se bezesporu o jeden z důležitých vyrovnávacích nástrojů ekonomiky.

V případě měnové unie ekonomiky ztrácí možnost koordinovat ekonomiku prostřednictvím kurzového nástroje. Jak uváděl Mundell, náhradou této ztráty může být faktorová mobilita, kterou je zde migrace pracovní síly. V případě USA a Kanady opět není výhrad vůči působení v měnové unii, avšak co se Mexika týče, jsou zde stále bariéry v oblasti migrace osob. Pokud nebude u všech zemí dosaženo odstranění bariér pohybu výrobních faktorů na stejné úrovni, nelze postulovat úspěšnost působení v měnové unii.

4.8 Politické faktory

Posledním z výčtu uvedených charakteristik je kritérium politických faktorů, které v otázce integračních faktorů sehrávají velmi důležitou roli. Velmi stručně řečeno, *politické faktory jsou vždy nadřazeny faktorům ekonomickým*. Jestliže existuje politická vůle se integrovat, pak již nestojí vytvoření měnové unie nic v cestě, neboť bez politické vůle k vytvoření měnové unie nikdy nemůže dojít, i navzdory faktu, že by jednotlivé země naplňovaly veškerá kritéria stanovená pro fungování optimální měnové oblasti.

Co se týče politického faktoru, je vhodné zmínit poslední setkání představitelů jednotlivých ekonomik, a to mexického prezidenta Enrique Peña Nieto, amerického prezidenta Baracka Obamy spolu s kanadským premiérem Stephenem Harperem, které

se uskutečnilo k výročí 20 let od vzniku NAFTA v mexickém městě Tuloca, 12. února 2014. Záměrem jednání bylo podpořit import a export v oblasti podpory zahraničního obchodu, a to odstraněním byrokratických bariér a zjednodušení celkového procesu „překročení hranic“. Všichni zástupci jednotlivých ekonomik svorně tvrdí, že zjednodušení pravidel obchodu pomůže podnikům dále integrovat své dodavatelské řetězce a podpoří zaměstnanost (Roberts, 2014).

Z výše zmíněných cílů je zřejmé, že mezi participujícími ekonomikami nefungují jednotlivé čtyři svobody, jak jsou známy z EU, na plně kooperující bázi. Je evidentní, že po 20 letech vzájemné spolupráce stále nebylo dosaženo základního předpokladu pro hlubší integraci, kterou je odstranění obchodních bariér ve výše zmíněném rozsahu.

Jednotliví zástupci se také vyjádřili k summitu v tom smyslu, že možnost zhodnotit 20 let od založení NAFTA je sama o sobě předurčena k tomu být jakýmsi základním kamenem, odrazovým můstkem k tomu, aby byla NAFTA zrevidována v tom smyslu, co se za dobu jejího působení mělo stát a jaké možnosti skýtá tato forma spolupráce do budoucnosti. Na tomto summitu panovala shoda v tom, že cílem je být produktivní a konkurence schopnou autoritou do roku 2020 (d'Aquino, 2014). Tento summit byl označen za moment pro Severní Ameriku, kterého je třeba se chopit, a uvědomit si výhody, které spolupráce v rámci NAFTA na tomto kontinentu skýtá.

Dle slov d'Aquino (2014) tento kontinent směřuje k tomu stát se domovem pro celosvětově nejnovativnější myšlení a podnikatelského ducha. Upozorňuje na výhodnou demografickou pozici se zdůrazněním na kvalifikovanost a mobilitu pracovní síly jednotlivých zemí. Dále pak poukazuje na ohromné zásoby přírodních zdrojů a technologické zázemí, které umožňují energetickou soběstačnost v rámci kontinentu.

Taktéž zastoupení zpracovatelského průmyslu je poměrně vysoké, a to zejména díky Mexiku. Avšak zejména tento argument je často odporován v oblasti devastace pracovních míst v USA prostřednictvím *offshoring*¹⁸ výroby amerických společností v Mexiku. Dále pak technologicky progresivní ekonomika USA spolu se stabilní kanadskou ekonomikou. Spolu s vývojem v Mexiku v oblasti reforem v energetické liberalizaci, politice hospodářské soutěže a její ochrany a zejména v oblasti vzdělávání (d'Aquino, 2014).

¹⁸ Offshoring obecně je přesun, resp. vyčlenění nějaké aktivity nebo aktivit v rámci jedné společnosti do jiné země. Zpravidla se jedná o zpravidla nadnárodní společnosti, které působí v různých zemích, k přesunu některých svých aktivit do zemí, za účelem úspory nákladů.

Podporu v užší spolupráci lze najít ve všech třech zemích, kde lze hovořit o podpoře, zejména však nadnárodních firem, pro rozšíření volného obchodu a hospodářské spolupráce v sousedství. Právě v oblasti obchodu v kombinaci s nadnárodními řetězci lze spatřit i příklon k Severoamerické měnové unii.

Avšak cesta k jednotné měně, ať dolaru či ameru, v rámci měnové unie vede přes odstranění veškerých tarifních bariér a také bariér netarifního charakteru v rámci severoamerického ekonomického prostoru zemí NAFTA. Jedná se také o zavedení integrované pozemní, letecké a námořní infrastruktury, která by spojovala všechny tři země. Vytvoření jednotného kontinentálního energetického trhu s volným pohybem všech energetických produktů, stanovení environmentálních norem a předpisů v rámci všech členských zemí a rozvoj strategie pro inovace.

d'Aquino (2014) v aktuální situaci 20tého výročí od založení NAFTA zmiňuje příležitost k revizi stanovených a dosažených cílů v rámci NAFTA, spolu s podpořením severoamerického dialogu o potenciálu tohoto uskupení, který by mohl vést postupem času k severoamerickému společenství na bázi nejvyšší formy integrace, pro kterou se vyslovoval ekonom Robert Pastor¹⁹.

Na téma, zda sami občané jednotlivých zemí jsou pro přistoupení k hlubší integraci ve formě měnové unie v rámci NAFTA, nevznikly žádné speciální průzkumy v oblasti veřejného mínění. Avšak existují kupř. servery jako *debate.org*, kde lze nalézt otevřené diskuse na toto téma, např. *Should North America have a common currency, like the European Union?* Jak se k této problematice staví významní ekonomové, bylo v této práci zmíněno ve třetí kapitole v rámci popisu vývoje integračních procesů tohoto kontinentu a v podkapitole věnující se konceptu Severoamerické unie, viz podkapitola 3.4.

4.9 Shrnutí kapitoly

V závěrečné kapitole této diplomové práce byl věnován prostor k posouzení vybraných kritérií teorie optimální měnové oblasti k tomu, zda jsou USA, Kanada a Mexiko na základně integračního vývoje schopny tvořit optimální měnovou oblast. Byla zhodnocena otevřenost jednotlivých ekonomik, podle ukazatele Open Markets Index, podle kterého pouze Kanada disponuje nadprůměrnou otevřeností svého trhu. USA jsou

¹⁹ Robert Pastor byl americkým profesorem v oblasti mezinárodních vztahů a podporovatelem hlubší integrace v rámci severoamerického kontinentu. Je úzce spjat s formováním NAFTA, k jejímu 20. výročí fungování zesnul.

rozsáhlou ekonomikou tohoto regionu s dominantní pozicí a není překvapující fakt, že jejich otevřenost amerického trhu se řadí do kategorie průměrné. Mexiko se v rámci hodnotící škály umístilo na pomezí průměrné a podprůměrné otevřenosti trhu. Tento výsledek není nikterak překvapujícím, vzhledem k vysoké obchodní závislosti na USA a mnoha přetrvávajícím obchodním bariérám tohoto trhu.

Následovalo kritérium HDP a jeho struktury, ze kterého vyšlo Mexiko jako silně industriální ekonomika, za čímž stojí úzká spolupráce prostřednictvím *maquiladoras*. USA potvrdily svou pozici v terciérní sféře obchodu a služeb, kde vynikají zejména ve finančnictví a pojišťovnictví, kde své služby poskytují ve velkém objemu Kanadě, která je doslova středem, co se týče struktury rozložení HDP jednotlivých ekonomik.

V otázce sladění hospodářských cyklů bylo zjištěno, že opět si svým vývojem lépe odpovídaly cykly USA a Kanady, kde však tento fakt byl zapříčiněn již předcházející dohodou CUSFTA. Mexiko bylo zasaženo měnovou krizí v roce 1995, která zapříčinila prudký pokles HDP. Z dosažených hodnot bylo evidentní, že mexická ekonomika se potýkala s poměrně prudkými výkyvy ve vývoji HDP, o čemž hovořily hodnoty směrodatné odchylky. Na základě korelačních koeficientů se lze opět přiklonit spíše pro kombinaci USA-Kanada, avšak od roku 2001 lze pozorovat jistou sladěnost ekonomického vývoje mezi těmito ekonomikami.

Z hlediska zahraničního obchodu, a s tím související exportní struktury, si jsou opět bližší USA s Kanadou. Avšak míra zahraničního obchodu mezi zeměmi NAFTA je silná a zejména Mexiko je na exportu do USA silně závislé, podobně je tomu u Kanady, ale závislost není až tak výrazná. Co se komoditní struktury exportu týče, blíže si jsou USA s Kanadou, kde se jedná o zboží s vyšší přidanou hodnotou, oproti více agrární charakteristice mexické produkce. Ovšem u Mexika je výrazným exportní položkou průmyslová výroba, zejména z oblastí *maquiladoras*, která je úzce spojena s offshoringem amerických firem.

Hledisko inflace, základních měnových sazeb a variability měnového kurzu opět hovoří pro kombinaci USA-Kanada. Zde však Mexiko za 20 let působení NAFTA učinilo velký krok v před a je zde evidentní příklon směrem ke korelaci výše uvedených hodnot směrem ke svým vyspělejším sousedům.

Z hlediska míry nezaměstnanosti si však nejlépe vede Mexiko, které nabývá nejnižších hodnot, avšak co se týče ochrany zaměstnanosti, tak v té je Mexiko na vyšší bodové škále, což znamená, že je zde větší problém zaměstnance propustit. Tento fakt určitě ovlivňuje tak nízkou mírou nezaměstnanosti oproti trhu USA a Kanady, které

se pohybují v míře nezaměstnanosti okolo hodnoty 8 %, avšak index ochrany zaměstnanosti patří k prvním dvěma příčkám tohoto indexu, což znamená velmi pružný pracovní trh.

Jednotlivá kritéria, spolu s jejich výslednými hodnotami, byla zhodnocena ve vztahu k měnové politice, která je v případě měnové unie společná pro všechny participující ekonomiky. V případě ztráty možnosti koordinovat svou vlastní měnovou politiku je velmi důležitá co největší korelace jednotlivých ekonomik v co největším počtu daných kritérií.

Shrnutí všech kritérií je uvedeno v Tab. č. 4.5 (doprovodné komentáře jsou uvedeny u každého kritéria v textu výše).

Tab. č. 4.5: Souhrn a vyhodnocení integračních kritérií mezi USA, Kanadou a Mexikem

Předpoklady měnové integrace USA spolu s:	Kanada	Mexiko
Míra otevřenosti ekonomiky	ano	ne
Struktura HDP	ano	ne
Sladěnost hospodářských cyklů	ano	splněno s výhradou
Zahraniční obchod – intenzita obchodu	ano	ano
Exportní struktura	ano	ne
Podobnost měr inflace	ano	ne
Vývoj základních měnově-politických sazeb	ano	ne
Variabilita měnového kurzu	ano	ne
Vývoj harmonizované míry nezaměstnanosti	ano	ne
Index ochrany zaměstnanosti	ano	ne

Zdroj: vlastní úprava

Z výše uvedeného vyplývá, že v současnosti a snad i blízké budoucnosti nelze hovořit o plnění kritérií k vytvoření optimální měnové oblasti mezi všemi členy NAFTA. Z uvedených kritérií lze uvažovat o funkční hlubší integraci, v měnových otázkách, pouze mezi USA a Kanadou. V případě Mexika nelze uvažovat o funkční spolupráci v otázce začlenění do měnové unie spolu s USA a Kanadou. Mexiko u mnoha kritérií stále plně nekoreluje se zbývajícími členy NAFTA, buďto je dosaženými hodnotami velmi vzdáleno svým sousedům, nebo reaguje na situace ovlivňující měnovou politiku opačným směrem, veškeré tyto aspekty by, v případě zapojení se do měnové unie, takto nepřipravené ekonomice ublížily.

5 Závěr

Jak bylo zmíněno již v samotném úvodu této práce, v současném globalizovaném světě jsou patrné silné integrační tendence, které vedou ke vzniku nových integračních uskupení, či prohlubování těch současných (příkladem zde může být pro nás nejbližší Evropská unie). Ojedinělým počinem obdobné hospodářské spolupráce na území severoamerického kontinentu je integrační uskupení NAFTA (tj. Severoamerická zóna volného obchodu), jehož vznik se datuje k roku 1994, které však již předcházela dohoda mezi Kanadou a USA, tzv. CUSFTA z roku 1987. Vznik NAFTA znamenal významný historický mezník pro všechny zúčastněné státy i pro budoucnost ekonomické integrace. Mexiko hrálo v této události nejdůležitější roli, stalo se prvním rozvojovým státem, který dosáhl dohody volného obchodu s dvěma vysoce rozvinutými a vzájemně ekonomicky silně provázanými státy. V tomto případě se jedná o dohodu pouze mezi třemi zeměmi avšak s obrovským ekonomickým výkonem USA, spolu s Kanadou a Mexikem. V otázce optimálních měnových oblastí tyto ekonomiky spolu tvoří potenciální měnovou oblast, tj. potenciální Severoamerickou měnovou unii, avšak zda jsou schopny spolu měnovou unii tvořit, je otázkou naplnění určitých předpokladů.

Tato diplomová práce si kladla za cíl, na základě analýzy vybraných kritérií teorie optimální měnové oblasti, zhodnotit, zda jsou země integračního uskupení NAFTA vhodné k vytvoření *Severoamerické měnové unie* (tzv. North American Monetary Union – NAMU).

Druhá kapitola byla věnována teoretickým východiskům procesu měnové integrace. Byl zde objasněn vývoj této teorie, její užití a kritéria, která se uplatňují pro hodnocení optimální měnové oblasti, za jejíhož otce se pokládá americký ekonom Mundell (pojem optimální měnová oblast zavedl do ekonomiky v roce 1961). Těmito kritérii jsou například faktorová mobilita, flexibilita mezd a cen, komoditní diverzifikace produkce a spotřeby, synchronizace hospodářských cyklů, podobnost měr inflace, integrace finančních trhů, míra otevřenosti dané ekonomiky, a jiné. Dále byly rozebrány náklady a přínosy, které přináší členství země v měnové unii s přístupy k jejich analýze. Za hlavní náklady z pohledu měnové politiky jsou považovány zejména ztráta hospodářsko-politického nástroje v podobě měnového kurzu, ztráta autonomie monetární politiky a možná ztráta fiskální autonomie. V této kapitole byl věnován prostor také teoretickým aspektům jednostranného převzetí měny jiné země, v tomto případě tzv. *dolarizace*, která je jednou

z forem měnové integrace. Jedná se o převzetí měny té země, která se jeví jako silnější a stabilní, zejména se tomu děje v případě, kdy v ekonomice dlouhodobě přetrvává vysoká a volatilní inflace.

Třetí kapitola obsahuje představení samotného severoamerického kontinentu, a to postupně po jednotlivých zemích spolu se stručnou charakteristikou ekonomického vývoje těchto zemí. Postupně byl zpracován integrační proces mezi zeměmi, a to vzhledem k jejich ekonomickému výkonu a vzájemné hospodářské spolupráci. Prvně byl popsán vývoj směrem od integračního uskupení mezi USA a Kanadou v rámci Kanadsko americké zóny volného obchodu (CUSFTA) směrem k NAFTA, s důrazem na jejich odlišení, neboť se nejedná o rozšíření CUSFTA, ale o vznik naprosto nové dohody, kterou je NAFTA. Více pozornosti bylo věnováno také Mexické krizi, která výrazně ovlivnila makroekonomické proměnné této ekonomiky, která do toho okamžiku (rok 1995) procházela výraznými, avšak úspěšnými, transformačními změnami. Začlenění Mexika do NAFTA bylo spojeno se značným přílivem PZI do této ekonomiky, což značí výnos v podobě vyšší důvěry investorů v mexickou ekonomiku. Byly zde rovněž uvedeny legislativní aspekty dohody NAFTA, a to spolu s nastíněním konceptu Severoamerické měnové unie včetně pohledu vybraných ekonomických studií. Je nutno pamatovat na fakt, že se jedná o integrační formu dvou ekonomicky plně rozvinutých ekonomik v podobě USA a Kanady spolu s méně ekonomicky vyspělým Mexikem, což z této dohody vytváří velmi specifický projekt.

Ve čtvrté a zároveň stěžejní kapitole této práce byla zpracována vybraná kritéria teorie optimální měnové oblasti k vyvození autorčina závěru, zda jsou země, jmenovitě USA, Kanada a Mexiko, schopny spolu tvořit optimální měnovou unii. Jestliže by všechny ekonomiky integračního uskupení NAFTA naplňovaly daná kritéria, byly by připraveny k přijetí jednotné měny, a to buďto dolaru (dolarizace Kanady a Mexika), anebo jako v případě Evropské unie k přijetí zcela nové měny, kterou by zde bylo *amero*. Mezi vybraná kritéria patří otevřenost ekonomiky, struktura HDP, sladěnost hospodářských cyklů, zahraniční obchod a exportní struktura, podobnost měr inflace, vývoj základních měnově politických sazeb, variabilita základních měnově-politických sazeb, vývoj harmonizované míry nezaměstnanosti a v poslední řadě index ochrany zaměstnanosti. Souhrn těchto kritérií uvádí Tab. č. 4.5. Vzhledem ke komparaci dat, autorka pracovala s časovou řadou v rozmezí let 1990 až 2013, a to z důvodu existence CUSFTA z roku 1987, která předcházela samotné NAFTA z roku 1994, jejíž existence měla výraznější vliv na makroekonomické proměnné USA a Kanady do roku 1994.

V rámci NAFTA jsou jak Kanada, tak Mexiko exportně silně navázány (až 80 % exportu) na USA, které v tomto regionu udržují pozici hegemonu s nepříliš otevřenou ekonomikou. Z hlediska struktury ekonomik jsou si více podobny USA s Kanadou oproti Mexiku, které je ekonomikou s nejvyšší agrární složkou ve tvorbě HDP, a to zejména vysokým podílem zemědělských produktů v podílu exportu na trh USA. Avšak Mexiko je specifické co se týče podílu industriální složky, a to zejména v kombinaci s maquiladoras (továrny při hranici s USA), které slouží jako offshoringová centra amerických firem ke komplementaci výrobků, které jsou pak s vyšší přidanou hodnotou vráceny zpět do USA. Velkou roli zde hraje aspekt levné pracovní síly, která je díky oslabenému mexickému pesu silnou konkurenční výhodou pro Mexiko spolu s Čínou. Nelze zde však hovořit o plné mobilitě výrobních faktorů, a to zejména pracovní síly na území NAFTA, přestože mnoho bariér obchodu bylo za dobu působení NAFTA odstraněno. Z hlediska míry nezaměstnanosti pak Mexiko dosahuje nejnižších hodnot, a to dlouhodobě. Avšak v oblasti flexibility na trhu práce a ochrany zaměstnance se Mexiko od USA a Kanady, které kritérium naplňují, opět odchyluje.

V oblasti zahraničního obchodu nelze popřít jeho velký nárůst v rámci NAFTA, a to rovněž z pohledu intra obchodu, kde se v rámci zemí Kanada-USA jedná o horizontální podobu intra obchodu, oproti kombinaci USA-Mexiko, kde je struktura intra obchodu spíše vertikálního charakteru. Dá se říci, že Mexiko funguje jako mezičlánek pro průmyslovou výrobu USA. Z hlediska společné měnové politiky by u tohoto kritéria nebyl výrazný problém v případě asymetrického šoku.

Co se týče sladění hospodářských cyklů, důležitým kritériem v oblasti společné měnové politiky, lze hovořit o vzájemné korelaci cyklů jednotlivých ekonomik, avšak s mnohem vyšší korelací mezi USA a Kanadou. Obdobně se lze vyjádřit u kritéria podobnosti míry inflace, kde je opět výraznější korelace mezi USA a Kanadou, oproti kombinacím s Mexikem. Avšak i zde je zejména od roku 2001 výrazný trend v korelaci jednotlivých ekonomik. V případě měnové unie by mezi USA a Kanadou neměl být z hlediska společné měnové politiky žádný výrazný problém. Co se týče Mexika, zde dané kritérium neplní.

V oblasti vývoje základních měnově-politických sazeb, které odrážejí přístup monetární autority k situaci v dané ekonomice, zda přistupuje k ekonomickému dění restriktivně či expanzivně, se mexická ekonomika opět chová odlišně. Proti plnění kritéria ze strany Mexika hovoří zejména reakce USA a Kanady v roce 2008, která vedla ke snížení sazeb, což představovalo krok směrem k expanzivní politice, Mexiko naopak

reagovalo restriktivním přístupem. V případě měnové unie země mají k dispozici společnou měnovou politiku, tudíž by měly být všechny ekonomiky v obdobné výchozí situaci, aby mohly koordinovat vývoj ekonomiky stejným směrem.

V roce 2014 dosáhla NAFTA svého 20tého výročí spolupráce. Přestože se mnoho ekonomů vyslovuje pro směřování směrem k hlubší integraci, a to i v otázce měnové politiky směrem k měnové unii (NAMU), je nutno odstranit ještě mnoho přetrvávajících bariér. Mexická ekonomika započala další transformačními kroky, které by jí měly pomoci k hlubší korelaci v otázce naplňování vybraných kritérií vůči Kanadě a USA.

V současné době se lze vyslovit pouze pro případnou měnovou unii tvořenou USA a Kanadou, které jsou si ekonomicky velmi blízké a naplňují mezi sebou veškerá autorkou zvolená kritéria. Na základě zpracování této analytické části byl naplněn cíl samotné práce, a to ve vyslovení se autorky k domněnce, zda jsou či nejsou země integračního uskupení NAFTA schopny tvořit NAMU, v rámci které se hovoří o hypotetickém vzniku měnové jednotky *amero*, či o formě dolarizace. Závěry vychází z analýzy vybraných kritérií teorie OCA uvedených ve čtvrté kapitole, které jsou čtenáři předloženy v přehledné tabulce ve shrnutí čtvrté kapitoly, viz Tab. č. 4.5.

Závěrem však nelze opomenout významné působení politických faktorů, které sehrávají v podstatě tu nejdůležitější roli. Jak již bylo uvedeno u tohoto kritéria, jestliže existuje politická vůle se integrovat, pak již nestojí vytvoření měnové unie nic v cestě, neboť bez politické vůle k vytvoření měnové unie nikdy nemůže dojít, a to i navzdory faktu, že by jednotlivé země naplňovaly veškerá kritéria stanovená pro fungování optimální měnové oblasti.

V únoru 2014 byl v Mexiku, ve městě Toluca, svolán summit zemí NAFTA k 20. výročí jejího fungování, kde sami představitelé jednotlivých zemí hovořili o nutnosti odstranění zbývajících bariér, podpoře obchodu, propojenosti ekonomik, jejichž plné eliminace potřebné k volnému pohybu všech svobod stále nedošlo, a bez kterých by nebylo ekonomicky vhodné přikročit k prohloubení integrační formy směrem k měnové otázce. Je nutno tedy pamatovat na to, že kritéria optimální měnové oblasti jsou zřídka kdy černobílá, tj. zcela plněna či úplně porušována. Rozhodnutí o vstupu do měnové unie, resp. do eurozóny musí proto spočívat na politických uváženích.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

a) knihy:

ALLEN, E. R., 2009. *Financial Crises and Recession in the Global Economy*. UK: MPB BooksGroup. ISBN 978-1-84844-830-8.

BODKIN, G. R. Float, fix or join? The options for Canadian foreign exchange policy. In: VERNENGO, Matías, ed.. *Monetary integration and dolarization: No Panacea*. Cheltenham: Edward Elgar, 2006, pp. 132 – 148. ISBN 1-84376-896-8.

CIHELKOVÁ, E. et al, 2002. *Světová ekonomika: Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0193-6.

CIHELKOVÁ, E. et al., 2009. *Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-155-0.

DVOŘÁK, P., 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-075-1.

GRAUWE, Paul De, 2012. *Economics of Monetary Union*. 9th ed. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-960557-6.

HELÍSEK, M., 2004. *Měnové krize (empirie a teorie)*. Praha: Professional Publishing. ISBN 80-86419-82-7.

JÁČ, I., 2009. *Hospodářská geografie Severoamerické zóny volného obchodu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-507-5.

JÍLEK, J., 2004. *Peníze a měnová politika*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0769-1.

JONÁŠ, J., 2000. *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management press. ISBN 80-7261-016-3.

KRUGMAN, P. R., M. OBSTFELD and M. C. MELITZ, 2012. *International Economics: Theory & Policy*. 9th ed. Harlow: Pearson Education. ISBN 978-0-13-24665-4.

KUČEROVÁ, Z., 2005. *Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy*. Praha: Vydavatelství ČVUT. ISBN 80-86729-18-4.

LACINA, L.r, 2007. *Měnová integrace: Náklady a přínosy členství v měnové unii*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7179-560-5.

ORME W. A., 1996. *Understanding NAFTA: Mexico, Free Trade, and the New North America*. 2. vyd. Austin: University of Texas Press. ISBN 0-292-76046-9.

PASTOR, R. A., 2011. *The North American Idea: A Vision of a Continental Future* [ebook]. Oxford: University Press, 2011. ISBN-13: 978-01-99782-41-3.

WORLD TRADE ORGANIZATION, 2013. *International Trade Statistics 2013* [online]. WTO [cit. 20. 03. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its2013_e.pdf

ZLÝ, B.r, 2009. *Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace*. Brno: Tribun EU. ISBN 978-80-7399-719-9.

b) odborná periodika, výzkumné práce, příspěvky z konferencí:

ARNDT, S. W., 2006. Regional currency arrangements in North America. *The Lowe Institute of Political Economy Claremont McKenna College*. April, 2006. Dostupné z: <http://www.claremontmckenna.edu/rdschool/papers/WP06-01.pdf>

BERG, A., BORENSZTEIN, E. 2000. *The Pros and Cons of Full Dolarization* [online]. IMF Working Papers, WP/00/50. March 2000 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0050.pdf>.

BLECKER, R. A., SECCARECCIA, M., 2008. *Would a North American Monetary Union protect Canada and Mexico against the ravages of "Dutch disease"?* [online]. July 2008 [cit. 26. 01. 2014]. Dostupné z: <http://ideas.repec.org/p/amu/wpaper/0708.html>

CORNELIUS, W. A., 2001. Death at the Border: Efficacy and Unintended Consequences of US Immigration Control Policy. *Population and Development Review*, 2001, vol. 27, no. 4, pp. 661–685.

CORSI, J. R., 2006. *North American Union to Replace USA? Erase Borders and Integrate Canada and Mexico* [on-line]. GlobalResearch, 21. 5. 2006 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/north-american-union-to-replace-usa/2491>

COURCHENE, T. J., 2001. *A Canadian Perspective on North American Monetary Union* [ebook]. QED, 5. 1. 2001 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://qed.econ.queensu.ca/pub/faculty/courchene/econ881/0001.pdf>

DODGE, D., 2003. Economic integration in north america. *Bank of Canada Review*, pp. 45-50. 07. 08. 2003 [cit. 27. 01. 2014]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/230343501?accountid=26990>

EVROPSKÁ KOMISE. One Market, One Money: An Evaluation of the Potential Benefits and Costs of Forming an Economic and Monetary Union. *European Economy*. 1990, no. 44. ISSN 0379-0991.

FÁREK, J., FOLTÝN, J., 2001. Finanční aspekty čtyř regionálních krizí 90. let. *Politická ekonomie, IL*, č. 3, s. 383-396.

FRANKEL, J. A. & A. K. ROSE. The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria. *Economic Journal*, 1998, vol. 108, no. 449, pp. 1009 – 1025.

GLOBAL RESEARCH, 2010. *The Future of the Dollar* [online]. GlobalResearch, 18. 02. 2010 [cit. 28. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/the-future-of-the-dollar/17677>

- GRUBEL, G. H., 1999. *The Case for the Amero: The Economics and Politics of a North American Monetary Union*. The Fraser Institute [cit. 05. 01. 2014]. Dostupné z: http://oldfraser.lexi.net/publications/critical_issues/1999/amero/amero.pdf
- KAMIN, S. B., 2006. Comments on S. Arndt: „Regional currency arrangements in North America”. *International Economics and Economic Policy*, Dec 1, 2006, vol. 3, 3-4, pp. 281 – 286.
- KENEN, P. B. The Theory of Optimum Currency Areas. In: MUNDELL, R. A., SWOBODA, A. A., eds. *Monetary Problems of International Economy*. Chicago: Chicago University Press, 1969, pp. 41 – 60.
- KENNETH, P. J. 2001. *Latin America and the Dollar Bloc in the Twenty-first Century: To Dollarize or Not?*. *Latin American Politics and Society*, 43: 1–36. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1548-2456.2001.tb00186.x/abstract>.
- KRUGMAN, Paul R. Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 1991, vol. 99, no.3, pp. 483 – 499.
- LOUIS, J. R., BROWN, R., BALLI, F., 2011. On the feasibility of monetary union: Does it make sense to look for shocks symmetry across countries when none of the countries constitutes an optimum currency area? *Economic Modelling*, 2011, vol. 28, no. 6, pp. 2701 – 2178. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1016/j.econmod.2011.08.005>
- MCKINNON, Ronald I. Optimum Currency Areas. *American Economic Review*, 1963, vol. 53, no. 4, pp. 717 – 725.
- MONGELLI, F. P., 2002. „New Views“ on The Optimum Currency Area Theory: What is EMU Telling Us? [online]. Working Paper Series No. 138, 2002 [cit. 19. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp138.pdf>.
- MUNDELL, R. A. A Theory of Optimum Currency Areas. *American Economic Review*, 1961, vol. 51, no. 4, pp. 657 – 665.
- REMARKS BY THE PRESIDENT ON THE SURPLUS FOR FY 1999. Office of the Press Secretary, the White House, January 6th, Washington D. C. 1999 [online]. The White House, 06. 01. 1999 [cit. 03. 01. 2014]. Dostupné z: <http://clinton2.nara.gov/WH/New/html/19990106-3052.html>
- ZARSKY, L., GALLAGHER, K. P., 2004. *NAFTA, foreign direct investment and sustainable industrial development in Mexico*. Americas Program, Interhemispheric resource center [online]. Tufts university [cit. 03. 01. 2014]. Dostupné z: <http://ase.tufts.edu/gdae/pubs/rp/amerprogrfdijan04.pdf>
- MONTOUT, S., MUCCHIELLI, J.L., ZIGNAGO, S., 2001. *Horizontal and Vertical Intra-Industry Trade of NAFTA and MERCOSUR: The Case of the Automobile Industry* [online]. SSRN, 07. 11. 2001 [cit. 31. 03. 2014]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2350981>

c) zákony, elektronické dokumenty a webové stránky:

AMERICAN POLICY CENTER, 2006. *Plans Moving Forward to Create North American Union* [on-line]. August 29, 2006 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://americanpolicy.org/sledgehammer-action-alerts/plans-moving-forward-tocreate-a-north-american-union.html>

BANCO DE MÉXICO, 2013. *About Banco De México* [online]. Banxico [cit. 24. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.banxico.org.mx/acerca-del-banco-de-mexico/about-banco-mexico.html>

BANCO DE MÉXICO, 2013b. *Exchange rates and auctions historical information CF86 - Exchange rate, monthly average. Period: Jan 1968 - Jan 2014, Monthly, Pesos per US Dollars, Exchange Rate* [online]. Banxico [cit. 08. 02. 2014]. Dostupné z: <http://www.banxico.org.mx/SieInternet/consultarDirectorioInternetAction.do?accion=consultarCuadro&idCuadro=CF86§or=6&locale=en>

BANK OF CANADA, 2013a. *About the Bank* [online]. Banxico [cit. 24. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.bankofcanada.ca/about/>

BOARD OF GOVERNORS OF THE FEDERAL RESERVE SYSTEM, 2013. *About the FED* [online]. FED [cit. 24. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.federalreserve.gov/aboutthefed/default.htm>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2013a. *The World Factbook 2013-14:USA* [online]. CIA [cit. 15. 03. 2014]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2013b. *The World Factbook 2013-14:Mexico* [online]. CIA [cit. 15. 03. 2014]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2013c. *The World Factbook 2013-14: Canada* [online]. CIA [cit. 15. 03. 2014]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ca.html>

COFER, 2013. *Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves (COFER)* [online]. IMF, 30. 12. 2013 [26. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/sta/cofer/eng/index.htm>

COLOMBO, J., 2012. *The Dot-com Bubble* [online]. The Bubble Bubble, 18. 09. 2012 [cit. 28. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.thebubblebubble.com/dot-com-bubble/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014. *Standardní mezinárodní klasifikace zboží* [online]. ČSÚ [cit. 19. 03. 2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/AD002CF78A/\\$File/60011209j02_c.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/AD002CF78A/$File/60011209j02_c.pdf)

D'AQUINO, T. *Let's become 'Three Amigos' again: Why we need a new 'Pact for North America'* [online]. Financial Post, 12. 02. 2014 [cit. 22. 03. 2014]. Dostupné z: <http://opinion.financialpost.com/2014/02/12/lets-become-amigos-again-why-we-need-a-new-a-pact-for-north-america/>

DINAN, S., 2013. *U.S. debt jumps a record \$328 billion — tops \$17 trillion for first time*. The Washington Times [online]. 18. 10. 2013 [cit. 03. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.washingtontimes.com/news/2013/oct/18/us-debt-jumps-400-billion-tops-17-trillion-first-t/>

FOREIGN AFFAIRS AND INTERNATIONAL TRADE CANADA, 2011. *Canada and the World: A History – 1984–1993: „Leap of Faith“* [on-line]. GoC [cit. 03. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.international.gc.ca/history-histoire/world-monde/1984-1993.aspx?lang=eng#freetrade>

GOVERNMENT OF CANADA, 2013. *Foreign Affairs, Trade and Development Canada: North American Free Trade Agreement (NAFTA)* [online]. GoC, 24. 12. 2013 [cit. 23. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/nafta-alena/info.aspx?lang=eng>.

INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE, 2013. *Icc Open Markets Index 2013* [online]. Wallonia [cit. 15. 03. 2014]. Dostupné z: http://www.investinwallonia.be/wp-content/uploads/2013/09/OpenMarketsIndex_FINAL_APRIL2013.pdf

INTERNATIONAL TRADE CENTRE, 2013. *Trade map: Trade statistics for international business development* [online]. ITC [cit. 20. 03. 2014]. Dostupné z: http://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx

MEXICO'S MINISTRY OF THE ECONOMY, 2014. *NAFTA Works: Mexico's Tax and Social Security Reform Approved* [online]. SE [cit. 23. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.naftamexico.net/january-2014-mexico%E2%80%99s-tax-and-social-security-reform-approved/>

NAFTA, 2014. *Legal texts: North American Free Trade Agreement* [online]. Nafta Secretariat, [cit. 09. 01. 2014]. Dostupné z: <https://www.nafta-sec-alena.org/Default.aspx?tabid=97&language=en-US>

NÍDR, T., 2012. *Tam za plotem je Amerika*. Lidé a Země [online]. Lidé a země, 25. 1. 2012 [cit. 03. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.lideazeme.cz/clanek/tam-za-plotem-je-amerika>

NORTH AMERICAN DEVELOPMENT BANK, 2012. *Projects* [online]. Nadbank [cit. 24. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.nadbank.org/default.asp>

NORTH AMERICAN FORUM ON INTEGRATION, 2011. *NAFTA Timeline* [online]. NAFI [cit. 03. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.fina-nafi.org/eng/integ/chronologie.asp?langue=eng&menu=integ>

OECD.Stat, 2014a. *GDP, volume – annual growth rates in percentage* [online]. OECD [cit. 10. 02. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org>

OECD.Stat, 2014b. *Consumer Prices - Annual inflation* [online]. OECD [cit. 10. 02. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org>

OECD.Stat. 2014c. *Key Short-Term Economic Indicators: Harmonised Unemployment Rate* [online]. OECD [cit. 18. 03. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx>

OECD.Stat. 2014d. *Quarterly National Accounts: Quarterly Growth Rates of real GDP, change over same quarter, previous year* [online]. OECD [cit. 15. 03. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=26674>

OECD.Stat. 2014e. *OECD Economic Outlook NO. 94 – November 2013: Statistics and projections: Output gap of the total economy; deviation of actual GDP from potential GDP as % of potencial GDP* [online]. OECD [cit. 17. 03. 2014]. Dostupné z: http://stats.oecd.org/BrandedView.aspx?oecd_bv_id=eo-data-en&doi=data-00676-en#

OECD.Stat. 2014f. *OECD Economic Outlook NO. 94 – November 2013: Statistics and projections: Headline inflation: CPI % of change from previous year, seasonally adjusted* [online]. OECD [cit. 17. 03. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?r=440959#>

OECD.Stat. 2014g. *Strictness of employment protection – individual and collective dismissals (regular contracts)* [online]. OECD [cit. 18. 03. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx#>

OECD.Stat, 2014h. *Globalisation: Foreign Direct Investment Statistics: FDI positions by partner country* [online]. OECD [cit. 20. 03. 2014]. Dostupné z: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=FDI_FLOW_PARTNER#

OECD.Stat, 2014ch. *Key Short-Term Economic Indicators: Overnight interbank rate* [online]. OECD [cit. cit. 21. 03. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org>

OECD.Stat, 2014i. *Monthly Monetary and Financial Statistic (MEI): Exchange rates (USD monthly averages)* [online]. OECD [cit. cit. 21. 03. 2014]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org>

POHORSKÝ, J. *Mexická ekonomika a mexické peso – analýza* [online]. ako-investovat.sk, 16. 07. 2013 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://ako-investovat.sk/clanok/478/mexicka-ekonomika-a-mexicke-peso-analyza>

ROBERTS, D. *Obama begins Mexico summit with orders lowering trade barriers* [online]. theguardian, 19. 02. 2014 [cit. 22. 03. 2014]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/19/obama-mexico-summit-trade-executive-order-congress>

SCHULER, K., 2000. *Basics of dollarization*. [online]. Global Policy [cit. 03. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/173/30435.html>.

SORENSEN, CH., 2013. *Great Canadian real estate crash of 2013* [online]. Maclean's, 9. 6. 2013 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www2.macleans.ca/2013/01/09/crash-and-burn/>

VILLAREAL, M. A., FERGUSON, I. F., 2013. *NAFTA at 20: Overview and trade effects* [online]. FAS, 21. 2. 2013 [cit. 25. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42965.pdf>

WASHINGTON'S BLOG, 2009. *Trying to Inflate Our Way Out of Debt Is Like a Monkey Trying To Outrun a Lion* [online]. Washington's blog, 28. 08. 2009 [cit. 28. 01. 2014]. Dostupné z: <http://www.washingtonsblog.com/2009/08/trying-to-inflate-our-way-out-of-debt-is-like-a-monkey-trying-to-outrun-a-lion.html>

WORLD TRADE ORGANIZATION, 2013. *International Trade Statistics 2013* [online]. WTO [cit. 20. 03. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its2013_e.pdf

WORLD TRADE ORGANIZATION, 2014. *History* [online]. WTO [cit. 28. 01. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/cwr_e/cwr_history_e.htm

SEZNAM ZKRATEK

ALADI	Latinskoamerické integrační sdružení
BECC	Komise pro přeshraniční environmentální spolupráci (Border Environment Cooperation Commission)
BIS	Bank for International Settlements
CAD	kanadský dolar
CUSFTA	Kanadsko americká zóna volného obchodu (Canada-U.S Free Trade Area)
ECB	Evropská centrální banka
EMU	Evropská hospodářská a měnová unie (European Monetary Union)
FABNA	Federal Reserve Bank of North America
FED	Federal Reserve System
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)
HDP	hrubý domácí produkt
ITC	Komise pro mezinárodní obchod (International Trade Commission)
MMF	Mezinárodní měnový fond
MXN	mexické peso
NAAC	Severoamerická poradenská rada (North American Advisory Council)
NAAEC	Dohoda upravující oblast přírodního prostředí (The North American Agreement on Environmental Cooperation)
NAALC	Dohoda upravující trh práce (The North American Agreement on Labor Cooperation)
NADB	Severoamerická rozvojová banka (North American Development bank)
NAFTA	Severoamerická zóna volného obchodu (North American Free Trade Area)
NAMU	Severoamerická měnová unie (North American Monetary Union)
OCA	Optimální měnová oblast (Optimum currency area)
SPP	Partnerství bezpečnosti a prosperity (The Security and Prosperity Partnership)
TTC	The Trans-Texas Corridor
USA	Spojené státy americké (The United States of America)
USD	americký dolar
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. 4. 2014

.....
Bc. Klára Hálková

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky:

Tab. č. 3.1: 10 nejkonkurenceschopnějších ekonomik světa (The Global Competitiveness Index)	28
Tab. č. 3.2: Přehled základních informací centrálních bank zemí NAFTA	45
Tab. č. 4.1: Klasifikace stupně otevřenosti ekonomiky vůči zahraničnímu obchodu	53
Tab. č. 4.2: Vedoucí exportní a importní ekonomiky na světovém obchodě ve zboží a službách, v roce 2012	55
Tab. č. 4.3: Největší obchodní partneři v obchodu se zbožím pro USA, Kanadu a Mexiko (export/import), v roce 2012	56
Tab. č. 4.4: Nejdůležitější exportní a importní komodity zahraničního obchodu (zboží), v roce 2012	58
Tab. č. 4.5: Souhrn a vyhodnocení integračních kritérií mezi USA, Kanadou a Mexikem	75

Grafy:

Graf č. 2.1: Poptávkový asymetrický šok v modelu AS-AD	8
Graf č. 2.2: Působení automatických vyrovnávacích procesů v modelu AS-AD	9
Graf č. 2.3: Efekt devalvace francouzské měny a revalvace německé měny	10
Graf č. 2.4: Optimistický a pesimistický pohled na vzájemný vztah mezi mírou ekonomické integrace a výskytem asymetrického šoku	14
Graf č. 2.5: Model GG-LL	22
Graf č. 3.1: Vývoj měnového kurzu pesa k dolaru v období 1. 1. 1994 - 1. 1. 1995 (měsíční průměry)	36
Graf č. 3.2: Složení oficiálních světových devizových rezerv k 30. 12. 2013	46
Graf č. 4.1: Struktura tvorby HDP podle jednotlivých sektorů v ekonomice USA, Kanady a Mexika v roce 2012 (v % HDP)	59
Graf č. 4.2: Tempa růstu reálného HDP USA, Kanady, Mexika v letech 1990 – 2013 (v %)	61
Graf č. 4.3: Mezery výstupu USA, Kanady a Mexika v letech 1990 – 2013 (v % potenciálního produktu)	62
Graf č. 4.4: Meziroční míry inflace USA, Kanada, Mexiko v letech 1990 – 2013 (v %)	63
Graf č. 4.5: Srovnání vývoje klíčových měnově-politických sazeb USA, Kanady, Mexika, v letech 1990 - 2013 (v %)	65
Graf č. 4.6: Vývoj nominálních směnných kurzů CAD/USD, MXN/USD v období let 1990 - 2013, roční průměry	67
Graf č. 4.7: Vývoj kvartálních nominálních směnných kurzů CAD/USD, MXN/USD v období let 2008 – 2013	68
Graf č. 4.8: Vývoj harmonizované míry nezaměstnanosti USA, Kanady a Mexika v letech 1990 – 2013 (v %)	69
Graf č. 4.9: Index ochrany zaměstnanosti vybraných zemí v roce 2013 (bodová škála 0-6 bodů)	71

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Meziroční změny HDP, CPI a nezaměstnanosti u zemí NAFTA
(v %) v letech 1990 - 2013
- Příloha č. 2: Přehled toků PZI mezi USA, Kanada, Mexiko, v letech 1993 - 2012
- Příloha č. 3: Simulace dolarizace Kanady, Federal Reserve's general equilibrium macro-model
- Příloha č. 4: Simulace dolarizace Mexika, Federal Reserve's general equilibrium macro-model
- Příloha č. 5: Žebříček zemí dle otevřenosti k zahraničnímu obchodu
- Příloha č. 6: Standardní mezinárodní klasifikace zboží, 4. revize
- Příloha č. 7: Přehled vývoje klíčových měnově-politických sazeb USA, Kanady
a Mexika (v %)
- Příloha č. 8: Vývoj nominálních směnných kurzů CAD/USD, MXN/USD